

2019-11-01

Tid Tisdag 2019-11-12, kl 18:30

Plats Kommunhuset, Tumba, plan 2, rum 3 (Stange)

Ärenden

Justering

ÖPPET SAMMANTRÄDE

- 1 Remiss – Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka
- 2 Förslag till beslut om permanenta lokala trafikföreskrifter hösten 2019
- 3 Ny rutin, villkor och avgift för båtplatsarrende i Botkyrka kommun
- 4 Muntlig föredragning om nya cykelplanen
- 5 Riktlinjer för landsbygden **UTGÅR**
- 6 Månadsuppföljning oktober
- 7 Rapportering av inkomna synpunkter, samhällsbyggnadsförvaltningen
- 8 Delegationsbeslut
- 9 Anmälningssärenden
- 10 Förvaltningsdirektören informerar

2019-11-01

SLUTET SAMMANTRÄDE

11-
35 Bygglövsärenden

Gabriel Melki
Ordförande

Olov Lindquist
Nämndsekreterare

1**Remiss – Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka (sbf/2019:249)****Förslag till beslut**

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar yttra sig i enlighet med samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2019-10-28.

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen uppfattar dokumentet ”Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka” som ett ambitiöst och omfattande arbete inom området att förverkliga ett jämlikt Botkyrka.

I dokumentets avsnitt ”Ett Botkyrka fritt från diskriminering” står bland annat att läsa att bristande tillgänglighet leder till diskriminering, utanförskap och ökad ohälsa. Här beskrivs även att en funktionsnedsättning kan innebära begränsningar inom såväl fysiska, psykiska som intellektuella förmågor. Trots detta och trots dokumentets titel ”Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka” har reglerna begränsats till perspektivet ”fysisk tillgänglighet” med en tanke att även kunna ses som en uppslagsbok inom området.

De regler som nationellt gäller för att göra bebyggda miljöer tillgängliga hittas framför allt i Boverkets byggregler, plan- och bygglagen samt i plan- och byggförordningen. Här redogörs för de nationella minimikraven inom området. I samband med bygglovsprövning och vid den tekniska kontrollen av genomförandeskedet är det dessutom inte möjligt att ställa högre krav än vad lagstiftningen anger.

Om Botkyrka kommun ändå har för avsikt att arbeta fram ett lokalt regelverk angående tillgänglighetskrav måste dessa aspekter beaktas. Dessutom behöver de ekonomiska konsekvenserna av de ökade minimikraven utredas samt en rimlighetsbedömning göras.

Genomgående högre krav får exempelvis ekonomiska konsekvenser både vad gäller anläggande/ byggnation och för verksamheten som ska bedrivas /hyresgäst/besökare i form av ökade hyreskostnader/ driftskostnader.

2019-11-12

Dnr sbf/2019:249

Regler och checklista för Botkyrka kommun bör enligt Samhällsbyggnadsförvaltningen ligga i nivå med det nationella regelverket. Högre krav skall kunna ställas för miljöer där detta behövs för att uppnå önskad funktionalitet. Beslut om att ställa högre minimikrav bör beslutas på politisk nivå.

Förvaltningen föreslår därför att dokumentet återtas och omarbetas.

Ärendet

Samhällsbyggnadsförvaltningen har fått i uppdrag att skriva ett svar på en remiss över förslag till regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka kommun.

I remissen önskas svar på följande fem frågor med motiveringar:

1. Vad anses om syftet och innehållet som helhet?
2. Kommer ni att ha nytta av reglerna i jämlikhetsarbetet?
3. Är reglerna relevanta för era lokalfunktionsprogram?
4. Finns det något i reglerna som ni bedömer bör tas bort alternativt läggas till?
5. Vilken typ av stöd behöver ni för att komma igång med att använda reglerna?

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-28, utgör underlag för beslutet.

2019-10-28

Dnr sbf/2019:249

Referens

Ann-Christine Gebart

Mottagare

Samhällsbyggnadsnämnden

Remiss gällande- Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka, KS/2019:493

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar yttra sig i enlighet med Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2019-10-28.

Ärende

Samhällsbyggnadsförvaltningen har fått i uppdrag att skriva ett svar på en remiss över förslag till regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka kommun.

I remissen önskas svar på följande fem frågor med motiveringar:

1. Vad anses om syftet och innehållet som helhet?
2. Kommer ni att ha nytta av reglerna i jämlikhetsarbetet?
3. Är reglerna relevanta för era lokalfunktionsprogram?
4. Finns det något i reglerna som ni bedömer bör tas bort alternativt läggas till?
5. Vilken typ av stöd behöver ni för att komma igång med att använda reglerna?

Svar från remissinstanserna önskas vara Kommunledningsförvaltningen tillhanda senast 2019-11-29.

Yttrande

Samhällsbyggnadsförvaltningen har valt att besvara remissen i löpande text.

Samhällsbyggnadsförvaltningen uppfattar Dokumentet ”Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka” som ett ambitiöst och omfattande arbete inom området att förverkliga ett jämlikt Botkyrka.

I dokumentets avsnitt ”Ett Botkyrka fritt från diskriminering” står bland annat att läsa att bristande tillgänglighet leder till diskriminering, utanförskap och ökad ohälsa. Här beskrivs även att en funktionsnedsättning kan innebära begränsningar inom såväl fysiska, psykiska som intellektuella förmågor.

2019-10-28

Dnr sbf/2019:249

Trots detta och trots dokumentets titel ”Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka” har reglerna begränsats till perspektivet ”fysisk tillgänglighet” med en tanke att även kunna ses som en uppslagsbok inom området.

De regler som nationellt gäller för att göra bebyggda miljöer tillgängliga hittas framför allt i Boverkets byggregler, plan- och bygglagen samt i plan- och byggförordningen. Här redogörs för de nationella minimikraven inom området. I samband med bygglovsprövning och vid den tekniska kontrollen av genomförandeskedet är det dessutom inte möjligt att ställa högre krav än vad lagstiftningen anger.

Om Botkyrka kommun ändå har för avsikt att arbeta fram ett lokalt regelverk angående tillgänglighetskrav måste dessa aspekter beaktas. Dessutom behöver de ekonomiska konsekvenserna av de ökade minimikraven utredas samt en rimlighetsbedömning göras.

Genomgående högre krav får exempelvis ekonomiska konsekvenser både vad gäller anläggande/ byggnation och för verksamheten som ska bedrivas /hyresgäst/besökare i form av ökade hyreskostnader/ driftskostnader.

Regler och checklista för Botkyrka kommun bör enligt Samhällsbyggnadsförvaltningen ligga i nivå med det nationella regelverket. Högre krav skall kunna ställas för miljöer där detta behövs för att uppnå önskad funktionalitet. Beslut om att ställa högre minimikrav bör beslutas på politisk nivå.

Förvaltningen föreslår därför att dokumentet återtas och omarbetas.

I samband med omarbetning föreslås att delar av innehållet i de inledande textsidorna med bakgrund, syfte och analys kortas ner och omstruktureras för ökad läsbarhet och för att bättre fungera som anvisning till bifogade ”Checklistor”. Mycket av inledningstexten finns redan i dokumenten ”Riktlinjer för en jämlik verksamhet - Strategi” samt ”Riktlinjer för en jämlik verksamhet - Policy och Riktlinjer”.

Innehållet i checklistorna är omfattande. Det går dock inte att utan en tidsmässigt betydligt mer omfattande analys avgöra vad som eventuellt saknas eller bör tas bort. Om denna form av regler ska användas behöver diskrepansen mellan de nationella grundkraven och Botkyrkas grundkrav genomgående bli tydligare, något som också skulle göra avvikelssammanställningen mer användbar. När ett krav markerats som ett högre krav än i de nationella grundkraven, behöver skillnaden mellan grundkrav och Botkyrkas krav beskrivas. Det behöver även framkomma om Botkyrkas krav är en skärpning av ett befintligt nationellt krav eller ett nytt, eget formulerat krav.

2019-10-28

Dnr sbf/2019:249

I avvikelseanalysen blir detta extra viktigt då det visar om en regel som inte uppfyller Botkyrkas högre ställda krav ändå klarar den nationella nivån.

Samhällsbyggnadsförvaltningen föreslår att ”Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka” återremitteras till KLF samt att nivån på de lokala reglerna ses över innan det nya dokumentet färdigställs.

Carina Molin
Samhällsbyggnadsdirektör

STYRDOKUMENT I BOTKYRKA KOMMUN

Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka

Strategi
Program
Plan
Policy
Riktlinjer
Regler

Diarienummer: KS/2019: 493
Dokumentet är beslutat av: skriv namn på högsta beslutade funktion/organ
Dokumentet beslutades den: xxxx
Dokumentet gäller för: samtliga nämnder, kommunala bolag och stiftelse
Dokumentet gäller till den: skriv datum så här xx månad 20xx

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Dokumentet ersätter:

Dokumentansvarig är: Kommunledningsförvaltningen

För revidering av dokumentet ansvarar: Kommunledningsförvaltningen

För uppföljning av dokumentet ansvarar: Kommunledningsförvaltningen

Relaterade dokument: Strategi för ett jämlikt Botkyrka

Innehållsförteckning

Regler för hållbara och jämlika miljöer i

Botkyrka	1
Strategi	1
Program	1
Plan	1
Policy	1
Riktlinjer	1
Regler	1
Regler för hållbara och jämlika miljöer i	
Botkyrka	5
Inledning	5
Principen universell utformning skapar	
jämlikhet och förebygger diskriminering	6
Så här läser du reglerna	6
Syfte med regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka	7
Varför behövs regler för hållbara och jämlika miljöer i	
Botkyrka?	7
Ett Botkyrka fritt från diskriminering	8
Fel är kostsamt	8
Rekommendationer från FN:s	
övervakningskommitté	9
Beskrivning av reglerna	9
Du behöver ha ett helhetstänk	9
Högre krav i Botkyrka	10
Ja eller nej?	10
När ska reglerna användas?	10
Botkyrka och Västra Götalands	
pionjärbete	11
Analys och dokumentation av avvikelser	11
Några exempel på avvikelser och dess	
effekter	12
Ansvariga för hållbara och jämlika miljöer	12
Checklistor	13
1. Angöringsplats för av- och påstigning	14
2. Parkeringsplats för personer med begränsad rörelse	
förmåga	16
3. Gångväg mellan plats för av- och påstigning, parkering	
och entré	18
4. Dörrar och öppningar till och i byggnader	21
5. Stor, tillgänglig toalett	26
6. Hissar	31
7. Trappor	37
8. Ramper	40
9. Inomhusmiljö	43

BOTKYRKA
KOMMUN

10. Konferensrum, möteslokaler, lektionssalar,.....	49
åskådarläktare	49
11. Restauranger, matsalar och caféer	52
12. Uteplatser och balkonger	54
13. Omklädningsrum.....	56
14. Duschutrymme.....	59
15. Bastu	61
16. Bassänger.....	63
17. Boenderum	65
18. Lokaler för hushållsarbete inom boenden	69
19. Bibliotek	72
20. Utställningar.....	76
21. Teater och annan scenkonst.....	79
22. Arbetsplats.....	81
23. Lekplats	83
24. Automater	90
Verksamhetsrutiner.....	94
Skyltning	95
Referenser.....	96
Övriga källor	97
Illustrationer.....	97

Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka

Inledning

I Botkyrka vill vi bygga ett hållbart och jämlikt samhälle. Kommunen har ett ansvar för att alla Botkyrkabor får sina grundläggande rättigheter tillgodosedda och de bästa förutsättningarna för ett bra liv. Bristande tillgänglighet leder till diskriminering, utanförskap och ökad ohälsa. Regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka bygger på lagkrav och är ett led i förverkligandet av Strategi för ett jämlikt Botkyrka där funktionsrätt är en av de fem politiskt prioriterade dimensionerna (KS/2016:857). Flera FN-konventioner och andra internationella åtaganden ställer också krav på användbarhet och tillgänglighet som en mänsklig rättighet. Oavsett funktionsförmåga ska alla kunna förflytta sig tryggt och självständigt och ha möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som andra.

Reglerna du håller i din hand har medborgarens fokus och består av en checklista. De är en uppslagsbok i fysisk tillgänglighet. Ett enkelt och kraftfullt verktyg till stöd för att säkerställa grundläggande mänskliga rättigheter och åtgärda ojämlikhet. Reglerna ska utgöra grunden vid all upphandling av ny-, till- och ombyggnation i Botkyrka. De har betydelse för flera av kommunens verksamheter och för olika medborgarprocesser i arbetet med att åtgärda ojämlikhet.

Checklistan består av 24 områden:

1. Angöringsplats för av- och påstigning.
2. Parkeringsplats för personer med begränsad rörelseförmåga.
3. Gångväg mellan plats för av- och påstigning, parkering och entré.
4. Dörrar och öppningar till och i byggnader.
5. Stor, tillgänglig toalett.
6. Hissar.
7. Trappor.
8. Ramper.
9. Inomhusmiljö.
10. Konferensrum, möteslokaler, åskådarläktare.
11. Restauranger, matsalar, caféer.
12. Uteplatser och balkonger.
13. Omklädningsrum.
14. Duschutrymme.
15. Bastu.
16. Bassänger.
17. Boenderum.
18. Lokaler för hushållsarbete inom boende.
19. Bibliotek.
20. Utställningar.
21. Teater och annan scenkonst.
22. Arbetsplats.

23. Lekplats, skolgård, förskolegård.
24. Automater.

Checklistan ger helheten i kommunens ansvar, och är samtidigt enkel att använda för att checka av de områden som är relevanta för det uppdrag som ska utföras. Inför planering av varje miljö måste du ta hänsyn till hela kedjan av förflyttning från parkering, gångvägen mot entré, själva entrén och sedan vidare in i byggnaden till den lokal det gäller. Ett pussel måste läggas och olika områden länkas till varandra.

Principen universell utformning skapar jämlikhet och förebygger diskriminering. Det lönar sig alltid att göra rätt från början. Principen universell utformning¹ skapar jämlikhet och förebygger diskriminering. Vid all ny-, till- och ombyggnation behöver vi fokusera på den mänskliga mångfald som kännetecknar verkligheten. All planering, upphandling och allt genomförande behöver utgå från att människor är olika med olika förutsättningar och behov istället för att fokusera på särlösningar för vissa grupper. Det kräver kunskap och alla aktörer behöver få stöd i hur krav kan ställas och vilka krav som säkerställer tillgänglighet. Genom tillämpning av universell utformning minskar dessutom onödiga merkostnader för tillgänglighetsåtgärder i efterhand. Att miljön är tillgänglig är nödvändigt för några, underlättar för fler, samtidigt som det gör vardagslivet bekvämare för alla.

Tillgänglighet innebär en rad olika saker beroende på funktionsnedsättning, detta gör att somliga upplever tillgänglighetsarbetet som en utmaning. Arbetet kommer an på en rad olika funktioner inom förvaltningsorganisationen, något som trots en rad olika lagar och regler, lätt kan leda till misstag. Ett effektivt, strukturerat och långsiktigt tillgänglighetsarbete kräver kunskap på alla nivåer. Alla aktörer behöver få stöd i hur krav kan ställas, och vilka krav som säkerställer tillgänglighet. Reglerna för hållbara och jämlika miljöer syftar till att fungera som ett kunskapsstöd samtidigt som de ska säkerställa rättigheter och den fysiska miljöns tillgänglighet.

Så här läser du reglerna

Först hittar du information om reglernas syfte och vårt gemensamma ansvar för att skapa hållbara och jämlika miljöer. Därefter kan du läsa om varför det behövs regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka och beskrivning av

¹ Universell utformning är ett av de nationella målen och inriktning för den svenska funktionshinderspolitiken (Prop. 2016/17:188)

reglerna. Sen kommer upplysning om hur du ska hantera och dokumentera eventuella avvikelser från reglerna samt vem som ansvarar för vad.

Checklistan omfattar 24 områden med sammanställda lagkrav och riktlinjer för både våra ute - och inomhusmiljöer. Vid användning av checklistan har du möjlighet att välja all information eller ta ut de områden som är relevanta. Inför planering av varje miljö måste dock hänsyn tas till hela kedjan av förflyttning från parkering, gångvägen mot entré, själva entrén och sedan vidare in i byggnaden till den lokal det gäller. Ett pussel måste läggas där relevanta områden länkas till varandra.

De flesta miljöer omfattar fler områden. Vid planering av exempelvis en entréhall behöver du tänka på inomhusmiljö, kapprum, automater, toaletter, eventuella hissar, trappor, ramper och inte minst dörrar och öppningar till och i byggnader. Entréhallen måste hela vägen från parkeringen till entrén vara tillgänglig. Sist kommer en checklista för verksamhetsrutiner vilka också spelar en viktig roll för att uppnå jämlika verksamheter och arbetsplatser.

Reglerna avslutas med en checklista för verksamhetsrutiner samt ett kapitel om skyltning och en referenslista. I bilagorna hittar du begreppsförklaringar och mer detaljerad fakta om vikten av tillgängliga och användbara miljöer samt inspirerande illustrationer.

Syfte med regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka

Syftet med reglerna är att kvalitetssäkra rättigheter och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom kommunens olika verksamhetsområden. Reglerna ska underlätta planeringen så att alla kan använda våra miljöer samt säkerställa mänskliga rättigheter och minska oplanerade merkostnader för tillgänglighetsåtgärder i efterhand. De säkrar också att eventuella avvikelser dokumenteras.

Ett Botkyrka utan hinder gör kommunen till en attraktiv plats att bo, leva och verka i oavsett funktionsförmåga. Alla medborgare, såväl ung som gammal, berörs vilket gör tillgänglighet till en generell fråga vid planering och utformning av våra miljöer. Tillsammans ska vi riva de hinder som finns och utforma samhället och våra verksamheter så att alla kan delta. En del av hindren ska vi riva för att lagen säger att vi är skyldiga till det. De flesta hinder ska vi riva i alla fall för att det är medmänskligt och inkluderande. Det rör sig om förhållandevis små åtgärder som är av stor betydelse till exempel dörrautomatik, avfasade trösklar, bredare dörrar, ledstråk, kontrastmarkeringar och tydlig skyltning.

Varför behövs regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka?

Människor är olika och offentliga miljöer är till för alla. Trots skarpa lagar och regler finns idag fortfarande många brister i byggnader och på allmänna platser som hindrar personer med funktionsnedsättning från att ha tillträde till samhället på jämlika villkor som andra. Det finns behov av en ökad förståelse för vilka arbetsinsatser och aktiviteter som krävs för att öka jämlikheten. Vissa rutiner eller arbetssätt riskerar att i brist på kunskap leda till diskriminering. Botkyrka har länge haft en stark position vad gäller kommunernas tillgänglighetsarbete. Kommunen är dock inte så tillgänglig som man kan tro. Fastighetsenhetens tillgänglighetsinventeringar visar att tillgängligheten brister även i nybyggda lokaler trots skärpta tillgänglighetskrav i bygglagstiftningen. Arbetet med att öka tillgängligheten i den byggda miljön behöver bli mer effektivt, strukturerat och långsiktigt. Det krävs en positionsförflyttning från enstaka punktinsatser till att fler arbetar systematiskt.

Att ställa krav vid upphandling är en viktig framgångsfaktor för att det ska bli rätt från början. Enligt Botkyrka kommuns policy och riktlinjer för upphandling ska alla upphandlingar grunda sig på principen om universell utformning. Tillsammans med upphandlingsenheten har vi alla ett ansvar att bevaka och ställa tillgänglighetskrav på varor och tjänster vid upphandling. Det kräver kunskap och alla aktörer behöver få stöd i hur krav kan ställas och vilka krav som säkerställer tillgänglighet. Utan regler är det svårt att både ställa krav och för entreprenörer att möta dem. Inom förvaltningsorganisationen och de kommunala bolagen finns det också behov av en vägledning om på vilket sätt det går att förebygga och undanröja funktionshinder.

Ett Botkyrka fritt från diskriminering

Bristande tillgänglighet leder till diskriminering, utanförskap och ökad ohälsa. Strategin för ett jämlikt Botkyrka klargör att ingen Botkyrkabo får uppleva diskriminering på grund av bristande tillgänglighet. Här får en funktionsnedsättning inte bli till ett funktionshinder. En funktionsnedsättning innebär en begränsning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder uppstår i mötet mellan personen och en hindrande miljö, alltså något vi tillsammans kan ändra på.

Bristande tillgänglighet infördes som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen (2008:567) den 1 januari 2015. Med bristande tillgänglighet avses att en person med en funktionsnedsättning blir orättvist behandlad genom att en verksamhet inte har utfört rimliga tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med andra. Det innebär att om en verksamhet inte har genomfört åtgärder för tillgänglighet som finns föreskrivna i lag eller annan förordning så kan den person som inte kan ta del av verksamheten vara utsatt för diskriminering.

Fel är kostsamt

Det finns mål gällande bristande tillgänglighet som avgjorts i domstol. En kommun blev till exempel fälld för diskriminering eftersom de inte åtgärdat bristfälliga rullstolsramper i en skola, så att en elev på skolan kunde använda ramperna utan säkerhetsrisk. På grund av de bristfälliga ramperna blev eleven utsatt för risker som inte andra elever utsattes för. Utöver kostnaderna för att åtgärda ramperna blev kommunen dömd av hovrätten till att betala 75 000 kronor i diskrimineringsersättning till eleven.²

Rekommendationer från FN:s övervakningskommitté

En stor del av Sveriges förverkligande vad gäller mänskliga rättigheter är beroende av verksamheten i kommuner och landsting. Funktionsrättkonventionen, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är en av de centrala FN-konventionerna för mänskliga rättigheter. Den började gälla i Sverige år 2009. Artikel 9 i konventionen konstaterar att tillgänglighet och användbarhet är en bärande princip som gäller alla mänskliga rättigheter. Tillgänglighet och användbarhet är inte ett behov utan en rättighet som inte får konkurrera med något annat och ska alltid ingå i den kommunala planeringen. Att regler som gäller tillgänglighet i byggnader inte följs kritiserar av FN:s övervakningskommitté kopplad till Funktionsrättkonventionen. Kommittén rekommenderar att kommuner och lokala myndigheter har nödvändiga medel och vägledning för att följa upp, utvärdera och säkra full tillgänglighet till den fysiska miljön. Övervakningskommittén rekommenderar vidare att krav på tillgänglighet inkluderas systematiskt i alla avtal om offentlig upphandling.

Beskrivning av reglerna

Reglerna vänder sig till dig som är ansvarig för fastigheter och utemiljöer samt för dig med verksamhetsansvar. De riktar sig också till dig som arbetar med planering, byggprojekt, kravställning och upphandling, samt till dig som har ett ansvar på din arbetsplats för att uppnå ett jämlikt Botkyrka.

Du behöver ha ett helhetstänk

Olika lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd utgör grunden för tillgänglighet men säkerställer inte att miljön blir användbar för alla. Boverkets lagkrav omfattar exempelvis enbart personer med begränsad rörelse och/eller orienteringsförmåga. Det innebär att det blir tillgängligt för några men inte för alla. Reglerna för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka omfattar både krav på tillgänglighet och användbarhet i de inne- och utomhusmiljöer dit allmänheten har tillträde. De baserar sig på lagkrav samt erfarenheter från personer med olika funktionsnedsättningar.

Tillgänglighet kräver ett helhetstänkande för att miljön ska vara användbar för alla människor, oavsett funktionsförmåga. Det handlar bland annat om utform-

² Källa: Diskrimineringsombudsmannen www.do.se

ning och placering av lös inredning som möbler, parfymfria hygienartiklar och rengöringsmedel, lösa mattor, växter med mera. Det är till exempel av avgörande betydelse för en god ljudmiljö att en lokal möbleras på ett ändamålsenligt sätt i kombination med utformningen av själva fastigheten.

Högre krav i Botkyrka

En * framför frågan tillsammans med en gulmarkerad rad i checklistan innebär högre krav än lagkrav samt det som Botkyrka kommun har som särskilda krav på utformning. Kraven är ska-krav som ska uppnås i Botkyrka kommuns fastigheter och verksamheter vid all ny- om- och tillbyggnad. Det säkerställer att så många som möjligt tryggt och självständigt kan vistas i våra miljöer oavsett funktionsförmåga. Ett exempel är lutningen på ramper. Enligt Botkyrkas regler får lutningen vara max 1:20 medan nationella byggregler anger 1:12. En ramp blir säkrare att använda om den inte lutar för mycket, annars finns det risk att rullstolen välter.

Ett annat exempel är kontrastmarkering av glasdörrar och glaspartier. Botkyrkas regler anger hur tydlig ljushetskontrasten måste vara medan nationella byggregler endast säger att det ska vara tydligt markerade. Om kontrastmarkeringen är för svag finns stor risk för olyckor på grund av att det inte går att uppfatta glasdörrar och glaspartier.

Ja eller nej?

Reglerna är utarbetade i form av checklistor med ja- och nejfrågor vilket gör dem enkla att använda. Några frågor är två frågor i en. Svarar du ja på en fråga och nej på den andra frågan blir svaret nej. Båda frågorna måste besvaras ja för att kunna kryssa i rutan för ja.

De flesta miljöer omfattar fler områden i checklistan. Vid planering av exempelvis en entréhall behöver du tänka på inomhusmiljö, kapprum, automater, toaletter, eventuella hissar, trappor, ramper och inte minst dörrar och öppningar till och i byggnader. Entréhallen måste hela vägen från parkeringen till entrén vara tillgänglig. Sist kommer en checklista för verksamhetsrutiner vilka också spelar en viktig roll i vår strävan att uppnå jämlika verksamheter och arbetsplatser.

När ska reglerna användas?

Reglerna är en central pusselbit för att uppnå ett mer jämlikt Botkyrka och en hållbar samhällsutveckling. De ska utgöra grunden vid:

1. all upphandling av ny-, till- och ombyggnation i Botkyrka. Likaså vid åtgärder av enkelt avhjälpta hinder i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde. I de fall avvikelser görs från reglerna ska det motiveras och dokumenteras.
2. Förhyrning av nya verksamhetslokaler (som förhandlingsunderlag).

3. Tomter som tas i anspråk för bebyggelse.
4. Nyanläggning på allmänna platser.
5. Arbetslokaler
6. Upphandling

Botkyrka och Västra Götalands pionjärbete

Västra Götalandsregionen (VGR) har sedan länge ett strukturerat och välorganiserat arbete för ökad fysisk tillgänglighet med gemensamma riktlinjer och standarder för tillgängliga och användbara miljöer. Regionen har gjort ett pionjärbete och delar gärna med sig av sina erfarenheter och verktyg till andra kommuner. Botkyrka har valt att grunda sina regler för hållbara och jämlika miljöer på deras riktlinjer.

Botkyrka kommun är även ansluten till Tillgänglighetsdatabasen, TD. Ett inventeringsverktyg som underlättar arbetet med enkelt avhjälpna hinder. Styrkan är att databasen har medborgarens fokus. TD är även ett verktyg för att tillhandahålla en tillgänglighetsguide på vår externa webbplats. Besökaren kan baserat på informationen i TD själv ta ställning till om platsen eller lokalen är möjlig att besöka eller inte. Västra Götalandsregionen äger och förvaltar TD som grundar sig på deras riktlinjer och standard för tillgängliga och användbara miljöer.

Analys och dokumentation av avvikelser

Efter varje område i checklistan ska du motivera beslut för eventuella avvikelser under rubriken ”Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser”. Under planerings- och byggprocessen uppstår ibland situationer som kräver en avvägning om avvikelse från lagar och regler. Inför beslut om eventuell avvikelse behöver därför ett beslutsunderlag tas fram med en analys utifrån flera olika perspektiv. I analysen ska kostnader, lagkrav, förutsättningarna på platsen och de olika jämlikhetsdimensionerna ingå. Det ska även framgå vilka effekter avvikelsen kan få för Botkyrkaborna och våra verksamheter.

Följande frågor behöver få ett svar och sammanställas med motivering inför ett beslut om en eventuell avvikelse:

1. Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?
2. Är det ett av de högre kraven i regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka?
3. Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?
4. Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?
5. Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?

Några exempel på avvikelser och dess effekter

Det är lagkrav på att dörrar ska utformas så att personer med nedsatt rörelse, syn, hörsel och kognitiv förmåga på ett enkelt sätt kan hitta och öppna dörren. Lagkravet är att ljushetskontraster till viktiga målpunkter ska uppfylla minst 0,40 enligt NCS. Uppfylls inte kravet, kan personer med orienteringssvårigheter få stora problem att hitta till besöksmålet, med risk för att ärendet blir outrettat. Ljushetskontraster är ett enkelt avhjälpst hinder och uppfylls inte detta ses det som en form av diskriminering enligt diskrimineringslagen. Lagkravet finns förutom i Boverkets byggregler även i HIN3 och ska åtgärdas omedelbart.

Om en plan yta projekteras för liten, framför eller bredvid en dörr, räknas det som en avvikelse. Det finns lagkrav som säger att det ska finnas tillräckligt utrymme för att kunna öppna och passera dörren för personer som använder rullstol eller rollator. De blir utestängda när ytan är för liten eftersom de då inte kan öppna dörren utan hjälp. Det räknas som en form av diskriminering utifrån diskrimineringslagen.

När, som i exemplen ovan, tillgängligheten brister kan alltså personer med olika funktionsnedsättningar bli utestängda från våra verksamheter. Det är diskriminering på grund av bristande tillgänglighet. Felet behöver åtgärdas omedelbart vilket innebär onödiga merkostnader. Det blir alltid dyrare att behöva göra om för att göra rätt. Dessutom finns en risk att kommunen blir dömd att betala ett vite till den som utsatts för diskrimineringen.

Ansvariga för hållbara och jämlika miljöer

Som medarbetare i Botkyrka kommun har vi alla ett gemensamt ansvar för att Botkyrkaborna kan ta del av våra verksamheter på lika villkor och med hög kvalitet. Ingen kan göra allt men alla kan göra något.

Samtliga nämnder och bolag ansvarar för att säkra den fysiska miljöns tillgänglighet och användbarhet inom sina verksamheter. Det yttersta ansvaret vilar dock på samhällsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden. Stadsmiljöenheten ansvarar för den yttre miljön och fastighetsenheten för sina fastigheter, såväl yttre som inre miljö. I ansvaret ingår tillsyn av den fysiska miljöns tillgänglighet i de lokaler där kommunen bedriver verksamhet. Därutöver ingår det i bygglovsprocessen att hjälpa de sökande att uppnå krav på tillgänglighet i all ny-, till- och ombyggnation.

Kommunernas byggnadsnämnder ska dessutom utöva tillsyn över att reglerna om enkelt avhjälpst hinder följs. Ett tillsynsärende kan aktualiseras på byggnadsnämndens eget initiativ eller efter en anmälan från någon annan. Bygg-

nadsnämnden är skyldig att ta upp en tillsynsfråga till prövning om det finns anledning att anta att en överträdelse har skett.

Kommunstyrelsen bär ansvar för att ta fram och följa upp tydlig styr- och ledning samt för att ge stöd i alla frågor som rör tillgänglighet och mänskliga rättigheter.

Checklistor

Hur du ska använda checklistan beskrivs i kapitlen "Beskrivning av reglerna" och "Avvikelser och dokumentering".

1. Angöringsplats för av- och påstigning

ANGÖRINGSPLATS FÖR AV- OCH PÅSTIGNING	JA	NEJ
Finns en plats för av- och påstigning inom 10 (max 25) m gångavstånd från huvudentrén?		
Finns skylt som visar att platsen är avsedd för av- och påstigning?		
Är platsens längd minst 9 m?		
Är markytan hård, jämn och halksäker?		
Är lutningen i längs- och sidled högst 1:50 (2 %)?		
Har trottoarkanten en avfasning till plan mark på en sträcka av 0,9-1 m i omedelbar anslutning till av- och påstigningsplatsen?		
Lutar avfasningen högst 1:12 (8 %)?		
Är avfasningen jämn och halksäker?		
Finns både synligt och kännbart ledstråk som leder fram till huvudentrén?		
Hänger ledstråket samman utan avbrott?		
Har konstgjort ledstråk en ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS och en avvikande struktur mot underlaget?		
Har platsen för av- och påstigning en jämn och bra belysning?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets		

regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

2. Parkeringsplats för personer med begränsad rörelse förmåga

PARKERINGSPLATS FÖR PERSONER MED BEGRÄNSAD RÖRELSEFÖRMÅGA	JA	NEJ
Finns parkeringsplats för personer med begränsad rörelseförmåga inom 25 m gångavstånd från huvudentrén?		
*Utgör de 5 % av det totala antalet besöks-parkeringar?		
Är bredden på parkeringsplatsen 5 m om den inte är placerade intill en fri yta?		
Finns skylt med rullstolssymbol och målade linjer på marken?		
Är rullstolssymbolen även målade på marken?		
Är platsens markering minst 9 m lång om parkeringen är placerad utmed en gata?		
Är markytan hård, jämn och halksäker?		
Är lutningen i längs- och sidled högst 1:50 (2 %)?		
Har trottoarkanten en avfasning till plan mark på en sträcka av 0,9-1 m i omedelbar anslutning till parkeringsplatsen?		
Lutar avfasningen högst 1:12 (8 %)?		
Är avfasningen jämn och halksäker?		
Har parkeringsplatsen en jämn och bra belysning?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ

Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

3. Gångväg mellan plats för av- och påstigning, parkering och entré

GÅNGVÄG	JA	NEJ
Finns tydlig skyltning som visar riktning mot huvudentrén?		
Är gångytan väl åtskild från kör- och cykelbana?		
Är beläggningen hård, jämn och halksäker?		
Är gångvägen fri från rännalar?		
Är eventuella rännalar helt övertäckta?		
Har gångvägen minst 2 m fri bredd?		
Är gångvägen fri från fasta hinder?		
Finns minst 90 cm fri bredd för passage genom öppning vid hinder som exempelvis bommar eller blomkrukor?		
Är lutningen i längs- och sidled högst 1:50 (2 %)?		
Finns ramp eller planare sträckning av gångytan vid trappa eller lutning högre än 1:20 (5 %)? Utformning, se område 8. Ramper.		
Är gångvägen fri från utskjutande hinder lägre än 2,2 m över mark?		
Har gångvägen en jämn och bländfri belysning utan mörka skuggpartier?		
*Är det säkrat att växter intill gångvägen inte framkallar allergier?		
ÖVERGÅNGSSTÄLLE	JA	NEJ
Finns kantstöd samt avfasad trottoarkant vid övergångsställe och gångpassage över körbanan?		

Sker avfasningen till plan mark på en sträcka av 0,9-1 m?		
Är avfasningen jämn och halksäker?		
*Är kantsten vid övergångsställe minst 4-6 cm hög, minst 1 m bred och vinkelrät mot gångriktningen?		
Har kantstenen ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har markering av övergångsställe och upphöjd gångpassage över gata ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är markeringen även taktil (kännbar)?		
BÄNKAR	JA	NEJ
Finns bänkar utplacerade med jämna mellanrum längs gångvägen?		
Är bänken placerad på hårdgjord yta utanför gångvägen?		
Lutar underlaget högst 1:50 (2 %)?		
Är bänken stadig med rygg- och armstöd?		
Är sitthöjden 45–50 cm?		
Är armstöden 70 cm höga, greppvänliga och når förbi sittytans framkant?		
Finns plats bredvid bänken för person som använder rullstol eller vill parkera sin rollator eller barnvagn?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
--	-----------	------------

Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

4. Dörrar och öppningar till och i byggnader

DÖRRAR OCH ÖPPNINGAR		
ENTRÉ	JA	NEJ
Är huvudentrén väl synlig?		
Är den tydligt skyltad enligt Botkyrka kommuns skyltmanual?		
Har entrén en bra och bländfri belysning?		
BÄNK	JA	NEJ
Finns en stadig sittplats nära entrén med rygg- och armstöd samt ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört mot bakgrunden?		
Är sitthöjden 45–50 cm?		
Är armstöden 70 cm höga, greppvänliga och når förbi sittyans framkant?		
ENTRÉDÖRR OCH DÖRRAR INOMHUS	JA	NEJ
*Finns minst 2 x 2 m fritt utrymme med lutning högst 1:50 (2 %)? utanför och innanför slagdörr		
Är den fria ytan utanför och innanför skjutdörr och annan öppning utan dörrblad minst 1,5 x 1,5 m med lutning högst 1:50 (2 %)?		
*Är ytan vid dörr/öppning utökad med 50 cm om det finns en nedåtgående trappa intill?		
Är underlaget hårt, jämnt och halksäkert?		
Är det fria utrymmet på in- och utsidan av dörren (på dörrhandtagets sida) 0,7- 1 m från hörn eller annat hinder som exempelvis blomrabbatt eller soptunna?		
Är dörrkarmen minst 5 cm bred med ljushet-		

skontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har utsticket på dörrbladskant som står öppen kontrastmarkering?		
*Har dörr vars yta består minst av en tredjedel med glas kontrastmarkeringar i två färger som kontrasterar mot varandra minst 0,40 enligt NCS?		
Sitter kontrastmarkeringarna 80-90 cm samt 1,4-1,6 m över golv?		
*Har eventuell glasyta vid sidan av dörren också kontrastmarkeringar enligt ovan?		
AUTOMATISK DÖRRÖPPNARE	JA	NEJ
Består entrédörren av skjutdörr som öppnas automatiskt?		
Har slagdörr försedd med dörrstängare även automatisk dörröppnare?		
Är dörröppnaren lodrät placerad minst 0,7-1 m från hörn eller annat hinder med cc 80 cm över plan mark?		
Har dörröppnaren ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört med vägg?		
Finns dubbelriktad säkerhetssensor som förhindrar klämning och risken att få dörren på sig?		
*Är dörrens öppningstid minst 20 sekunder?		
Finns en kompletterande entré med automatisk dörröppnare i omedelbar anslutning till karuseldörr (roterdörr)?		
*Är det säkrat att handtag, knappar, ledstänger och dörröppnare inte innehåller ämnen som kan framkalla allergi?		

RINGKLOCKA	JA	NEJ
Finns ringklocka och ”öppna-knapp” med nyckel- symbol i omedelbar anslutning till dörröppnaren?		
Sitter de 0,7-1 m från inre hörn eller annat hinder med cc 95 cm över plan mark och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
TRÖSKLAR OCH NIVÅSKILLNADER	JA	NEJ
Saknas nivåskillnad eller finns tröskel som är max 1 cm hög med avfasning?		
Är avfasningen på tröskelns utsida lätt att passera och nivåskillnaden på insidan utjämnad till 0 cm?		
*Är det fria måttet att passera dörren (vid dörr uppställd 90°) minst 84 cm? Måttet gäller även vid nödutrymning.		
Är dörröppningar inomhus fria från nivåskillnader?		
Har dörr till våtutrymme och ljudisolerat rum luftfylld gummitröskel, släplist eller automatisk tätningströskel		
*Är det fria måttet att passera dörr i vårdlokal 90 cm?		
Har toalettdörr utomhus fritt passagemått 90 cm?		
PORTTELEFON	JA	NEJ
Har porttelefonen ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är den fria ytan framför porttelefonen minst 2 x 2 m med en lutning högst 1:50 (2 %)?		
Är porttelefonen placerad med cc 95 cm över underlaget?		

Sitter den 0,7 helst 1 m från hörn, dörrhandtag eller annat hinder?		
Är anropsknappen upphöjd och större än övriga knappar?		
Krävs endast en knapptryckning vid anrop?		
Om knappsetsen har sifferkombination är då femman markerad med en taktil punkt?		
Är funktionernas ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Finns både visuell och akustisk signal som visar att knapptryckningen låst upp dörren?		
Finns visuell funktion om identifiering krävs?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

--	--	--

5. Stor, tillgänglig toalett

STOR, TILLGÄNGLIG TOALETT	JA	NEJ
Finns minst en stor, tillgänglig toalett på <u>varje plats</u> där det finns toaletter för allmänheten?		
Är den fria ytan framför toalettdörren minst 2 x 2 m?		
Är det fria utrymmet på in- och utsidan av dörren (på dörrhandtagets sida) 0,7- 1 m från hörn eller annat hinder?		
TOALETTDÖRR	JA	NEJ
Går dörren att låsa/låsa upp med enbart en hand?		
Saknas tröskel alternativt finns en högst 1 cm rundad gummi- tröskel?		
Finns ett 60 cm långt draghandtag diagonalt placerat på dörrens insida?		
Är cc placerad 80 cm över golv?		
TOALETTRUMMETS YTA	JA	NEJ
Är toalettrumets yta minst 2,2 x 2,2 m?		
Finns fritt utrymme motsvarande en cirkel med diameter minst 1,5 m framför toalett och handfat?		
Är det fria utrymmet för passage mellan handfat och toalettstol minst 84 cm?		
FÄRGKONTRAST	JA	NEJ
Har orienterande föremål, exempelvis handfat, toalettstol och armstöd, ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört med vägg?		
TOALETTSTOL	JA	NEJ
Är det minst 90 cm fritt utrymme på båda sidor om toalettstolen?		
Är toalettstolens sitthöjd 48-50 cm inklusive sittring?		

Är sittringen och locket av hårt material?		
Är avståndet från sittringens framkant till bakomvarande vägg minst 70 cm?		
ARMSTÖD	JA	NEJ
Finns uppfällbara, väggmonterade armstöd på båda sidor om toalettstolen placerade 75-80 cm över golv?		
Är bredden mellan armstödens centrum 60-65 cm?		
När armstöden förbi toalettstolens framkant?		
Är armstöden lätta att hantera med enbart en hand?		
Finns toalettpappershållare på båda armstöden?		
Sitter de på utsidan av armstöden utan att inkräkta på utrymmet mellan armstöden?		
HANDFAT	JA	NEJ
Är handfatet grunt?		
Sitter översidan på handfatets framkant 80 cm över golv?		
Är handfatets framkant placerad minst 60 cm från väggen bakom?		
Är avståndet från cc på handfatets avloppsrör till sidoväggen 45-50 cm?		
Är vattenlås och rör dragna åt sidan eller i vägg?		
Har blandaren ett förlängt engrepps-handtag som lätt kan hanteras med hela handen eller armbågen?		
Går det att nå engrepps-handtaget eller sensorstyrd blandare inom 30 cm från handfatets framkant?		
SPEGEL	JA	NEJ

Är spegelns underkant placerad högst 5 cm ovanför handfatets övre kant alternativt är spegelns vinklad?		
Är spegelns överkant placerad minst 1,8 m över golv?		
TVÅL, HANDTORK OCH INREDNINGSDETALJER	JA	NEJ
Finns tvålautomat med engreppsfunktionen placerad 80 cm över golv?		
Är elektrisk handtork eller pappershanddukar lätta att komma nära med rullstol och enkla att hantera med enbart en hand?		
Är automatisk start eller pappershandduk placerad 80 cm över golv?		
Finns klädkrokar placerade 80 cm och 1,1 m över golv?		
Sitter de minst 1 m från hörn eller annat hinder?		
AVLASTNINGSHYLLA	JA	NEJ
Finns en 40 cm lång och 30 cm djup avlastningshylla placerad nära handfatet och toalettstolen?		
Sitter den 80 cm över golvet?		
Är hyllans ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört med väggen?		
Finns en sopbehållare med lock som rymmer minst 8 l och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört med väggen?		
NÖDLARM	JA	NEJ
Är cc på knapparna för nödlarm placerade högst 20 och 80 cm över golv vid fri väggyta?		

Finns även en greppbar knapp för nödlarm på sladd vid toalettstolen?		
Går nöd-larmet under öppetid till ständigt bemannad reception eller liknande?		
Finns akustisk och visuell signal utanför toalettdörren som ger tecken vid nödlarm?		
Finns tydliga instruktioner för personalen hur de ska agera vid ett nödlarm?		
Går toalettdörren lätt att öppna utifrån om det larmar?		
UTRYMNINGSLARM	JA	NEJ
Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal inne på toaletten?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

--	--	--

6. Hissar

HISSAR	JA	NEJ
Har dörrkarm alternativt hissdörren ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är anropsknappens ljushetskontrast mot bakgrunden minst 0,40 enligt NCS?		
Om anropsknappen är monterad på en panel har då både knappen och panelen ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är anropsknappen kännbart markerad genom symbol i relief som är placerad på eller till vänster om knappen?		
Är markeringen ljushetskontrasterande minst 0,40 enligt NCS?		
Skjuter symbolen i relief ut minst 0,8 mm?		
Är reliefens textstorlek 3-4 cm?		
Är den kompletterad med punktskrift?		
Är anropsknappar utanför hiss placerade med cc i intervallet 0,8 - 1,0 m över golv?		
Sitter de 1 m från innerhörn eller dörrens kant på den yta där dörren slår upp?		
Är anropsknappen minst 5 cm i diameter och mellanrummet minst 1 cm då det finns mer än en knapp?		
Är knappens tryckmotstånd mellan 2,5-5 N? Touchknappar finns inte.		
Ges både akustisk och visuell bekräftelse vid tryck på anropsknapp?		
Finns ljudsignal som meddelar att dörrarna		

öppnas och stängs?		
Visar visuella riktningsskyltar om hissen är på väg upp eller ner?		
*Är den fria ytan framför hissen minst 2 x 2 m?		
Är hissdörren placerad mitt emot eller vid sidan av en nedåtgående trappa?		
*Är trappan markerad samt har säkerhetsanordning alternativt är placerad minst 2,5 m från hissdörren?		
*Finns en eller flera hissar av typ 3 SS- EN 81-70 med korgmått minst 2,0 x 1,4 m med hissdörren placerad på den sida som är mest lämplig?		
*Är hissdörrens fria passagemått minst 1,1 m?		
*Är genomgångshiss minst 1,1 m bred och minst 2,1 m djup?		
Är det fria passagemåttet för dörr i den typen av hiss minst 90 cm?		
Har hissen skjutdörrar som öppnas och stängs automatiskt?		
*Är det fria passagemåttet minst 84 cm vid slagdörr uppställd 90°?		
Är dörröppnaren lodrät placerad med cc 80 cm över mark?		
Sitter dörröppnaren 0,7 helst 1 m från innerhörn eller från dörrens kant på den yta där dörren slår upp?		
Har dörröppnaren ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		

Stannar hissen alltid i nivå med golvet (högst 1 cm nivåskillnad)?		
Har korgdörren säkerhetsutrustning, exempelvis ljuslist, som täcker dörröppningen från 2,5 cm till 1,8 m över golvet? Utrustningen utgörs av en sensor som förhindrar fysisk kontakt med korgdörrbladet vid stängningsrörelse.		
Är hissdörren öppen minst 20 sekunder med möjlighet att manuellt stänga den via knapp på manöverpanelen?		
Består hisskorgens väggar av en matt, färgad yta med ljushetskontrast mot golv minst 0,40 enligt NCS alternativt finns en list mellan vägg och golv med ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är även golvets yta matt?		
Finns ledstång placerad 90 cm över golv där manöverpanelen sitter med avbrott för panelen?		
Är ledstångens diameter 3–4,5 cm och ändarna inböjda eller avslutade mot vägg?		
Har ledstången ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är manöverpanelen utvinklad (10 cm i basen) från vägg? Alternativt finns utvinklade knappar.		
Sitter hissknapparna vågrätt placerade från vänster till höger?		
Är hissknapparna minst 5 cm i diameter och avståndet mellan dem minst 1 cm?		
Skjuter knappen för entréplan ut minst 5 mm		

mer än övriga knappar plus att den är markerad med grönt?		
Är knapparna placerade med cc 95 cm över golv?		
Sitter cc i intervallet 0,8-1,1 m över golv om manöverpanelen har mer än en vågrät rad med knappar?		
Har hissknapparna ett tryckmotstånd mellan 2,5–5 N? Touchknappar finns inte.		
Är hissknappar, kortläsare och larmknapp placerade med cc minst 40 cm från hörn eller annat hinder?		
*Sitter kortläsaren i anslutning till eller på manöverpanelen?		
Har manöverpanelen, hissknappar, larmknapp och kortläsaren ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är hissknapparna kännbart markerade genom symbol i relief placerad på eller till vänster om knappen?		
Skjuter reliefsymbolen ut minst 0,8 mm Samt har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är textstorleken i relief 3-4 cm och kompletterad med punktskrift?		
Ges både akustisk och visuell bekräftelse vid tryck på en hissknapp?		
Informerar en optisk signal (talsyntes) om våning, verksamheter samt anger entréplan?		
Är våningsnumren på displayen minst 4 cm		

höga med ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är det säkrat att knappar, ledstänger och dörröppnare inte innehåller ämnen som kan framkalla allergi?		
Är hissens nödlarm kopplat till larmcentral försedd med personal dygnet runt?		
*Har larmknappen relief, punktskrift och bildsymbol?		
Är larmknappen placerad på manöverpanelen?		
Lyser en gul bildsymbol i kombination med en akustisk signal vid tryck på larmknappen?		
Ges bekräftelse genom tvåvägs talkommunikation när larmet är registrerat?		
Lyser även en grön bildsymbol som visar att nödlarmet är registrerat hos larmcentral och hjälp kommer?		
Har hissen hörslina eller likvärdig teknisk utrustning?		
Finns en fällbar stol med sitthöjd 50 cm över		

hissgolvet?		
Är en spegel av säkerhetsglas placerad på väggen mitt emot hissdörren med nedre kant högst 80 cm över golv? Om hisskorgen har två dörrar mitt emot varandra är spegeln monterad vinklad över dörren.		
Har hisskorgen en jämn och bländfri belysning?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

7. Trappor

TRAPPOR		
UTOMHUSTRAPPA	JA	NEJ
Har utomhustrappa jämna och halksäkra trappsteg?		
Är stegen minst 30 cm djupa och steghöjden enhetlig i hela trappan?		
INOMHUSTRAPPA	JA	NEJ
Har allmän trappa inomhus jämna och halksäkra trappsteg?		
*Är trappstegen minst 27-29 cm djupa?		
Är samtliga trappsteg i samma höjd, 15-17,5 cm?		
Är öppningar mellan planstegen högst 10 cm?		
Är trappan inbyggd?		
LEDSTÄNGER	JA	NEJ
Finns ledstänger på båda sidor om trappan?		
Har de ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är ledstängerna runda och lätta att greppa?		
Sträcker de sig 30 cm förbi trappans början och slut?		
Löper ledstängerna utan avbrott och går att hålla i förbi infästningarna?		
Är allmän trappa inomhus (bredare än 2,5 m) delad i två eller flera lopp med ledstänger?		
Är det minst 1,2 m fri bredd mellan ledstängerna så att två personer kan gå bredvid varandra?		

Inkräktar ledstängerna högst 10 cm på trappans fria bredd?		
Är ledstängerna placerad på 90 cm höjd?		
*Finns i verksamheter med barn även ledstänger på 66 cm höjd?		
*Är det säkrat att ledstången inte består av några ämnen som kan framkalla allergi?		
Finns vid ledstångens slut en skylt som anger våningsplan med siffra i punktskrift och relief?		
KONTRASTMARKERADE TRAPPSTEG	JA	NEJ
Har alla trappor kontrastmarkeringar med ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Består markeringen av en 7 cm bred heldragen linje på nedersta planstegets framkant och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget?		
Är kontrastmarkeringen konsekvent utförd i hela byggnaden?		
SÄKERHET OCH UTSKJUTANDE DEL	JA	NEJ
*Har trappa som är placerade i gångriktningen ljushetskontrasterande säkerhetsanordning? Gäller trappa både inomhus och utomhus.		
*Är det säkerställt att trappa inomhus är fri från utskjutande eller svårupptäckta hinder lägre än 2,1 m?		
Är det säkerställt att trappa utomhus är fri från utskjutande eller svårupptäckta hinder lägre än 2,2 m?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

8. Ramper

RAMPER	JA	NEJ
*Är rampen stationär och stadigt förankrad i byggnad/mark?		
Är ytan strax före och efter rampens lutning kännbart markerad och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har rampen jämn, hård och halksäker beläggning?		
*Har ramp utformad i trä räfflade och tvärgående brädor?		
*Är gliporna max 1 cm breda?		
*Har hela rampen en fri bredd på minst 1,5 m?		
*Är rampens lutning/ längs fall högst 1:20 (5 %)?		
Sträcker sig rampen högst 10 m utan avbrott för ett vilplan?		
Är vilplanet platt och minst 2 m långt?		
Är vilplanets lutning i sidled/ tvärfall högst 1:50 (2 %)? Gäller ramp utomhus?		
Har rampen totalt högst 1 m höjdskillnad?		
Finns minst 4 cm höga avåkningskydd på båda sidor om rampen?		
*Är det säkerställt att inomhusramp är fri från utskjutande eller svårupptäckta hinder lägre än 2,1 m?		
Är det säkerställt att utomhusramp är fri från utskjutande eller svårupptäckta hinder lägre än 2,2 m?		

LEDSTÄNGER	JA	NEJ
Finns ledstänger på båda sidor om rampen?		
Har de ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är ledstängerna lätta att greppa och sträcker sig 30 cm förbi rampens början och slut?		
*Är de placerade på 90 och 66 cm höjd över underlaget?		
*Skjuter den lägre ledstången in något mot rampen så att barn inte kan fastna med huvudet mellan de båda ledstängerna?		
Inkräktar ledstängerna högst 10 cm på rampens fria bredd?		
Löper ledstängerna utan avbrott samt går att hålla i förbi infästningarna?		
*Är det säkrat att ledstängerna inte består av några ämnen som kan framkalla allergi?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskri-		

dande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

9. Inomhusmiljö

INOMHUSMILJÖ	JA	NEJ
Är dörmattor och skrapgaller infällda alternativt finns tunna och stadiga gångmattor?		
RECEPTIONSDISK	JA	NEJ
Är receptionsdisken eller liknande väl synlig från entrén och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är disken väl upplyst utan att besökaren blir bländad? Eventuell glasruta är reflexfri.		
Är minst 1 m av receptionsdisken nedsänkt till 75-80 cm över golv?		
Går det att sänka disken till höjden 75 cm?		
Finns minst 70 cm fri höjd under disken samt benutrymme på djupet?		
Är receptionsdisken utrustad med teleslinga eller annan hörselteknik?		
Finns stol vid receptionsdisken?		
*Har disken hållare för käpp eller krycka?		
Finns ringklocka för att påkalla personalens uppmärksamhet?		
*Är eventuell incheckningsfunktion utformad så att den är möjlig att använda för alla? Den ska vara nåbar, synbar, hörbar och kännbar alternativt finns personal att tillgå. Övrig utformning se område 24. Automater.		
LEDSTRÅK	JA	NEJ
Leder ett ledstråk fram till receptionen eller andra viktiga målpunkter från entrén?		
Är det både visuellt och taktilt (kännbart)?		
Har ledstråket ljushetskontrast minst 0,40		

enligt NCS och en avvikande struktur mot underlaget?		
Finns även ledstråk till närmaste mindre toalett?		
Är ledstråkets väg fri från hinder och fri från utskjutande föremål från vägg på lägre höjd än 2,1 m?		
KAPPRUM/GARDEROB	JA	NEJ
*Har kapprummet minst 2x2 m fri golvyta?		
Är någon del av hylla placerad på höjden 90 cm och minst 0,7 meter helst 1 m från hörn?		
Finns klädkrokar på höjden 80 cm och 1,1 m fästa 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		
Har utskjutande hyllor skyddande gavlar ner till golv med ljushetskontrast 0,40 enligt NCS?		
*Är spegel för helfigur placerad med underkant 30 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
*Är spegel för halvfigur placerad med underkant 80 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
Finns minst en stadig sittplats med rygg- och armstöd? Utförning av sittplats se längre ner i tabellen "Möbler".		
KOMMUNIKATIONSUTRYMME EXEMPELVIS KORRIDORER, ENTRÉHALLAR, KAPPRUM, OCH YTOR I RUM	JA	NEJ
Är utskjutande delar inbyggda eller kännbart markerade samt har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		

*Är det minst 2,1 m fri höjd?		
Är golvytan jämn och halksäker?		
*Är ytorna plana eller finns ramp som lutar högst 1:20 (5 %) vid trappa eller annan nivåskillnad? Utformning av ramp se område 8. Ramper.		
Finns hiss vid trappa eller annan nivåskillnad högre än 1 m? Utformning av hiss se område 6. Hissar.		
Är gångstråk i öppna miljöer tydligt avskilda och markerade från andra ytor genom avvikande material, färgsättning eller belysning?		
*Finns minst 1,5 m fri bredd för passage?		
Finns även korsande gångstråk eller annan yta som gör det möjligt att vända med en rullstol?		
*Är den fria bredden minst 90 cm vid begränsande delar som exempelvis pelare eller kort passage?		
ELUTTAG	JA	NEJ
*Finns minst två dubbla eluttag i varje rum placerade med cc 80 cm över golv och minst 0,7-helst 1 m från hörn?		
*Är strömbrytaren placerad på höjden 90 cm och minst 0,7-helst 1 m från hörn vid dörrens handtagssida?		
*Är datoruttag placerade på höjden 90 cm och minst 0,7-helst 1 m från hörn?		
GLASYTOR	JA	NEJ
Har glasytor högre än 80 cm och bredare än 50 cm markeringar som består av två färger		

kontrasterande mot varandra minst 0,40 enligt NCS?		
Är markeringarna placerade på höjden 0,8–1 m och 1,4–1,6 m?		
Är stora glasytor eller fönster i slutet av korridorer avskärmade mot bländande dagsljus?		
LJUD-, LJUS- OCH LUFTMILJÖ	JA	NEJ
Har lokalerna luftljudsisolering samt stegljudsnivå enligt ljudklass C?		
Är ljudnivåer från installationer, trafik och andra yttre ljudkällor enligt ljudklass B?		
*Är rumsakustik och efterklangstid enligt ljudklass A?		
Har allmän belysning tillräcklig styrka utan att blända eller avge reflexer?		
*Finns även platsbelysning som markerar rumsfunktioner?		
Är det säkrat att byggnadsmaterial och inventarier inte avger hälsofarliga ämnen?		
Är luftintag placerat så att omgivande miljö påverkar inluften så lite som möjligt?		
*Är textilier och mattor av material som går att rengöra?		
*Har byggnadens allmänna delar lättstädade miljöer?		
*Är hygienartiklar och rengöringsmedel oparfymerade?		
*Är det säkrat att knappar, ledstänger, dörröppnare och växter inte kan framkalla allergiska besvär?		

*Finns regler och rutiner för vilka växter som får finnas i byggnaden?		
MÖBLER	JA	NEJ
*Utgör stabila stolar med rygg- och armstöd minst 25 % av antalet platser där sittmöbler finns?		
*Är stolens sitthöjd 45-50 cm och ryggstödet rakt utan lutning?		
*När armstöden förbi stolsitsen?		
*Är bordet minst 90 cm brett?		
*Finns minst 70 cm fri höjd under bordet?		
*Är tidningar och annat skriftligt material åtkomligt på höjden 0,8 - 1 m och minst 0,7-helst 1 m från hörn?		
UTRYMNINGSLARM	JA	NEJ
*Har alla allmänna delar i lokalen både akustiskt och visuellt utrymningslarm?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet?		

het, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

10. Konferensrum, möteslokaler, lektionssalar, åskådarläktare

KONFERENSRUM, MÖTESLOKALER, LEKTIONSSALAR, ÅSKÅDARLÄKTARE	JA	NEJ
Är platser för rullstols- och rollatoranvändare integrerade med övriga platser i lokal som har fasta sittplatser?		
*Är plats avsedd för person i rullstol 90 cm eller bredare?		
*Finns minst 1,5 m fri bredd bakom och framför platsen?		
*Är korta gångar minst 90 cm breda?		
Finns intill korta gångar andra ytor som kan utnyttjas som vändyta för rullstol?		
Har räckelse fri sikt i ögonhöjd 0,85–1,3 m?		
*Är det minst 1,5 m fri yta mellan bord och begränsande ytor i rum som har lösa stolar?		
Finns tillgång till andra ytor som kan utnyttjas som vändyta för rullstol?		
Har möteslokal inklusive vägen fram till scenen en plan yta?		
Finns vid trappor eller lutningar större än 1:20 (cirka 5 %) ramp eller hiss? För utformning se område 6. Hissar eller område 8. Ramper.		
Går scenen att nå via ramp? Utformning av ramp se område 8. Ramper.		
Har scenkanten ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är skrivtavla, filmduk och liknande place-		

rade så att bländningseffekter inte uppstår?		
*Har skrivtavlan en bra och bländfri belysning?		
HÖRSELTEKNISK UTRUSTNING	JA	NEJ
*Har lokal för mindre än 50 personer fungerande hörselteknisk utrustning? Teleslinga finns i rummet eller portabel hörslinga går att låna.		
Har lokal för fler än 50 personer ljudförstärkning och fungerande hörselteknisk utrustning?		
Kan saklig bedömning av taluppfattbarheten styrkas enligt SS-EN 60268-16 när högtalarsystem används?		
Överstiger talöverföringsindex, STI, 0,60 i hela lokalen och 0,70 i mer än hälften av lokalen?		
Kan teleslingans funktion styrkas enligt IEC 60118-4?		
Innefattas även scenen av hörselteknisk utrustning?		
*Finns skylt med den generella grafiska symbol som visar att lokalen är utrustad med teleslinga?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		

Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

11. Restauranger, matsalar och caféer

RESTAURANGER, MATSALAR OCH CAFÉER	JA	NEJ
*Har menyn en design som är lätt att uppfatta?		
*Är menyns utbud presenterat i både text och bild?		
*Är texten kompletterad med punktskrift?		
*Är mat och övriga varor innehållsdeklarerade?		
BRICKBANA OCH KASSADISK	JA	NEJ
Finns vid självbetjäning en brickbana på höjden 75-90 cm?		
Finns minst 70 cm fri höjd under brickbanan samt benutrymme på djupet?		
Är serveringsdiskens höjd 75-90 cm över golv?		
Är kassadisen utformad enligt anvisningarna för receptionsdisk i område 9. Inomhusmiljö?		
*Är kassaapparatens display läsbar med underkant 1,4 och överkant 1,6 m över golv?		
*Har kassaapparatens display en ljushetskontrast mellan text och bakgrund minst 0,40 enligt NCS?		
*Är storleken på text och siffror minst 15 mm? Utformning av kortläsare för betalning se område 24. Automater.		
Har lokalens utrymningslarm både ljud och blixtljus?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

12. Uteplatser och balkonger

UTEPLATSER OCH BALKONGER	JA	NEJ
Har underlaget en hård, jämn och halksäker yta?		
Är lutningen högst 1:50 (2 %)?		
*Har trägolv maximalt 1 cm breda glipor?		
*Finns tillgång till vind-, regn- och solskydd?		
MÖBLER	JA	NEJ
*Förekommer utemöbler med sammanbyggda bord och bänkar?		
*Sträcker sig bänk och bordsskiva minst 60 cm utanför bordets ben vid ena (helst båda) kortsidan?		
*Är den fria höjden under bordet minst 75 cm?		
RÄCKE OCH VÄXTER	JA	NEJ
*Är övre delen av räcke/staket fritt från blomlådor eller andra hinder som kan dölja utsikten?		
*Har räcke fri sikt i ögonhöjd mellan 0,85–1,3 m?		
*Är det säkrat att växter som finns på uteplats eller balkong inte kan framkalla allergiska besvär?		
*Finns regler och rutiner för växter?		
*Har personalen kännedom om reglerna?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets		

regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

13. Omklädningsrum

OMKLÄDNINGSRUM	JA	NEJ
*Finns ett enskilt omklädningsrum med dusch som kan användas av personer med motsatt kön?		
*Går rummet att nå från ett könsneutralt utrymme?		
DRAGHANDTAG PÅ DÖRR	JA	NEJ
*Finns ett 60 cm långt draghandtag diagonalt placerat på dörrens insida?		
*Är draghandtagets cc placerad 80 cm över golv?		
GÅNGAR OCH VÄNDYTA	JA	NEJ
*Har gångarna i omklädningsrummet minst 1,5 m fri bredd?		
Finns även korsande gångstråk eller andra ytor som kan utnyttjas som vändyta för rullstol?		
*Är den fria bredden minst 90 cm vid begränsande delar som exempelvis pelare?		
BÄNK OCH SKÅP	JA	NEJ
*Finns minst 2x2 m fri golvyta framför minst en bänk och ett skåp?		
*Finns tillgång till en minst 1,2 m bred, 50 cm djup och 50 cm hög väggfast bänk?		
*Är ett minst 60 cm långt stödhandtag placerat högst 80 cm över golv på båda kortsidor om bänken?		
*Finns klädkrokar vid bänken placerade på höjden 80 cm och 1,1 m över golv?		
*Sitter krokarna minst 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		

KLÄDSKÅP	JA	NEJ
*Finns tillgång till klädskaop som är minst 40 cm brett och minst 55 cm djupt som möjliggör förvaring av hjälpmedel?		
*Är klädskaopet placerat minst 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		
*Är lägsta hyllan i skåpet placerad 40 cm och högsta hyllan 1,3 m över golv?		
*Finns även minst en krok placerad på höjd 80 cm över golv?		
*Finns lås med nyckel placerat högst 80 cm över golv?		
SPEGEL	JA	NEJ
*Är spegel för helfigur placerad med underkant 30 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
*Är spegel för halvfigur placerad med underkant 80 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
UTRYMNINGSLARM	JA	NEJ
Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal inne i omklädningsrummet?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		

Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

14. Duschutrymme

DUSCHUTRYMME	JA	NEJ
Är duschplatsens fria golvyta minst 1,5x1,5 m eller går det att utnyttja två duschplatser som ett utrymme?		
*Är golvet halksäkert med jämn lutning högst 1:50 (2 %)?		
LEDSTÅNG OCH STÖDHANDTAG	JA	NEJ
*Finns ett lodrätt stödhandtag placerat med lägsta punkt 80 cm upp till 1,5 m över golv på samma vägg som termostatblandaren?		
*Har duschplatsen en horisontell ledstång som löper vid sidan om termostatblandaren eller på vägg intill?		
*Är ledstången placerad 90 cm över golv?		
*Har ledstång och stödhandtag ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS jämfört med vägg?		
DUSCH OCH BLANDARE	JA	NEJ
*Finns kombinerad tak- och handdusch där handduschen endast kan fästas på eller vid blandaren?		
*Har blandaren ett förlängd engrepps-handtag som lätt kan hanteras med hela handen eller armbågen?		
*Är engrepps-handtaget placerat 90 cm över golv och minst 0,7 helst 1 m från hörn?		
DUSCHSTOL	JA	NEJ
*Finns fristående, flyttbar, stadig duschstol med ryggstöd och uppfällbara armstöd?		
*Är stolens sitthöjd 50 cm och sittbredden minst 60 cm?		

UTRYMNINGSLARM	JA	NEJ
Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal i duschutrymmet?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

15. Bastu

BASTU	JA	NEJ
*Har golvtrall maximalt 1 cm breda glipor?		
*Är lavarna 45-50 cm höga, minst 60 cm djupa och minst 2 m långa?		
*Finns ett minst 60 cm långt icke värmeledande stödhandtag placerat högst 80 cm över golv på båda sidor om nedersta laven?		
*Har stödhandtaget ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är bastuaggregatet avskärmat så det inte finns risk att vidröra den heta ytan?		
NÖDLARM	JA	NEJ
*Finns nödlarm med knapparnas cc placerade högst 20 och 80 cm över golv vid fri väggyta?		
*Går nödlarmet under öppettid till ständigt bemannad reception eller liknande?		
*Finns akustisk och visuell signal utanför bastudörren som ger tecken vid nödlarm?		
*Finns tydliga instruktioner för personalen hur de ska agera vid ett nödlarm?		
UTRYMNINGSLARM	JA	NEJ
Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal i bastun?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets		

regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

16. Bassänger

BASSÄNGER	JA	NEJ
Är bassängkanten kännbart markerad och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är vattenytan i nivå med omgivande golv?		
*Har del av bassängen eller separat bassäng djup högst 1,1 m?		
*Har bubbelpool handtag att hålla sig i vid sittplatserna?		
*Finns fast eller mobil lyftanordning?		
TRAPPA OCH LEDSTÄNGER	JA	NEJ
*Finns trappa för att komma i och ur bassängen? Utförning av trappa se område 7. Trappor.		
*Finns ledstänger på båda sidor om trappan?		
*Är de placerade på 90 och 66 cm höjd över trappsteg?		
*Om ledstängerna är placerade fritt utan vägg bakom skjuter då den lägre ledstängen in något mot trappan så att barn inte kan fastna med huvudet mellan de båda ledstängerna?		
LEDSTRÅK	JA	NEJ
Finns ledstråk mellan omklädningsrum och simbassängen?		
Har ledstråket ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS och en avvikande struktur mot underlaget?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ

Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

17. Boenderum

BOENDERUM	JA	NEJ
*Finns tillgång till boenderum anpassade för personer med allergi?		
*Råder pälsdjurförbud i boenderum?		
*Är rum speciellt utformat för personer med begränsad rörelseförmåga placerat i nära anslutning (helst inom 10 m) till gemensam entré, hiss, allmänna utrymmen och liknande?		
*Utgör dessa rum minst 5 % av det totala antalet rum?		
*Finns ett torrt utrymme i anslutning till entrén för förvaring av hjälpmedel samt laddning av batterier?		
*Finns minst 2x2 m fri golvyta i möblerat rum?		
*Är badrum utformat enligt område 5. Stor tillgänglig toalett och område 14. Duschutrymme?		
*Är rummet förberett för eller har fast monterad taklyft?		
*Finns tillgång till mobil personlyft?		
DÖRRAR OCH ÖPPNINGAR	JA	NEJ
Har dörr eller dörrkarm ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har slagdörr försedd med dörrstängare även automatisk dörröppnare?		
Är tröskeln till boenderum max 1 cm hög och avfasad så den är lätt att passera?		
Finns ett 60 cm långt draghandtag diagonalt placerat på dörrens insida?		
Är cc placerad 80 cm över golv?		

KAPPRUM	JA	NEJ
*Finns klädkrokar placerade på höjden 80 cm och 1,1 m samt minst 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		
*Har utskjutande kapphyllor skyddande gavlar ner till golv med ljushets- kontrast 0,40 enligt NCS?		
INREDNING	JA	NEJ
*Är alla eluttag, datoruttag och övriga funktioner placerade med cc 80 cm över golv och minst 0,7-helst 1 m från hörn?		
*Är strömbrytaren placerad på höjden 90 cm och minst 0,7-helst 1 m från hörn vid dörrens handtagssida?		
*Är spegel för helfigur placerad med underkant 30 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
*Är spegel för halvfigur placerad med underkant 80 cm och överkant minst 1,8 m över golv?		
*Förekommer heltäckningsmattor?		
*Kan möbler, golv och inredning fukttorkas?		
*Är det säkerställt att inventarier/inredning inte har material av djurepitel som kan framkalla allergier?		
*Är det säkrat att inga delar av inredningen är behandlad med formaldehyd?		
*Är sängar av massivt trä eller målat stål och har ribbotten?		
*Finns tillgång till säng som är höj- och sänkbar eller säng 45-50 cm hög?		

*Är bäddmadrassen tvättbar?		
*Är tyger/sänglinne av bomull som inte innehåller fröskal?		
*Är alla hygienartiklar och rengöringsmedel parfymfria?		
FÖRVARINGSUTRYMMEN	JA	NEJ
*Har förvaringsutrymmen skjutdörr?		
*Finns totalt lika många hyllmeter förvaringsutrymme som i andra boenderum placerade med minst 25 cm mellan hyllplanen?		
*Är hyllor och klädstänger flyttbara i intervallet 0,4-1,3 m över golv eller har annan teknisk lösning som uppfyller angivna mått?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

--	--	--

18. Lokaler för hushållsarbete inom boenden

LOKALER FÖR HUSHÅLLSARBETE INOM BOENDEN	JA	NEJ
*Finns minst 2x2 m fri golvyta framför arbetsbänk, spis, diskutrymme, torktumlare och tvättmaskin?		
*Finns avställningsytor exempelvis hurts på hjul eller utdragsskivor i anslutning till kyl, frys, mikrovågsugn, spis och liknande?		
*Är belysningen bländfri och riktad mot arbetsytor och in i skåp?		
ARBETSBÄNK OCH SKÅP	JA	NEJ
*Är städskåpets botten placerad i golvnivå?		
*Är arbetsbänk, diskbänk och väggskåp höj- och sänkbara?		
*Är handtag på lådor och skåp greppvänliga och har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är arbetsytan placerad 80 cm över golv?		
*Finns ett 70 cm högt, 90 cm brett fritt utrymme <u>under</u> arbetsytan samt 60 cm fritt benutrymme i djupled?		
*Finns eluttag placerade vid arbetsbänkens framkant?		
*Finns lättmanövrerad förlängd engreppsblandare som kan hanteras med hela handen eller armbågen?		
*Går det att nå handtag på blandaren och vattenstråle inom 30 cm från diskbänkens framkant?		
VITVAROR	JA	NEJ
*Är vitvaror placerade minst 20 cm från hörn		

eller annat hinder?		
*Är spisen höj- och sänkbar?		
*Har minst en ugn/mikrovågsugn sidohängd lucka som är placerad med nedre delen högst 80 cm över golv?		
*Är reglagen på vitvarorna utan reflexer och markerade med ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS? Utformning av funktioner se område 24. Automater.		
*Har minst en ugn/mikrovågsugn sidohängd lucka som är placerad med nedre delen högst 80 cm över golv?		
*Finns minst en frontmatad tvättmaskin och torktumlare som har 50 cm avstånd mellan ytterluckans underkant och golv?		
SOPSORTERING	JA	NEJ
*Har inkast för sopsortering markering med ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Finns sorteringsanvisning med punktskrift och grafiska symboler?		
*Är inkastet placerat högst 80 cm från underlaget?		
Är eventuell ramp utformad enligt område 8. Ramper?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		

Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

19. Bibliotek

BIBLIOTEK	JA	NEJ
Följer lokalernas skyltning Botkyrka kommuns skyltmanual?		
Ges personlig service i informationsdisken?		
Finns ledstråk från entrén fram till informationsdisken?		
Är ledstråk och informationsdisk utformade enligt anvisningarna i område 9. Inomhusmiljö?		
*Är all inredning/lösa föremål exempelvis bokställ och utställningar placerade utanför gångstråk?		
*Har kommunikationsutrymmen minst 1,5 m fri bredd för passage?		
Finns även korsande gångstråk eller annan yta som gör det möjligt att vända med en rullstol?		
*Är den fria bredden minst 90 cm vid begränsande delar som exempelvis pelare eller kort passage?		
*Är det säkrat att inga nedhängande/utstickande skyltar eller föremål finns på lägre höjd än 2,1 m?		
HYLLSYSTEM/TIDNINGSHÅLLARE	JA	NEJ
*Är hyllsystem placerade med gaveln minst 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		
*Är lägsta hyllan för böcker placerad 40 cm och högsta hyllan 1,5 m över golv?		
*Har hyllor utformning och placering så de är lätta att städa?		
*Går det lätt att ta ut och ställa in böckerna i hyllorna?		

*Finns belysning riktad mot hyllorna?		
*Är hyll- och gavelmärkning enhetlig och logiskt placerad?		
Har märkningen ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har märkningen på bokhyllans gavel textstorlek minst 2,5 cm (mäts på versaler)?		
Är textstorleken på hyllkantens märkning minst 1,5 cm (mäts på versaler)?		
*Är tidningar och annat skriftligt material åtkomligt på höjden 0,8 - 1 m och minst 0,7-helst 1 m från hörn?		
LÅNEAUTOMAT	JA	NEJ
*Är låneautomat för utlåning och återlämning höj- och sänkbar samt lätt att komma intill med rullstol?		
Finns instruktioner om hur låneautomaten fungerar i olika anpassade format?		
Kan funktionsknapp användas med enbart en hand?		
*Är instruktionerna på skärmen lättlästa och kompletterade med grafiska symboler?		
Är texten linjär och textstorleken anpassad efter avståndet, minst 5 mm mätt på versaler?		
Har texten ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är kortläsarens, kvittoskrivarens och knapp-satsens översta funktioner placerade högst 90 cm över golv?		
Har kortläsare, kvittoskrivare och knapp-sats ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		

Har knappatsens siffror för kod till lånekor- tet ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är siffran 5 markerad med en upphöjd punkt?		
BOKINKAST	JA	NEJ
*Finns minst 2 x 2 m fritt utrymme med lut- ning högst 1:50 (2 %) framför bokinkastet?		
*Är bokinkastet placerat högst 80-90 cm över plant underlag och går att komma intill med rullstol eller rollator?		
OFFENTLIGA DATORER	JA	NEJ
*Finns elektroniska förstoringsglas för utlå- ning?		
*Finns anpassad dator och annan hårdvara som kan överföra tryckt och digital text till ljud, punktläsning och förstoring samt möj- lighet till färg- och kontrastval?		
*Är alla offentliga datorer utrustade med an- passat rättstavningsprogram, talsyntes och förstoringsprogram?		
*Är bordet vid anpassad dator höj - och sänk- bart?		
*Är minst ett av borden vid de offentliga da- torerna höj- och sänkbart?		
*Är bordet minst 90 cm brett med tillgång till minst 70 cm högt fritt benutrymme under bordet?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljö- lagen?		

Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

20. Utställningar

UTSTÄLLNINGAR	JA	NEJ
*Finns minst 1,8 m fri passage mellan utställningsföremål, montrar och liknande?		
*Är utställningsmontrar som ses uppifrån och liknande placerade högst 80 cm – 1,1 m över golv och möjliga att komma intill med rullstol?		
*Har utställningsmontrar och inomhusmiljö ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Är föremål i utställningsmontrar som ses från sidan placerade så att de även kan ses av personer som använder rullstol, kortvuxna och barn?		
*Får viktiga föremål i utställningen vidröras eller finns det taktila kopior?		
*Engagerar utställningen flera sinnen?		
*Är funktioner i form av skyltar, tekniska funktioner enhetligt placerade? Utförning av tekniska funktioner se område 24. Automater.		
*Är utställningen väl belyst?		
*Går belysningen att reglera eller finns möjlighet till extra ljuskälla?		
INFORMATION	JA	NEJ
*Går det att få övergripande information om exempelvis konsthallen och utställningen i olika anpassade format (inläst, lättläst, punktskrift eller teckenspråk)?		
Är utställningens information enkel och begriplig i både tal och skrift?		
*Går informationen både att läsa och höra?		

*Finns information i punktskrift på utvinklad skylt då föremål i utställningen får vidröras eller finns som taktila kopior?		
Presenteras utställningens/aktivitetens information på svenskt teckenspråk?		
GUIDNING	JA	NEJ
*Används alltid hörselteknisk utrustning vid visningar och guiden står placerad där det är väl upplyst?		
Finns tillgång till syn/teckenspråkstolkning genom tekniska lösningar?		
Sker syn/teckenspråkstolkade visningar på fasta regelbundna tider eller går det att beställa vid behov?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

--	--	--

21. Teater och annan scenkonst

TEATER OCH ANNAN SCENKONST	JA	NEJ
Är scenutrymmet planerat utifrån tillgänglighet och säkerhet?		
*Har scenen ett fritt utrymme motsvarande en cirkel med diameter minst 2,3 m?		
Kan scenen nås via flyttbar ramp eller lyftanordning från utrymme bakom scenen och från salong? Utformning av ramp se område 8. Ramper.		
*Finns sluten loge med god ventilation och god ljudåtergivning i närheten av en stor, tillgänglig toalett och hiss/utgång?		
*Är plats avsedd för person i rullstol minst 90 cm bred?		
*Finns minst 1,5 m fri bredd bakom och framför platsen?		
*Är miljöer bakom scenen och andra arbetsutrymmen exempelvis förråd, ateljé och verkstäder utformade enligt område 9. Inomhusmiljö?		
*Är sminkbord minst 90 cm brett med tillgång till minst 70 cm högt fritt benutrymme under bordet?		
FÖRESTÄLLNINGAR OCH ARRANGEMANG	JA	NEJ
*Finns en flexibilitet i produktioner och arrangemang som gör att personer med olika funktionsnedsättningar kan ta del av föreställningarna?		
*Används hörselteknisk utrustning vid all publik verksamhet?		
Går det att få information om produktionen i		

olika anpassade format (inläst, lättläst, punktskrift eller teckenspråk)?		
Sker syn/teckenspråkstolkning på fasta regelbundna tider eller går det att beställa vid behov? Gäller alla produktioner.		
*Används textmaskiner/digitala displayer eller annan teknisk lösning vid textbaserad scenkonst?		
*Finns möjlighet att få manus i pappersform hemskickat vid textbaserad scenkonst?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

22. Arbetsplats

ARBETSPLATS	JA	NEJ
<p>Finns en plats för av- och påstigning inom 10 m (max 25 m) gångavstånd från personalentrén? Utformning se område 1. Angöringsplats för av- och påstigning.</p>		
<p>Finns parkeringsplats för personer med begränsad rörelseförmåga inom 25 m gångavstånd från personalentrén? Utformning se område 2. Parkeringsplats för personer med begränsad rörelseförmåga.</p>		
<p>*Är lokalernas dörrar och öppningar utformade enligt område 4. Dörrar och öppningar till och i byggnader?</p>		
<p>*Finns förberedelse för installation av dörrautomatik in till arbetslokalen och till brandcellsgränser?</p>		
<p>*Har minst 10 % av antalet kontorsrum 0,7-1,0 m fritt utrymme på in- och utsidan av dörren (vid dörrens handtagssida)?</p>		
<p>Finns minst en stor, tillgänglig toalett på varje våningsplan? Utformning se område 5.</p>		
<p>*Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal inne på toaletten eller täcks det in av det systematiska brandskyddsarbetet?</p>		
<p>Är utrymningslarmets signal visuell i personalens omklädningsrum? Minst ett omklädningsrum för respektive kön samt enskilt.</p>		
<p>Är utrymningslarmets signal visuell i personalens duschrum? Minst ett duschrum för respektive kön samt enskilt.</p>		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

23. Lekplats

LEKPLATSER, SKOLGÅRDAR OCH FÖRSKOLEGÅRDAR	JA	NEJ
*Är lekplatsen avskärmd från buller eller placerad i bullerfri miljö?		
*Är avskärmningen mellan lekplats och omgivande miljö anpassad efter typ av verksamhet exempelvis förskola eller naturområde?		
Finns en särskild entré till lekplatsen som är lätt att upptäcka?		
*Finns en skylt vid ingången med namn på lekplatsen samt adress?		
Är entréns ljushetskontrast mot omgivande yta minst 0,40 enligt NCS?		
*Har lekplatsområdet utformade rum med avgränsningar mellan olika aktiviteter?		
Finns skyltar som hänvisar till in- och utgångar samt aktiviteter inom lekplatsområdet?		
Följer lekplatsens skyltning Botkyrka kommuns skyltmanual?		
*Har platser för lekaktiviteter och vila vind- och solskydd?		
*Om det finns tillgång till väderskydd med tak och väggar är måttet då minst 2,2x2,2 m?		
Är trappor utformade enligt område 7. Trappor?		
Är ramper utformade enligt område 8. Ramper?		
*Är det säkrat att växter som finns intill eller på lekplatsen inte är giftiga eller kan fram-		

kalla allergiska besvär?		
GRIND	JA	NEJ
Är svängumsytan på båda sidor om grinden minst 2x2 m och markytan platt?		
*Finns 0,7–1 m platt och hårdgjord markyta på båda sidor om grinden på den sida där låset sitter?		
Går grinden att låsa/spärra och låsa upp med enbart en hand?		
Har grinden ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS mot omgivande miljö?		
GÅNGYTOR	JA	NEJ
Är gångytor utformade enligt område 3. Gångväg mellan plats för av- och påstigning, parkering och entré?		
Finns minst en framkomlig yta för personer med funktionsnedsättning till varje lekredskap?		
Är markytan hård, jämn och halksäker?		
Är den släta gångytan minst 90 cm bred om den är kombinerad med ojämna gångytor som har en annan beläggning?		
Finns även korsande gångstråk eller andra ytor som kan utnyttjas som vändyta för rullstol?		
Finns en avfasning till plan mark på en sträcka av 0,9-1 m vid nivåskillnader vid övergångar mellan olika typer av gångytor och platser?		
Finns en alternativ gångväg som lutar högst 1:20 (5 %) med vilplan till och från sluttning som används exempelvis till pulkaåkning?		

LEDSTRÅK	JA	NEJ
Finns både synliga och kännbara ledstråk inom lekplatsområdet?		
Hänger ledstråken samman utan avbrott?		
Har konstgjorda ledstråk en ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS och en avvikande struktur mot underlaget?		
LEKREDSKAP	JA	NEJ
*Erbjuder alla aktiviteter minst en variant som skapar delaktighet i leken för personer med olika funktionsnedsättningar?		
*Finns rutschkana på en kulle vars översta del är möjlig att nå via ramp eller alternativ väg? Utformning av ramp med vilplan se område 8. Ramper.		
Finns en fri yta motsvarande en cirkel med diameter minst 2 m framför lekredskapen så det är möjligt att vända med en rullstol?		
Är den fria ytans lutning i längs- och sidled högst 1:50 (2 %)?		
*Finns tillgång till öglor, hål eller liknande där medtagna remmar kan fästas i lekredskap som rör sig?		
*Är flyttbara lekredskap enkla att komma åt och lätta att lyfta?		
*Sitter lekredskapen på olika höjder om de är placerade på en vägg?		
*Är det möjligt att komma nära intill väggen med rullstol eller rollator?		
Har utskjutande vägg med lekredskap kännbar markering vid marken och ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Har lekredskapen en ljushetskontrast mot		

omgivande ytor minst 0,40 enligt NCS?		
Har stödhandtag, ledstänger, tjocka rep med mera en ljushetskontrast mot omgivande ytor minst 0,40 enligt NCS?		
LEKSTUGA/KOJA	JA	NEJ
Förekommer nivåskillnad vid dörr/öppning till lekstuga, koja eller liknande?		
Är tröskel som behöver finnas av fukt- och klimatskäl högst 1 cm hög, avfasad och lätt att passera?		
Är avfasningens lutning högst 1:20 (5 %)?		
Är dörrrens/öppningens fria bredd minst 90 cm? Om lekstuga, koja eller liknande endast är avsedd för små barn räcker 70 cm fri bredd.		
Har dörrkarm/foder eller dörrblad ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS mot omgivande yta/ vägg?		
SANDLÅDA	JA	NEJ
*Är sandlådans öppning minst 90 cm bred?		
*Kan någon del av sargen, exempelvis ett hörn, fungera som sittstöd?		
*Finns tillgång till upphöjt sandlådebord med fritt benutrymme?		
*Är bordet minst 90 cm brett?		
SITTPLATSER	JA	NEJ
Finns sittplatser placerade i en möbleringszon som är åtskild från gångyta med exempelvis avvikande markbeläggning?		
Har möbleringszonen en hårdgjord yta?		
Lutar underlaget högst 1:50 (2 %)?		

*Finns tillgång till sittplatser vid varje aktivitetssyta?		
Är bänken stadig med rygg- och armstöd?		
Är bänkens sitthöjd 50 cm?		
Är armstöden 70 cm höga, greppvänliga och når förbi sittyans framkant?		
*Finns även tillgång till sittplatser med lägre sitthöjd som har ryggstöd och armstöd?		
Finns plats bredvid bänken för person som använder rullstol eller vill parkera sin rollator eller barnvagn?		
*Finns en fri yta motsvarande en cirkel med diameter minst 2 m så det är möjligt att vända med en rullstol intill sittplatsen?		
Finns tillgång till bord med minst 75 cm fri höjd under bordet?		
*Finns även <u>tillgång</u> till bord på lägre höjd med fritt utrymme under bordsskivan?		
Förekommer möbler med sammanbyggda bord och bänkar?		
Sträcker sig bänk och bordsskiva minst 60 cm utanför bordets ben vid ena (helst båda) kortsidan?		
Är den fria höjden under bordet minst 75 cm?		
GRILLPLATS	JA	NEJ
*Är grillbädden placerad 50- 80 cm över mark?		
Finns fasta sittplatser runt grillen?		
Finns intill grillplatsen en minst 90 cm bred,		

plan, hårdgjord yta för rullstol, rollator, sulky eller barnvagn?		
TOALETT	JA	NEJ
Om det finns toaletter för allmänheten är då minst en toalett tillgänglig och användbar för rullstolsburna?		
*Är golvytan minst 2,6x2,6 m?		
*Finns tillgång till större toalett med flera funktioner då det är en större utflykts- lek-plats?		
*Är då golvytan minst 2,6x3,3 m?		
Är det fria måttet att passera dörren (vid dörr uppställd 90°) minst 90 cm?		
*Finns fritt utrymme motsvarande en cirkel med diameter minst 2 m framför toalett och handfat?		
*Är det fria utrymmet för passage mellan handfat och toalettstol minst 90 cm?		
Är toalettstolens sitthöjd 48-50 cm inklusive sittring?		
*Är sittringen och locket av hårt material?		
*Finns brits för av- och påklädning?		
*Finns skötbord med minst 75 cm fri höjd och fritt benutrymme under bordet?		
Är cc på knapparna för nödlarm placerade högst 20 och 80 cm över golv vid fri väg-gyta?		
Finns även en greppbar knapp för nödlarm på sladd vid toalettstolen?		
Finns akustisk och visuell signal utanför toa-		

lettdörren som ger tecken vid nödlarm?		
Går toalettdörren lätt att öppna utifrån om det larmar?		
Ger utrymningslarm både akustisk och visuell signal inne på toaletten? (Beroende på toalettens placering och byggnad.)		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

24. Automater

AUTOMATER	JA	NEJ
*Kan alla varusorter nås 0,8 – 1,1 m över golv?		
Är automaten placerad minst 0,7 helst 1 m från hörn eller annat hinder?		
*Finns minst 2 x 2 m fritt utrymme med lutning högst 1:50 (2 %) framför automaten?		
*Finns 75 cm högt, 90 cm brett fritt utrymme <u>under</u> automaten samt 60 cm fritt benutrymme i djupled?		
Är instruktioner och funktioner väl belysta utan bländande reflexer?		
*Tillgodoser varuautomatens utbud de flestas behov av näring?		
*Går det att ta del av varudeklarationen före köp?		
INSTRUKTIONER	JA	NEJ
Är instruktionerna placerade med underkant 1,4 m och överkant högst 1,6 m över golv samt går att komma nära intill med rullstol eller rollator?		
Är instruktioner i klarspråk?		
*Är texten linjär och textstorleken anpassad efter avståndet, minst 5 mm mätt på versaler?		
Är instruktionerna utformade med både text och grafiska symboler?		
Har text/grafisk symbol ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
*Förekommer färgkombinationerna rött/grönt på text/grafisk symbol mot bakgrund		

respektive skylt mot bakgrund?		
Finns knapp för att få instruktionen uppläst?		
Skjuter den knappen ut minst 5 mm mer än övriga knappar eller är varje funktionsknapp försedd med tal?		
*Är instruktioner med punktskrift och relief på lägre höjd än 1,4 m utvinklad från underlaget 45° och utvinklingens nederkant placerad 80 cm över golv?		
AUTOMATENS FUNKTIONER	JA	NEJ
Är funktionerna placerade i intervallet 0,8 - 1,1 m över golv?		
Är funktionerna placerade i intervallet 0,8-1,1 m över golv även på automat med vinklad yta?		
*Går det att hantera funktionerna utan att ta tag i eller vrida reglaget?		
Kan funktionerna hanteras med enbart en hand?		
*Är luckan framför köpta varor lätt att öppna och det är möjligt att samtidigt ta ut varan med samma hand?		
Har alla funktioner ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS? Är funktionerna monterade på en panel ska även denna ha ljushetskontrast mot bakgrunden.		
Är funktionerna kännbart markerade genom enstaka bokstav, siffra och/eller grafisk symbol i relief placerad på eller till vänster om varan?		
Skjuter reliefsymbolen ut minst 1 mm samt har ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		

Är textstorleken på reliefen 15 - 40 mm?		
*Finns hör- och kännbara funktioner eller andra alternativ genom annan teknik om automaten har pekskärm? Dessa funktioner ska vara möjliga att använda genom hela genomförandeprocessen.		
KORTLÄSARE OCH KNAPPSATS	JA	NEJ
Är betalningsfunktionerna utformade och placerade enligt delavsnittet "Automatens funktioner"?		
*Är kortläsare för betalning samt knappsats höj- och sänkbar eller placerad i intervallet 0,8 – 1,1 m över golv?		
Har både kortläsare och knappsats ljushetskontrast minst 0,40 enligt NCS?		
Är siffran 5 kännbart markerad?		
Är knappsatsen utformad med punktskrift?		
Är knapparna minst 2 cm i diameter och avståndet mellan dem minst 1 cm?		
Ges både akustisk och visuell bekräftelse vid tryck på en knapp?		
*Är det säkrat att knapparna inte innehåller ämnen som kan framkalla allergi?		

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		

Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelserna?		
Finns det en risk att avvikelserna kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelserna i efterhand?		

Verksamhetsrutiner

VERKSAMHETSROUTINER	JA	NEJ
Är verksamheten tydligt skyltad enligt Botkyrka kommuns skyltmanual?		
Finns en aktuell handlingsplan för att säkerställa tillgängligheten inom verksamheten?		
Har all personal en grundkunskap om tillgänglighet och bemötande?		
Finns särskilt ansvarig inom verksamheten för utbildning i tillgänglighet och bemötande?		
Har verksamheten/arbetsplatsen rutiner för regelbunden uppföljning av tillgänglighet och bemötande?		
Finns det möjlighet att möblera om sittplatser och bord?		
Går det att vid begäran få tryckt verksamhetsinformation i olika anpassade format (inläst, lättläst, punktskrift eller teckenspråk)?		
Används hörselteknisk utrustning vid all publik verksamhet?		
HJÄRTSTARTARE	JA	NEJ
Finns det hjärtstartare inom verksamheten?		
Är den införd i hjärtstartarregistret?		
Finns rutiner för regelbunden utbildning i hjärt- och lungräddning?		
WEBB OCH BESÖKSINFORMATION	JA	NEJ
Är det säkerställt att verksamhetens webbplats följer lagkraven i Webbdirektivet?		
Är det säkerställt att även tryckt informationsmaterial som publiceras på webbplatsen följer lagkraven i Webbdirektivet?		
Får besökare information om den fysiska miljöns tillgänglighet genom Tillgänglighetsdatabasen, TD?		
Finns länken till TD på verksamhetens webb-		

plats?		
--------	--	--

Här sammanställer du och motiverar eventuella avvikelser:

SAMMANSTÄLLNING AV EVENTUELLA AVVIKELSER	JA	NEJ
Är det ett lagkrav i exempelvis Boverkets regler, diskrimineringslagen eller arbetsmiljölagen?		
Är det ett av de högre kraven i Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer?		
Kan personer med olika funktionsnedsättningar röra sig tryggt och självständigt trots avvikelsen?		
Finns det en risk att avvikelsen kan diskriminera en person utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?		
Finns en risk att behöva justera avvikelsen i efterhand?		

Skyltning

Varje dag besöker många människor olika verksamheter inom Botkyrka kommun. Genom en välplanerad skyltning underlättar vi för besökarna att hitta rätt. Kommunen har tagit fram en skyltmanual som ska följas vid skyltning inom alla kommunens verksamheter. Skyltsystemet gör det enkelt för besökaren att hitta i och bland kommunens byggnader. Det skapar trygghet, tillgänglighet och gör att Botkyrka ses som en välkomnande och informativ kommun.

Alla som besöker kommunens verksamheter ska självständigt, oavsett funktions- eller språkförmåga, kunna se, läsa, förstå och hitta rätt genom kommunens skyltning. Rätt typografi och olika former av taktila (kännbara) skyltar samt standardiserade bildsymboler säkerställer mänskliga rättigheter och åtgärdar ojämlikhet. På en taktil skylt är texten upphöjd så att besökaren kan läsa den med fingertopparna, antingen genom vanliga bokstäver i relief eller med punktskrift.

Referenser

Arbetsmiljölagen - Arbetsmiljöverket, arbetsplatsens utformning (AFS 2009:02).

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/arbetsplatsens-utformning-afs-20092-foreskrifter/>

Botkyrka kommuns skyltmanual

Boverkets byggregler (föreskrifter och allmänna råd) BBR 25 (BFS 2011:6 med ändringar till och med BFS 2017:5.).

Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader. BFS 2011:5 - ALM 2.

Boverkets föreskrifter om ändring i verkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpande av enkelt avhjälpbara hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser HIN 3 - BFS 2013:9.

Diskrimineringslagen SFS nr 2008:567

IEC 60118-4, internationell standard för Teleslingors funktion.

EN 301 549, gemensam EU-standard för krav på tillgänglighet vid offentlig upphandling av IT-produkter och tjänster.

<https://www.pts.se/sv/Bransch/Internet/Anvandbarhet-och-tillganglighet-/Standardiseringsarbete/>

Funktionsrättskonventionen, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning SÖ 2008:26.

Myndigheten för delaktighet, MFD, Riktlinjer för tillgänglighet "Riv hindren", 2015, ISBN 978-91-87883-01-9.

SS 25268:2007, svensk standard för byggakustik. Ljudklassning av utrymmen i byggnader-, vårdlokaler, undervisningslokaler, förskolor och fritidshem, kontor och hotell.

SS-EN 60268-16 (8:16), svensk standard för ljudanläggningar - Del 16: Objektiv bedömning av taluppfattbarhet med hjälp av talöverföringsindex.

Tillgänglighetsdatabasen, TD

<https://www.t-d.se/>

Västra Götalandsregionens riktlinjer och standard för fysisk tillgänglighet

<http://bit.ly/1NqLln2>

Webbdirektivet, officiella riktlinjer för webbplatser i offentlig sektor

<https://webbriktlinjer.se/>

Övriga källor

Ann Bjellert, funktionshinderstrateg på kommunledningsförvaltningen, har varit projektledare i arbetet med Botkyrkas regler för hållbara och jämlika miljöer. Många värdefulla synpunkter har kommit från:

Styrgruppen för fysisk tillgänglighet

Frank Renebo, fastighetschef, tekniska förvaltningen

Anders Öttenius, parkchef, samhällsbyggnadsförvaltningen

Berith Ramstedt, samordnare och sakkunnig i fysisk tillgänglighet, tekniska förvaltningen

Lars Cha, byggprojektchef, tekniska förvaltningen

Yakup Basal, jobbcoach, arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen

Linus Söderling, verksamhetschef, kultur- och fritidsförvaltningen

Referensgrupp

Helena Rojas, utvecklingschef, kommunledningsförvaltningen

Gamze Özel, tillgänglighetsinventerare, tekniska förvaltningen

Mahad Abdi, tillgänglighetsinventerare, tekniska förvaltningen

Gustavo Moreno, byggprojektledare, tekniska förvaltningen

Jan Suihkonen, förvaltare, tekniska förvaltningen

Mats Andersson, lokalstrateg, vård- och omsorgsförvaltningen

Annelie Svanold, markförvaltare och sakkunnig, tekniska förvaltningen

Amina Malmkvist-Garba, förvaltare, samhällsbyggnadsförvaltningen

Illustrationer

De illustrationer som tillhör regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka är producerade av Gustav Hallström och Viktor Söderlind, Arkitektbyrå Lilla Stockholm AB.

Bilagor

1. Begreppsförklaringar och detaljerad fakta
2. Illustrationer

2019-10-01

Referens
Ann Bjellert

Mottagare

Innehåll

Begreppsförklaringar och detaljerad fakta.....	4
Akustiskt Ljud.....	4
Allergiframkallande ämnen	4
Alternativa format.....	5
Angöringsplatser för av- och påstigning ...	5
Automater	5
Bassänger	6
Bastu	6
Bibliotek	7
Boenderum.....	8
CC - Centrumavstånd	8
Duschutrymme	8
Dörrar och öppningar till och i byggnader.	9
Efterklangstid.....	10
Eluttag	10
Glasytor.....	10
Golvbeläggning	10
Gångvägar.....	11

KOMMUNLEDNINGSFÖRVALTNINGEN

Post Botkyrka kommun, 147 85 Tumba · Besök Munkhättevägen 45 · Kontaktcenter 08-530 610 00

Direkt · Sms 0734-21 87 00 · E-post ann.bjellert@botkyrka.se

Org.nr 212000-2882 · Bankgiro 624-1061 · Fax · Webb www.botkyrka.se

Hissar	12
Hårdgjord yta	14
Hörselteknisk utrustning.....	14
Kapprum/garderob	15
Kommunikationsutrymmen	15
Konferensrum/Möteslokaler/Åhörarläktare	15
Ledstråk	16
Ledstänger	16
Lekplatser	17
Ljudmiljö	18
Ljusförhållanden.....	19
Lokaler för hushållsarbete inom boenden	19
Luftmiljö	19
Möbler och möblering	19
NCS, Natural colour system.....	20
Omklädningsrum	20
Parkeringsplatser	21
Passagemått	22
Pictogram.....	22
Podie/scen	23
Presentationer	23
Programtider	23
Ramper	23

Receptionsdisk	24
Relief	25
Restauranger, matsalar och caféer	25
Sittplatser	25
Skyltar	25
Taluppfattbarhet	26
Teknikkåpp.....	26
Teleslinga.....	26
Toaletter med tillgänglighetsanpassning.	26
Trappor.....	28
Trösklar	28
Uteplatser och balkonger	29
Utrymning	29
Visuell.....	29
Vändyta	29
Övergångsställen.....	30

Begreppsförklaringar och detaljerad fakta

Det här är en bilaga till regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka. Här hittar du förklaringar till olika begrepp i checklistan. Du får även mer detaljerad fakta om vikten av tillgänglighet och användbarhet.

Akustiskt Ljud

Akustisk ≥ 60 dB och visuell signal innebär att en ljudsignal eller siren är minst 60 decibel eller högre kompletterad med en signal som man kan se, till exempel ett blytljus.

Allergiframkallande ämnen

I Sverige är cirka 30 procent av befolkningen pollenallergiker. Vid pollenallergi är det immunsystemet som överreagerar när du utsätts för proteiner som finns i pollen och sporer. Kroppen bildar då allergiantikroppar och du utvecklar en känslighet. Den här känsligheten visar sig i form av nysningar, rinnande näsa och andra symtom på pollenallergi. De vanligaste allergiframkallande pollensorterna i Sverige kommer från lövträd, främst från björk, al och hassel. Men även från gräs och gråbo. Att så många personer reagerar på björk, gräs och gråbo beror främst på att dessa pollen periodvis finns i stora mängder. Sporer som kommer från ormbunkar, mossor, alger och svampar kan också framkalla allergiska reaktioner och astma.

Växter som har en stark doft, exempelvis liljor och hyacinter, liksom parfym och andra starka doftämnen orsakar också svårigheter för allergiker. Utsöndring från färger, spånskivor eller golv lim kan också orsaka allergiska reaktioner likaså när luften innehåller föroreningar. Kvalster och damm som lätt samlas i textilier är också ett problem för den som har allergi. Ren miljö resulterar i mindre eller inga besvär.

Naturligt eller syntetiskt gummi, kobolt, krom och framför allt nickel kan vålla problem för personer med allergi. Nickel ger upphov till de svåraste kontaktallergierna. EU-regler begränsar hur mycket nickel som får läcka ut från produkter som kommer i direkt kontakt med huden.

Mer information hittar du hos Astma- och allergiförbundet
<https://astmaoallergiforbundet.se/>

Alternativa format

Tryckt information ska på begäran gå att få i alternativa format: lättläst svenska, stor stil, punktskrift, inläst, teckenspråk eller i Word och tillgänglig PDF. Beställaren ska få materialet inom rimlig tid.

Angöringsplatser för av- och påstigning

En angöringsplats är en plats för av- och påstigning från privatbil, taxi eller färdtjänstfordon. Den ska finnas i direkt anslutning till entréer avsedda för allmänheten. Personer med begränsad syn- eller rörelseförmåga behöver ha nära till entrén från angöringsplatsen för att underlätta förflyttning. Av- och påstigning ska kunna ske enkelt och säkert. Angöringsplatsen ska vara väl belyst och tydligt utmärkt med till exempel en skylt.

Automater

Alla människor måste kunna hitta, känna, förstå och tåla olika automater. Det gäller både varuautomater, kortläsare, mynt- och sedelfack samt myntretur. Både stående, sittande och barn ska kunna nå funktionerna bekvämt. Funktioner kan vara knappar, handtag, skjutreglage med mera. Dessa måste kunna hanteras även av personer med nedsatt styrka, koordination och rörlighet i händerna. Funktionerna ska också vara möjliga att hantera med enbart en hand.

Det ska vara möjligt att komma nära intill automatens funktioner för den som har rullstol eller rollator. Det kräver en vändyta framför automaten och underlaget får inte luta så att hjälpmedlet rullar iväg. Likaså är det viktigt att det finns plats för benen, benstöd och fotplattor. Det underlättar om samma varusort i en varuautomat placeras på alla höjder och därmed kan nås bekvämt av alla. Personer som har allergier, annan överkänslighet eller en viss sjukdom är tvungna att köpa livsmedel som de tål. Det är därför viktigt att före köp kunna få veta vad varorna innehåller.

För att kunna ta del av instruktioner och använda funktioner krävs en bra och bländfri belysning. Ytan får inte ge upphov till reflexer. Instruktionerna behöver vara korta, konkreta och på ett enhetligt språk. Det förenklar läsningen för alla. Den som har begränsad syn ska ha möjlighet att kunna komma nära instruktionerna. Synfältet kan utgöra endast en kvadratmeter framför fötterna eller 10 till 30 cm framför ögonen. Den som är färgblind kan oftast inte se skillnad mellan rött och grönt. Undvik därför den färgkombinationen.

Funktionerna blir lättare att uppfatta om de har en tydlig ljushetskontrast mot bakgrunden. En enstaka siffra, bokstav eller symbol som är kännbart upphöjd i relief kompletterad med punktskrift är till stor hjälp för den som har svårt att se. Grafiska symboler är det många som känner igen och de underlättar för den som har svårt att läsa och förstå information. Det är också viktigt att få veta vad som händer vid användning av funktioner. Exempelvis då knapp tryckts in på köautomat vilket nummer kölappen har och vilket nummer som är på tur eller att varan är klar att ta ut i varuautomaten. Informationen behöver ges både akustiskt och visuellt. För synsvaga och blinda personer är det omöjligt att använda en pekskärm om funktionerna inte är försedda med tal.

Den som har begränsad syn orienterar sig på knappsatsen genom att utgå från siffran 5. Därför behöver femman vara kännbart markerad genom en upphöjd punkt eller liknande. Knappar går dessutom lättare att hitta och hantera om de är större och inte sitter för tätt.

Bassänger

Ledstråk mellan logiska målpunkter förenklar för den som har nedsatt syn- eller orienteringsförmåga att hitta i lokalen. Bassängkanten måste ha en tydlig kännbar markering så att ingen av misstag hamnar i vattnet. Till exempel en överrinningsränna, som också ska ha tydlig ljushetskontrast. Om vattenytan är i nivå med golvet går det lättare ta sig ner i och upp ur bassängen framför allt för den som har begränsad rörelseförmåga. Många kan också med hjälp av en trappa lättare än med ordinarie badstege ta sig i och ur bassängen. Ledstänger ska finnas på två höjder för att ge balansstöd vilket är extra användbart i verksamheter med anknytning till barn. För barn och kortvuxna ska det i någon del av bassängen vara möjligt att nå botten med fötterna.

För somliga kan bassängen vara den enda möjligheten att få röra sig självständigt. De kan dock ha svårt att komma i och ur bassängen utan lyftanordning. Rehab-/varmbassänger bör ha en fast lyftanordning.

Bubbelpooler ska liksom bassänger kunna användas av personer med funktionsnedsättning. I och urstigning får då anpassas efter poolens utformning. Vid sittplatserna behöver det finnas handtag så det går att hålla emot vattentrycket. Svaghet i musklerna gör att benen lätt kan flyta upp.

Bastu

Lavarnas sitthöjd kan vara avgörande för somliga att kunna sätta sig och resa sig. Ett avskärmat bastuaggregat är viktigt för alla bastubadare. Personer som har svårt att röra sig kan ha nedsatt känsel i olika kroppsdelar vilket ökar risken för brännskada. Golvglipornas bredd får inte orsaka att hjulen på en rullstol eller rollatorn hamnar på tvären mellan gliporna eller att en käpp fastnar mellan dem.

Det måste finnas en tydlig beskrivning, även i alternativa format, hur man ska larma vid ett nödläge och information om hur larret övervakas. Det är också viktigt att det finns etablerade rutiner för larmanordningen. Alla, oavsett funktionsförmåga, ska nås av varningssignaler vid brand eller annan fara.

Bibliotek

Det är betydelsefullt att all personal har kunskap om tillgänglighet och bemötande. Någon eller några ur personalen bör ha ett särskilt ansvar för det. En handlingsplan för tillgänglighet garanterar ett kontinuerligt, långsiktigt och målmedvetet tillgänglighetsarbete. Den kan vara en del i en handlingsplan för Mänskliga rättigheter. På bibliotekets webbplats ska det finnas information via Tillgänglighetsdatabasen, TD, om lokalernas tillgänglighet. Informationen behöver uppdateras vid varje förändring av miljön eller årligen. Tryckt besöksinformation ska gå att vid begäran få i alternativa format.

Personer med olika funktionsnedsättningar ska precis som andra ha möjlighet att hitta i biblioteket och självständigt använda dess tjänster. Hjälpmedel bör finnas för att förstora texter och bilder. Konsekvent placering och tydliga ljus-kontraster gör det enklare för alla att hitta aktuell hylla och bok. God belysning och en större text/ sifferstorlek på hyllans gavel och hyllkanter underlättar för personer med nedsatt syn att hitta rätt. Kortvuxna personer och rullstolsburna kan nå böckerna om de inte är för högt placerade. Böcker som är för lågt placerade kan vara svåra att nå för den som har svårt att luta sig framåt eller böja på knäna. Det är lättare för alla att ta ut och ställa in en bok om böckerna inte är för hårt packade på hyllan.

Personer som använderrullstol, rollator eller andra hjälpmedel behöver fria ytor för att förflytta sig mellan hyllor och andra möblerade ytor. Utrymme mellan vägg och bokhylla bör finnas så att rullstolens fotplattor eller rollatorn får plats. Bokinkast ska gå att komma nära intill med en rullstol. Allergiker har större möjlighet att vistas i bibliotekslokaler där regelbunden städning sker både under och på hyllorna för böcker.

Samma möjligheter som för alla andra besökare ska finnas för personer med olika funktionsnedsättningar att använda offentliga datorer. Hög- och sänkbara bord passar de flesta. Rullstolsanvändare har olika stora rullstolar vilket gör att sitthöjder och armstödens höjd varierar mellan olika människor. För att armstöd och ben ska få plats behöver armstöden komma under en eventuell sarg på bordet och att det finns utrymme för ben och fotplattor.

Boenderum

Personer som använder rullstol eller rollator ska ha möjlighet att bo i olika delar av byggnaden. De behöver använda mycket mer energi vid sina förflyttningar än andra. Om avstånden minimeras från boenderummet till andra viktiga platser ger det mer kraft för övriga aktiviteter. Rullstolsanvändare behöver vändyta för att kunna ta sig i och ur sängen, till och från toalett, använda skrivytor och förvaringsutrymmen. Hygienrummets alla funktioner ska gå att använda så självständigt som möjligt. Trösklar bör undvikas men i brandcellsgränser kan det vara nödvändigt. Tröskeln måste då utformas så att den uppfyller krav på tillgänglighet till exempel en automatisk tätningströskel.

Vissa personer kan behöva förflyttas med en personlyft mellan exempelvis säng och rullstol. Det är viktigt att förflyttningen blir säker och trygg. För att kunna behålla sina förmågor ska det också vara möjligt för en person att kunna förflytta sig själv så mycket som hen klarar. Om sängens höjd är reglerbar underlättar det vid uppresning från sängen till stående samt vid läggning.

Allergiker kan vara beroende av ett anpassat boenderum för att inte bli sjuka. De kan få allergiska reaktioner av djurepitel samt kvalster och damm som lätt samlas i textilier. Att sängen kan rengöras och en ren miljö minskar besvären. Utsöndring från färger, spånskivor eller golvlim kan också framkalla allergiska besvär, exempelvis formaldehyd.

CC - Centrumavstånd

CC är ett mått ("centrum-centrum) som anger det mått du har mellan två punkter. Måttet är en viktig detalj att hålla koll på vid montering.

Duschutrymme

Ett duschrum behöver ha utrymme för förflyttning exempelvis med rollator till sittande på duschstol eller till stående vid stödhandtag. Utrymmet ska också ha plats för en medhjälpare. Hjälpmiddel med hjul ska inte kunna rulla iväg.

Tvål och schampo i kombination med vatten utgör en halkrisk. En stadig duschstol liksom stödhandtag vid uppresning är till stor hjälp för personer som har problem med balansen. Stolar med lägre sitthöjder finns för personer som är kortvuxna.

En förlängd engreppsblandare behöver finnas för att dem som har nedsatt rörlighet och styrka i händerna ska kunna reglera vatten och värme. Personer som duschar sittande behöver utrymme för sina ben och fötter samt möjlighet att nå upp till handdusch och den förlängda engreppsblandaren.

Alla, oavsett funktionsförmåga, ska nås av varningssignaler vid brand eller annan fara.

Dörrar och öppningar till och i byggnader

Offentliga miljöer är till för alla. Att kunna komma in och ut ur byggnaden via en gemensam entré är en förutsättning för delaktighet. Vissa personer kan behöva sitta för att till exempel vänta på färdtjänst. En bänk bör därför finnas i närheten av entrén. Alla dörrar till och i byggnaden ska ha en tydlig ljushetskontrast mot omgivningen. Det gör det enklare för alla att hitta dem.

Rullstolsanvändare och personer med rollator behöver vändyta samt säkerhetsmarginal för att kunna öppna, passera och stänga en dörr. Vändyta behövs också för att kunna använda porttelefoner. Underlaget ska vara hårt och får inte luta så att hjälpmedlet rullar iväg under öppning och stängning av dörren. Ett fritt utrymme mellan dörrens handtag och ett eventuellt hörn behövs eftersom hjälpmedlens framhjul eller benstöd annars kan vara i vägen.

Vissa upplever det omöjligt att passera genom en roterdörr/karuselldörr. En sådan dörr behöver alltså vara kompletterad med en vanlig dörr som inte hålls låst. En slagdörr innebär alltid en risk att få dörren på sig när den öppnas, framför allt om man har nedsatt syn eller svårt att tolka omgivningen. Det är då extra viktigt med sensorer. Automatiska dörröppnare ska finnas vid alla dörrar man måste passera och som är tunga, svåröppnade eller har en dörrstängare, entrédörr, dörrar i vindfång, hissdörr, dörr till konferensrum och liknande.

Dörröppnaren, som vid ett tryck på plattan öppnar dörren automatiskt, ska vara lätt att hitta och vara placerad så att en person som använder rullstol kan nå den utan att behöva backa efter att ha tryckt på plattan. Avlånga dörröppnare är

bekvämt för både gående och sittande personer. Säkerställ alltid att dörröppnaren inte innehåller ämnen som kan framkalla allergi. Om dörröppnare och porttelefoner har tydlig ljushetskontrast mot bakgrunden blir de enklare att hitta för alla. Porttelefoner bör inte placeras i en bullrig miljö.

Alla måste kunna passera en dörr utan risk för att bli klämd även om det tar längre tid för somliga. Tiden för förflyttning från dörröppnaren fram till dörren kan ta lång tid för personer som har begränsad rörelseförmåga. Risk finns att dörren går igen innan personen hunnit fram till dörren. I de fall intressekonflikt uppstår mellan behovet att hinna ta sig genom dörren och personal som utsätts för drag kan en knapp för förlängd öppningstid till minst 20 sekunder installeras.

Efterklangstid

Efterklangstid Är ett mått på eko i ett rum. En lång efterklangstid gör det svårt att uppfatta vad människor säger. Lokalernas efterklangstid ska vara anpassad efter verksamhetens inriktning. I ett klassrum ska efterklangstiden vara 0,5 sekunder och i en möteslokal kan den vara upp till 0,8 sekunder.

Eluttag

Kortvuxna eller personer som använder rullstol kan ha svårt att nå vägguttag och strömbrytare om de placeras för lågt eller för högt eller att fotplattor och benstöd hindrar. Konsekvent placering av strömbrytare underlättar för personer med begränsad syn. Antal vägguttag med användbar höjd anpassas till verksamheten.

Glasytor

Det är viktigt att oskyddade glasytor är kontrastmarkerade så de inte kan förväxlas med öppningar. Definitionen för en glasdörr är att den består av mer än hälften glas. Markeringen ska vara synlig från båda håll och kontrastera i ljushet mot bakgrunden minst 0,40 enligt NCS. Den ska placeras strax under ögonhöjd för stående (1,4–1,6 meter) och på en lägre höjd så den även kan uppfattas av sittande, kortvuxna och barn (80-90 cm). Frostade ytor mot glas ger inte tillräcklig kontrast.

Golvbeläggning

Alla måste kunna förflytta sig säkert i lokalerna utan risk för att snubbla eller halka. Golvytor av exempelvis trä behöver bedömas i varje enskilt fall om det är halt eller inte beroende på hur det har behandlats. Laminat är exempelvis ett

halt material. Den som har svårt att se eller röra sig kan snubbla eller fastna i mattor. Entrémattan ska vara halkfri, ligga still och vara lätt att köra över med rullstol eller rollator. Heltäckande textilmattor bör inte finnas i allmänna utrymmen. Heltäckningsmatta dämpar ljud men vid fullgod ljudakustik i rummet uppfylls behoven utan ljuddämpande matta även för personer som har nedsatt hörsel.

Gångvägar

Gångvägar ska vara framkomliga utan hinder. Två personer som använder utomhusrullstol kan mötas om den fria bredden är minst 1,8 meter. För att kunna passera med rullstol genom öppningar i staket, häckar eller liknande behöver den fria bredden vara minst 90 cm. Gående med ledsagare bredvid sig tar upp 1,2 meter av gångvägens bredd. Vissa personer, särskilt äldre, är beroende av möjligheten att kunna sätta sig och vila för att kunna förflytta sig en viss sträcka. Lämpligt är en sittplats ungefär var 25:e meter.

Markyta måste vara hårdgjord och slät utan gropar och hål så att rullstolens eller rollatorns hjul inte kan slira eller sjunka ner i underlaget. Exempel på hårdgjort material är asfalt, markplattor av betong, vattnat stenmjöl och grusgångar med ytbehandlade gångytor. Gångytan får inte heller vara hal. Asfalt räknas som halkfri oavsett årstid.

Gångvägen måste också vara så plan som möjligt. Personer som använder rullstol eller rollator måste vid branta lutningar hela tiden hålla emot med hjälp av sina armar för att inte rulla bakåt. Det är också svårt att hålla balansen om gångvägen lutar i sidled vilket även försvårar orienteringen för den som har nedsatt syn. Lutningen i sidled får inte vara brantare än 1:50 (2 %).

När inte gång- och cykelbana är åtskilda kan det vara svårt att uppmärksamma andra trafikanter. Blinda och synsvaga personer kan inte uppfatta enbart målade markeringar så även taktila markeringar krävs. Om hinder är placerade i gångytan utan att vara markerade utgör de en säkerhetsrisk. Fasta hinder är cykelställ, stolpar, papperskorgar, bänkar, konstverk eller liknande. Hinder i gångytor som inte går att flytta på ska vara tydligt visuellt markerade samt vara utformade så att det kan upptäckas längs marken med hjälp av teknikkäpp.

En annan säkerhetsrisk är byggnadsdelar eller liknande som sticker ut i gångytan. Det kan röra sig om skyltar, trappor, balkonger placerade lägre än 2,2

meter över marken. Lösa hinder som blomlådor, reklamskyltar, cyklar, avspärrningar liksom utskjutande grenar från träd och buskar medför också en skaderisk.

För att få en gångväg utan hinder bör belysningsstolpar placeras på samma sida om gångväg och utanför gångytan. Belysningen behöver vara jämn och bländfri utan mörka skuggpartier. Det gör det lättare att uppmärksamma hur underlaget ser ut och ger stöd i orienteringen. Personer med nedsatt hörsel behöver kunna läsa på läppar och uppfatta teckenspråk.

Eventuella dagvattenbrunnar ska också vara placerade vid sidan av gångvägen. Rännदार utgör en snubbelrisk för den som har nedsatt syn. De är dessutom svåra att ta sig över plus att det blir stötigt och obekvämt för personer som använder rullstol eller rollator. Det finns också en risk att de svängbara hjulen fastnar.

Allergiker kan reagera kraftigt på växter såsom björk, hassel, gråal, gräs och gråbo med flera. Innan du planterar växter intill en gångväg behöver du därför kontrollera att de inte innehåller ämnen som kan framkalla allergiska besvär.

Hissar

Krav på tillgänglighet för nya hissar finns i plan- och byggförordningen (2011:338) och i Boverkets byggregler (BFS 2011:6). Det är få nyinstallerade hissar i Sverige som inte behöver uppfylla tillgänglighetskraven. Byggherren behöver säkerställa i sin upphandling att hissen uppfyller dessa krav. Mer information hittar du hos Boverket

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/motordrivna-anordningar/boverkets-foreskrifter/hissar/tillganglighetskrav-pa-nya-hissar>

Både hissdörr och anropsknapp behöver ha en tydlig ljushetskontrast mot omgivande bakgrund. Det är nödvändigt för några men underlättar för alla att upptäcka dem. Stora knappar som inte sitter för tätt är enklast att hantera. Det ska gå att känna när knappen trycks in Och en ljudsignal ska bekräfta att anropet av hissen har fungerat. Likaså behövs en ljudsignal som informerar om när dörrarna öppnas och stängs. Ljudstyrkan ska vara justerbar för anpassning till anläggningen och dess användningsområde.

För personer med nedsatt syn- eller orienteringsförmåga är det omöjligt att veta i vilken riktning hissen som stannat är på väg om det enbart finns en synlig signal. Anropsknappens funktioner för upp respektive ner behöver ha utskjutande symboler i relief så de går att tolka genom att känna med fingertopparna. Är de dessutom kompletterade med punktskrift blir tillgängligheten maximal. Personer som använder rullstol, kortvuxna och barn måste ha möjlighet att nå anropsknapparna. De behöver kunna komma nära intill knapparna utan att behöva backa när dörren slår upp.

Det är lättare för alla att ta sig i och ur en hiss som har skjutdörrar med automatisk dörröppning. En slagdörr innebär alltid en risk att få dörren på sig och kräver fler moment för att komma in i hissen. Dörröppningen ska gå att passera utan nivåskillnad. Alla måste kunna passera utan risk att bli klämd även om det tar extra tid för somliga. Om det är en slagdörr är sensorer extra viktigt. När hissdörren är placerad mitt emot eller vid sidan av en nedåtgående trappa ska det finnas en säkerhetsanordning och tydliga kontrastmarkeringar så att ingen av misstag kan ramla utför trappan. Rullstolsanvändare backar ofta ut ur hissen på grund av att vändytan är för liten inuti hissen. Används en joystick att styra med kan det lätt bli en snabb, okontrollerad start.

Hissen behöver ha utrymme för att manövrera en rullstol samtidigt som det är möjligt för fler att åka med. En mindre utomhusrullstol kräver en vändradie på minst 1,5 meter helst 2 meter. Genomgångshissar kräver ingen vändning inuti hissen eller backning för att komma ut. Hissar av typ 3 SS- EN 81-70 (svensk standard för personhissar) med korgmått minst 2,0 x 1,4 meter är med marginal användbar för den som har en utomhusrullstol. Det finns dessutom plats för fler hissanvändare. Max vikt 1 275 kilo. Hissar av typ 2 rymmer en rullstolsanvändare och en medhjälpare. Max vikt 630 kilo. Sådana hissar kan i undantagsfall användas vid verksamheter i befintliga lokaler.

Bländning som uppstår av felaktigt placerade ljuskällor i kombination med reflekterande material kan störa orienteringen för personer som har svårt att se eller tolka och bearbeta information. Hisskorgen ska därför ha en tydlig ljushetskontrast som markerar gränsen mellan golv och vägg. Även manöverpanelen och hissknapparna behöver ha en tydlig ljushetskontrast mot bakgrunden. Manöverpanelen ska vara utvinklad 30- 45 grader. Stora knappar som inte sitter för tätt är lätta att hantera för alla. Det ska gå att känna när knappen trycks in vilket utesluter touchknappar. Alla måste självständigt kunna nå knapparna på manöverpanelen vilket är svårt i hörnor. Hjälpmidlen kräver manöver-

utrymme och alla kan inte böja sig fram. Kortläsare behöver vara konsekvent placerade. Knappen för entréplan är lätt att hitta och känna igen om den har avvikande form och färg mot övriga hissknappar.

Hissen ska vara utrustad med en ljussignal som anger våningsnummer. För personer som har svårt att se eller bearbeta och tolka information Behövs talad information som anger vilken våning hissen befinner sig på. Informationen ska vara på svenska språket och gärna även engelska. En fällbar stol Hjälper personer som behöver sitta under hissfärden på grund av balansproblem eller muskelsvaghet. En högre sitthöjd, 50 cm över hissgolvet, underlättar för de flesta att sätta sig och resa sig. Om hisskorgen är av Typ 2 ska det med hjälp av en spegel vara möjligt att backa ut ur hissen med en rullstol. Spegeln ska av säkerhetsskäl vara monterad så att hinder bakom rullstolen går att upptäcka.

Det är viktigt att det finns beredskap för nödsituationer. Hissknappen för nödlarm ska vara placerad på en logisk och tydlig plats. Det ska finnas information om vad som ska göras i en nödsituation. Även i form av punktskrift och bildsymboler. En både visuell och akustisk bekräftelse ska ange att larmet gått iväg och att hjälp kommer. Om ljudstyrkan är justerbar kan den anpassas till anläggningen och dess användning. Personer med nedsatt hörsel kan dessutom behöva hörselteknisk utrustning för att kunna kommunicera med personal från larmcentral.

Hårdgjord yta

En hårdgjord yta innebär att hjulen på barnvagnar, rullstolar, rollatorer och liknande inte kan slira eller sjunka ner i underlaget. Exempel på hårdgjort material är asfalt, markplattor av betong, vattnat stensmjöl och grusgångar med ytbehandlade gångytor.

Hörselteknisk utrustning

Möteslokaler och receptionsdiskar behöver vara utrustade med hörselteknisk utrustning så att personer som använder hörapparat kan vara delaktiga på jämlika villkor. Större lokaler är också i behov av ett högtalarsystem som gör det möjligt för övriga deltagare att uppfatta vad som sägs. Bärbara mikrofoner är till fördel för alla och gör att personer med nedsatt hörsel kan ta del av inlägg från åhörare. Personalen behöver ha kunskap om hur utrustningen fungerar.

Hörselteknisk utrustning är exempelvis teleslinga, FM-system och IR-system. Hörslina eller teleslingans funktion styrks genom den internationella

2019-10-01

standarden IEC 60118-4. Protokoll som visar hur väl slingas funktion uppfyller kraven ska finnas lätt åtkomligt. En skylt med den generella grafiska symbolen ska informera om att lokalen är utrustad med teleslinga.

Kapprum/garderob

Kapprummets/garderobens yta behöver vara anpassad så det går att vända med en rullstol. Klädkrokar ska vara placerade på olika höjd så att alla självständigt kan hänga av sig sina ytterkläder. Om kroken sitter för nära ett hörn tar rullstolens fotplattor emot och det går inte att nå kroken. Utskjutande delar ska vara inbyggda och ha kontrastmarkeringar så att den som har nedsatt syn eller är ouppmärksam inte kan skada sig.

En stadig sittplats är till stor hjälp för den som behöver sitta för att kunna ta på sig ytterkläder eller byta skor. Alla, oavsett längd, ska kunna spegla sig på ett bekvämt sätt.

Kommunikationsutrymmen

Korridorer, entréhallar, kapprum, ytor i rum och liknande räknas till kommunikationsutrymmen. När det inte finns en dörr krävs för de flesta rullstolsanvändare 1,5 meter i diameter för att kunna svänga. I korridorer eller liknande kan det vara möjligt att även svänga in när bredden är 1,3 meter eftersom korridorlängden kan utnyttjas.

Om en vägg ska fungera som ett ledstråk för personer med nedsatt syn får den inte vara möblerad. Vid utrymning i händelse av brand eller annan fara är detta speciellt viktigt. Omarkerade hinder såsom kapphyllor, pelare, fribärande trappor samt föremål som sticker ut mer än 10 cm från väggen kan orsaka skador. En kännbar markering bör placeras till exempel som avvikande struktur i golvet eller tvärså 10 cm över golv framför eller runt hindret. Då är det möjligt för blinda att uppmärksamma hindret med teknikkäppen. En rak pelare eller liknande ska vara markerad med ljushetskontrast.

Konferensrum/Möteslokaler/Åhörarläktare

Barn, kortvuxna och personer som använder rullstol behöver kunna se utan att hindras av räcken i ögonhöjd. Räcken i allmänna utrymmen får inte vara utformade så de lockar till klättring. Rullstolsanvändare vill kunna sitta tillsammans med sin familj, kollegor och vänner. Det ska även vara möjligt att placera en rollator i anslutning till sittplatsen.

Det ska finnas utrymme så att användare av rullstol eller rollator kan komma fram till och svänga in på sin sittplats. Utrymme behövs också framför eller bakom platserna så att andra med rullstol eller rollator och gående kan passera.

Det är viktigt att hörslingan i lokalen även inkluderar podiet/scenen så att en föreläsare med nedsatt hörsel kan kommunicera med publiken och höra frågor som ställs.

Ledstråk

Ledstråk är till stor hjälp för Personer med nedsatt syn. De följer ledstråket med sin teknikkäpp. Ledstråk underlättar också för personer som har svårt att bearbeta, tolka och förmedla information. Bäst är naturliga ledstråk som exempelvis kantsten, räcken, fasader eller gräskanter. Konstgjorda ledstråk kan förslagsvis handla om att material av avvikande ljushet och struktur fälls in i markbeläggningen. I stadsmiljö bör ledstråk byggas upp i logiska nät med särskilda markeringar till strategiska målpunkter.

I inomhusmiljö är det också viktigt med ledstråk mellan strategiska funktioner, till exempel mellan entré och receptionsdisk. Andra funktioner kan vara hiss och trappa.

Ledstänger

En ledstång ska vara rund, gå att greppa bekvämt och vara tillverkad av ett material som inte kan orsaka allergiska besvär. Dess början och slut ska ha en böjning så de inte orsakar skada.

Ledstång behövs på båda sidor av en trappa eller ramp eftersom människor ofta går på olika sidor uppför respektive nedför. Somliga kan dessutom bara använda ena handen att stödja sig på. Vid verksamheter som till exempel en teater får detta anpassas till förutsättningarna på platsen. Ledstången ska löpa förbi översta och nedersta trappsteget och rampens början och slut. Om ledstången dras obruten förbi vilplan/ trappavsats Går det att förflytta sig i trappan eller på rampen utan att släppa taget.

Ledstänger för vuxna ska vara placerade på höjden 90 cm och för barn på 66 cm. Den lägre ledstången ska skjuta in lite mot rampen eller trappan. Det för att ett barn inte ska fastna med huvudet mellan de båda räckena. En ledstång på lägre höjd gör det även möjligt för rullstolsanvändaren att med ena handen dra

sig uppför en ramp med hjälp av ledstången och med den andra handen driva på rullstolshjulet.

Lekplatser

Avskärmade miljöer på lekplatsen med utestängande av trafikljud och höga ljud är positivt för alla. För personer som har nedsatt syn, hörsel eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är det extra viktigt. Det ökar möjligheten till koncentration och vila. Avgränsning kan ske med hjälp av till exempel ett plank eller icke allergiframkallande växter. En skylt som anger lekplatsens namn och adress behöver finnas vid ingången för att färdtjänst eller andra transportfordon ska kunna hitta den.

En väl planerad gångyta gör det möjligt för de flesta att självständigt kunna ta sig fram inom lekplatsområdet. En tydlig in- och utgång tillsammans med sammanhängande ledstråk underlättar orienteringen. Om det finns grind behöver det finnas manöverutrymme för rullstol vid upplåsning och spärrning av grinden. Dessutom kan det kräva att man måste backa flera gånger för att ta sig igenom en öppning. För de flesta med rullstol, rollator eller barnvagn är det omöjligt att ta sig genom markbeläggning som består av exempelvis sand eller barkflis. Genom att anlägga en hårdgjord gångyta genom dessa material bildas genvägar mellan lekredskapen. Bänkar, bord och papperskorgar placeras utanför gångytan men ska vara möjliga att nå för alla. Om lekplatsen är särskilt avsedd för yngre barn kan några fasta sittplatser ha en lägre sitthöjd. Höjd för barn i förskoleålder högst 35 cm. Nivåskillnader till bord och bänkar, paviljonger, lekstugor och liknande ska undvikas.

Alla behöver kunna få skydd från solens värme och strålning. Det är extra viktigt där leken och samvaron kan pågå under lång tid på samma plats exempelvis i sandlådan eller vid ett bord. Personer som har svårt att röra sig blir lätt nedkylda och kan behöva skyddas från vind och regn.

Lekplatsen ska erbjuda en varierad och spännande miljö. Aktiviteter som exempelvis att gunga, åka rutschkana, leka i sandlåda, snurra, klättra, gömma sig eller leka rollekar ska vara möjliga att utföra oavsett funktionsförmåga. Rutschkanor behöver inte alltid placeras i en lekställning. De kan med fördel placeras i en slänt eller på en kulle. För att kunna ta sig upp med en rullstol får lutningen inte vara mer än 1:20 (cirka 5 %). Det innebär att sträckningen blir längre och att vilplan behövs. Sandlådan behöver vara upphöjd från marken så att rullstolsburna kan delta i leken. Bordet måste vara tillräckligt brett, högt

och djupt så att ben och fötter får plats. Då finns möjlighet att komma nära intill bordet och nå fram med armarna.

Lekredskap och utrustning ska ha tydlig ljushetskontrast mot markbeläggning eller omgivning. Lekredskapet kan i sig ha kontrasterade kulörer. Flyttbara lekredskap som exempelvis schackpjäser ska vara möjliga att komma nära intill, greppa och lyfta för rullstolsanvändare. Vid lekredskapen behövs en yta som gör det möjligt för ett barn eller vuxen att vända och backa med en rullstol. Det ska också finnas en plan yta så att rullstolen, rollatorn eller barnvagnen kan parkeras utan att rulla iväg. Om det ska gå att vända med ett hjälpmedel inuti en lekstuga, koja eller liknande byggnad behöver den fria ytan vara en cirkel med minst diametern 2,0 meter. I en mindre byggnad kan det finnas 2 stycken dörrar eller öppningar som gör det möjligt att ta sig ut utan att behöva vända rullstolen. Om dörren eller öppningen bara är 70 cm måste det vara möjligt för en person som använder rullstol att utifrån, via fönster eller dörröppning, kunna nå ett barn med hjälp av sina armar.

En så kallad multifunktionstolett har flera funktioner. Den har skötbord, brits och är rymlig så att personer som använder större utomhusrullstol eller en familj med barnvagn och kanske flera små barn får plats. Om det av platsbrits krävs ett fällbart skötbord ska det vara enkelt och säkert att fälla upp och ned. En person som använder rullstol ska självständigt kunna nå och sköta om ett barn. Inne på toaletten ska det vara möjligt att larma för att vid behov påkalla uppmärksamhet. Dörren ska gå att öppna utan att behöva använda specialverktyg.

Ljudmiljö

Bra ljudförhållanden förutsätter en ljudmiljö med god hörbarhet och god taluppfattbarhet samt god orienterbarhet. Det innebär bland annat att buller och andra störande element har eliminerats eller dämpats så långt som möjligt och att efterklangstiden är lämplig med tanke på verksamheten i lokalen och lokalens utformning. Skrapljud från bord och stolar stör kommunikation och koncentration. Bord med ljuddämpande egenskaper förbättrar ljudmiljön. En god ljudmiljö förutsätter konsultation av akustiker.

I publika lokaler ska ljudmiljön enligt lag vara utformad för god hörbarhet och taluppfattbarhet. En god taluppfattbarhet innebär att lyssnaren lätt uppfattar vad talaren säger. Taluppfattbarheten mäts med speciella instrument.

Ljuförhållanden

Bra ljuförhållanden förutsätter att ljusnivån är tillräcklig. Belysning som helt plötsligt släcks utgör en säkerhetsrisk likaså om det tar för lång tid innan den tänds. Vid bländande ljuförhållanden är det lätt att helt tappa orienteringen, allra helst om man har nedsatt syn. Ett sätt att skärma av kan vara med hjälp av gardiner, persienner eller markiser. Förstärkning i form av punktbelysning underlättar läppavläsning. Belysningen bör förstärkas vid platser som behöver en särskild markering och där det är viktigt att kunna se extra bra.

Lokaler för hushållsarbete inom boenden

Vändytor krävs så att rullstolsburna kan ställa ifrån sig varma kastruller och kalla varor och förflytta dem mellan olika platser. I ett optimalt fungerande kök är arbetshöjden flexibel och placeringen av vitvaror och skåp minst 0,7 meter helst 1,0 meter från hörn. Annars riskerar rullstolens benstöd och fotplattor att vara i vägen. En del personer kan ha svårt att böja sig fram eller sträcka sin arm längre än 30 cm. Möjlighet att kunna öppna och stänga vattenkranen med endast en hand/arm är nödvändig för personer med funktionsförmåga i endast en hand/arm. Sopsortering ska vara väl markerad och instruktion finnas i anpassad form. Vid nivåskillnader i anslutning till sopsortering måste ramp anläggas.

En lägre placerad ugn behövs för att rullstolsanvändare ska orka lyfta in och ut tunga formar. Eftersom innehållet är hett är det extra viktigt att ha kontroll över hanteringen. Vitvarorna behöver ha tydliga markeringar och inte besvära användare med nedsatt syn med en alltför blank, reflekterande yta. Tvättmaskiner behöver en högre placerad frontlucka för att rullstolsburna personer ska kunna se och plocka i och ur tung tvätt.

Luftmiljö

Luftintag ska vara placerade så att luftföroreningar och växtlighet i den omgivande miljön påverkar inluften så lite som möjligt. Rökning är enligt lag inte tillåten i närheten av luftintag eller entré.

Möbler och möblering

För den som har svårt att se är det lättare att hitta i ett öppet utrymme om grupper av föremål som till exempel soffgrupper, växter och liknande är samlade eller på olika sätt markerade. Stolens ryggstöd och armstöd kan behövas som balansstöd och avlastning. Armstöd som löper förbi sittyttans framkant används vid uppresningen för att trycka sig upp med hjälp av armarna. Fötterna ska

också kunna placeras under stolen inför uppresning. Sitthöjden kan vara avgörande för att kunna sätta sig och resa sig. Undvik stolar med hal sittytta.

Vid bord ska det finnas utrymme så att en person som sitter i rullstol kan svänga in och komma tätt intill. Det vill säga ett fritt utrymme om cirka 1,5x1,5 meter. Rullstolens bredd kan variera och för att kunna komma intill bordskanten behövs tillräckligt med fri bredd mellan eventuella bordsben. Runda bord kan vara svårt för personer med behov av stöd för armarna. Bordsben får inte begränsa det fria utrymmet under bordet.

Informationsmaterial, tidskrifter med mera ska vara möjliga att nå för alla. De får alltså inte placeras för högt eller inte gå att komma nära intill med rullstol eller rollator.

NCS, Natural colour system

NCS är ett internationellt [färgbeteckningssystem](#) för att specificera, kommunicera och kontrollera färg inom [arkitektur](#). Enligt Svensk standard är NCS-ljushet en egenskap hos en färg att se ljusare eller mörkare ut än en annan färg. Det bestäms genom jämförelse kant mot kant med färgprover i en referensskala utan färg, det vill säga i en gråskala. NCS ljushetsstal anges med ett tal mellan 0-1, där svart har värdet 0,0 och vit har värdet 1,0.

För att uppnå en godkänd ljushetskontrast behöver skillnaden mellan ljushetskontrasterna vara minst 0,40 enligt NCS. Du räknar ut värdet 0,40 NCS genom att mäta till exempel en vit vägg 0,95 NCS, minus dörrfoder/karm som är mörkgrå 0,50 NCS vilket blir 0,45 NCS i skillnad.¹ Det vill säga $0,95 - 0,50 = 0,45$ NCS. Ett förenklat sätt att se om det finns tydliga ljushetskontraster är att omvandla en färgbild till en svart-vit bild. Men kravet minst 0,40 enligt NCS behöver alltid säkerställas med hjälp av en ljushetsmätare.

Omklädningsrum

Ett enskilt omklädningsrum är praktiskt för många, till exempel de som har assistenter av annat kön. Dörren ska ha ett diagonalt placerat draghandtag på insidan vilket förenklar stängning och förhindrar klämningsrisk. Vissa personer kan behöva balansstöd vid omklädning liksom vid förflyttning till sittande på

¹ NCS färgbeteckning för gråprover innebär att mörkgrå som har ljushetskontrast 0,50 NCS har färgbeteckning S 5000-N och vit färg som uppnår 0,95 NCS har färgbeteckning S 0500-N.

bänken samt vid uppresning till stående. Sitthöjden är ofta avgörande för att kunna sätta sig och resa sig liksom att det finns stödhandtag.

Hyllor och krokar måste vara placerade på olika höjd så de kan nås av både barn, kortvuxna och rullstolsanvändare. Den som har en funktionsnedsättning kan behöva ett större klädskåp för förvaring av hjälpmedel. Skåpet bör vara reserverat för dessa behov och placerat i anslutning till bänken. Antal skåp anpassas efter verksamhetens inriktning.

Det ska gå att spegla sig i både stående och sittande ställning. Alla, oavsett funktionsförmåga, ska nås av varningssignaler vid brand eller annan fara.

Parkeringsplatser

Parkeringsplatser, skyltade och reserverade för personer med begränsad rörelseförmåga, ska helst finnas inom 10 meter och högst 25 meter från de entréer i byggnaden som är avsedda för allmänheten. Personer med innehav av särskilt parkeringstillstånd kan ha svårt att förflytta sig självständigt mer än 25 meter. Därför måste dessa parkeringsplatser vara placerade så nära entrén som möjligt. De har företräde framför placering av personalparkeringsplatser. I parkeringshus ska de vara placerade nära hissen. På större anläggningar som till exempel sjukhus, större terminaler och köpcentra ska det finnas parkeringsplatser för personer med parkeringstillstånd i anslutning till de olika områdena där parkeringsplatser finns.

Vissa rullstolsanvändare har bil där rullstolen tas in och ut från sidan av fordonet. Det kräver tillräcklig bredd för att kunna fälla ut en ramp samt plats för att komma upp på och av rampen. Plats krävs också för i- och urlastning av rullstol från bilens baksäte och för att kunna vända med rullstolen. Vid parkeringsplatser med bredd 3,6 meter kan till exempel en fri yta vid sidan eller mellan parkeringsplatserna göra att bredden 5 meter ändå uppnås. En del fordon har en ramp baktill där rullstolen kan tas ut och in vilket också kräver plats. Utrymme behöver också finnas för att kunna passera mellan parkerade fordon med rullstol eller rollator.

Det ska vara enkelt och säkert att komma i och ur fordonet samt förflytta sig från parkeringsplatsen till gångväg. Markytan behöver därför vara hårdgjord så att rullstolens eller rollatorns hjul inte slirar eller sjunker ned i marken. Underlaget får inte heller luta så att hjälpmedlet riskerar att rulla iväg under i- och urstigning ur bilen. För att kunna komma upp på trottoaren behöver

eventuella nivåskillnader vara utjämnade. Även en låg kant kan utgöra ett överstigligt hinder för den som har begränsad rörelseförmåga. En oskyddad trafikant ska inte tvingas förflytta sig längre sträckor i trafiken för att komma upp på trottoaren. Avfasningen bör därför vara placerad bakom bilen inom den reserverade ytan utan risk att bli blockerad av en parkerad bil. Lutningen får vara högst 1:12 (8 %). Om lutningen är för brant kan den hindra personer som använder rullstol eller rollator från att ta sig upp på trottoaren.

Bra belysning behövs för i - och urlastning av hjälpmedel samt för en säker förflyttning. Parkeringsplatserna behöver vara skyltade för att visa att de är reserverade för personer med särskilt parkeringstillstånd. Markeringen på marken visar övriga bilister att de inte får parkera så att utrymmet minskar på parkeringsplatsen. Enligt Boverket ska parkeringsplatsen vara tydligt skyltad även vintertid.

Passagemått

Personer som har personligt stöd, rullstol eller rollator behöver extra fri bredd för att kunna förflytta sig i både ute- och inomhusmiljö samt inom möblerade ytor. Möte mellan en person i utomhusrullstol och en gående kräver minst 1,5 meter fri bredd. Två personer som använder utomhusrullstol kan mötas om den fria bredden är minst 1,8 meter. Gående med ledsagare bredvid sig tar upp 1,2 meter.

Rullstolar är olika breda och manöverutrymmet för armar, händer och hjul kräver utrymme. Barnvagnar, rullstolar och rollatorer kan oftast passera genom en dörr om passagemåttet är minst 84 cm. Passagemåttet mäts när dörren är öppnad 90 grader. Det finns en relation mellan dörrbredden och vänd- ytan. Ju mindre vändyta, desto större fritt passagemått behövs. Vid pardörrar ska den ena halvans fria bredd vara minst 84 cm alternativt automatisk dörröppning av båda dörrarna.

För att kunna passera med rullstol genom öppningar i staket, häckar eller liknande behöver den fria bredden vara minst 90 cm. Större utomhusrullstolar används mest vid längre förflyttningar utomhus.

Pictogram

Pictogram är ett bildspråk utvecklat av Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM). Det består av tydliga bilder som lätt kan användas för dagscheman,

förtydliganden av aktiviteter med mera. Pictogram är till stor hjälp för alla som har svårt att tolka, bearbeta och förstå information.

Podie/scen

Alla ska, oavsett funktionsförmåga, kunna vara talare, föreläsare eller sitta med i en panel. Om podiet är upphöjt behövs en ramp eller lyftanordning. Ingen ska behöva ta en extra lång omväg för att komma upp på podiet. Scenkanten behöver ha en tydlig kontrastmarkering så det inte finns risk att ramla ner från podiet. Belysningen behöver vara rätt placerad och dagsljuset från fönster justerat så att alla kan uppfatta det som visas på scenen.

Konferensutrustningen måste också vara användbar för alla medverkande. Det innebär exempelvis att den är inom räckhåll för rullstolsburna och att det på podiet går att använda teleslinga eller alternativ teknisk lösning. Höj- och sänkbar talarstol är att föredra.

Presentationer

talare och föreläsare behöver i god tid före presentationen få information om att det är viktigt att de håller sina tider, talar i mikrofon och talar tydligt, samt att det är viktigt att läsa upp texten och beskriva bilderna i presentationsmaterialet. Att beskriva bilder och att läsa upp vad som står skrivet i presentationer är en förutsättning för att alla ska ha lika möjlighet att ta del av föredragen.

Om materialet skickas ut i god tid före mötet, konferensen etc. är en fördel för alla deltagare. Alla får då chansen att komma väl förberedda och personer som har nedsatt syn kan lättare förstå Powerpoint-presentationer. Ett tips är att i anteckningsfältet skriva in en syntolkning av vad som visas på Powerpoint-bilden. Du behöver inte skriva in texten som finns på bilden utan enbart beskriva bilder, diagram eller liknande som är av betydelse för innehållet.

Programtider

Arrangören bör se till att programtiderna hålls. Det är mycket viktigt eftersom många personer med funktionsnedsättning har behov av att planera till exempel transporter till och från evenemanget eller medicinering kopplad till mat.

Ramper

En ramp ska vara lätt att upptäcka. Det blir den genom en skarp ljushetskontrast mot omgivningen. Underlaget behöver vara stadigt och halkfritt. Hjulen på hjälpmedlet ska inte kunna sjunka ner i underlaget. Rampen behöver

avåkningsskydd på båda sidor så att hjälpmedlens hjul inte hamnar utanför kanten. Då kan dessutom personer med nedsatt syn orientera sig med teknik-käppen på rampen med hjälp av avåkningsskydden. På båda sidor av rampen ska det även finnas ledstänger placerade på olika höjd. Hinder placerade på lägre höjd än 2,2 meter eller som skjuter ut mer än 10 cm från sidan, skyltar, grenar etc. kan orsaka skador.

Rampen får inte vara för brant och behöver en fri bredd (minst 1,5 meter) så en rullstolsburen kan möta en gående person. Användare av rullstol eller rollator måste hela tiden hålla emot med hjälp av sina armar för att inte rulla bakåt. Många klarar inte detta om lutningen är brantare än 1:20 (5 %). Dessutom kan rullstolen välta vid för branta lutningar. En elrullstol för endast inomhusbruk är dimensionerad för en lutning på högst 1:20 (5 %).

Ett vilplan ger möjlighet till paus och är helt nödvändigt för att kunna passera en dörr. Det bör helst finnas ett två meter långt vilplan var femte meter. Framför dörr ska det finnas en plan, hård yta där en rullstol får plats när dörren öppnas. Vilplan utomhus ska ses som en gångyta. Vid nivåskillnader mer än 1 meter bör hiss användas.

En lös ramp innebär alltid en säkerhetsrisk eftersom den kan flytta sig när den används. Provisoriska ramper med exempelvis två lösa skenor ska inte användas. Det är riskfyllt att köra upp på en sådan. Både med manuell rullstol eller en 250 kg tung elrullstol och helt omöjligt med rollator.

Ytan på en utomhusramp kan hållas snö- och isfri genom ny miljövänlig teknik med mycket låg energiförbrukning.

Receptionsdisk

Det ska vara möjligt för både stående, sittande, kortvuxna och barn att i ögonhöjd kommunicera med en person på andra sidan en receptionsdisk eller liknande. Personer i rullstol behöver få plats med sina ben och fötter under disken för att kunna sitta rakt. Goda akustiska- och ljusförhållanden liksom teknisk utrustning gör det lättare för personer med nedsatt hörsel att kommunicera med personalen. Utrustningen kan vara teleslinga eller annan trådlös överföring för direkt kommunikation. Det går också lättare att kommunicera om det inte finns en barriär mellan besökaren och personalen bakom disken. Eventuella glasrutor får inte reflektera. Disken bör ha en hållare så att den som använder käpp eller krycka kan ställa ifrån sig sitt hjälpmedel utan att det faller till golvet.

För personer med nedsatt syn är en incheckningsfunktion med enbart touchfunktioner helt omöjlig att använda. Incheckningsfunktion som uppfyller kraven på tillgänglighet kan lösas på olika sätt, exempelvis känn-, syn-, och hörbara funktioner eller appar i smarta enheter.

Relief

Relief är Upphöjda bokstäver eller en bild som går att känna på och tolka med hjälp av fingertopparna. Bokstäverna ska vara i versaler och utformad enligt svensk standard.

Restauranger, matsalar och caféer

Det är till stor hjälp för många om maträtterna som serveras presenteras på flera sätt, till exempel på bild och i punktskrift. För allergiker är information om matens och andra varors innehåll speciellt viktigt. Menyerna ska ha ett lättläst typsnitt med ljushetskontrast och vara möjlig att läsa för både stående och sittande gäster.

Rullstolsanvändare har en begränsad räckvidd. Disken behöver därför vara lågt placerad så att de kan servera sig själva. När bestick, tallrikar med mera placeras på brickan ska det gå att ställa brickan ifrån sig.

Sittplatser

Sittplatsen ska vara placerad utanför en gångväg så den inte blir till ett hinder. Ytan behöver vara hårdgjord för att inte hjulen på rullstolar, rollatorer och barnvagnar ska sjunka ner i underlaget. Personer i rullstol ska kunna sitta bredvid sitt sällskap. Likaså ska rollatorer och barnvagnar kunna placeras ur vägen vid sidan om bänken. Platsen måste ha tillräcklig bredd för rullstolen eller rollatorn, minst 90 cm.

Ryggstöd behövs som balansstöd och avlastning. Sitthöjden, 45-50 cm, är avgörande för somliga att kunna sätta sig och resa sig. Fötterna ska kunna placeras under sittytan inför uppresning. Utomhus accepteras en liten lutning bakåt av sitsen så att regnvatten kan rinna av. Armstöd kan behövas både för att sätta sig och resa sig samt för att hålla balansen.

Skyltar

Personer med olika funktionsnedsättningar och språkbegränsningar ska självständigt kunna se, läsa, förstå och hitta rätt genom skyltningen både inom- och utomhus. All skyltning ska följa Botkyrka kommuns skyltmanual.

Taluppfattbarhet

Taluppfattbarhet mäts med speciella instrument och värden varierar mellan noll och ett. Noll står för ingen taluppfattbarhet och ett för total uppfattbarhet. När högtalarsystem används kan en saklig bedömning av taluppfattbarheten styrkas genom standarden SS-EN 60268-16. Talöverföringsindex STI bör överstiga 0,60 i hela lokalen och 0,70 i mer än hälften av lokalen.

Teknikkäpp

Den vita teknikpäppen är det bästa hjälpmedlet för blinda och synsvaga personer att orientera sig i närmiljön och för att undvika hinder. Päppen visar också omgivningen att användaren har en synnedsättning. **Den som använder teknikpäpp kan känna av föremål på fri höjd cirka 10 cm över mark/golv och cirka 1,5 meter framför sig.**

Teleslinga

Teleslingor och andra hörseltekniska installationer som till exempel IR-system gör det möjligt att trådlöst överföra ljud från till exempel en mikrofon till en hörapparat. En teleslinga innebär att en tunn kabel placeras runt dem som ska kommunicera. Ett IR-system överför ljudet från mikrofonerna till hörapparaten med hjälp av infrarött ljus. Det är viktigt att utrustningen kontrolleras regelbundet.

Toaletter med tillgänglighetsanpassning

Personer med nedsatt syn väljer oftast en mindre toalett eftersom ett mindre utrymme gör det enklare att hitta toalettens olika funktioner. Det är därför viktigt att även mindre toaletter har tydliga ljushetskontraster mellan golv, vägg och olika funktioner. Rostfritt och mattborstat stål ger inte tillräckligt tydlig ljushetskontrast. Där det finns toaletter bör det även finnas minst ett toaletutrymme som kan användas av personer med eldriven rullstol. Det förutsätter att rummet är tillräckligt stort (2,2 x 2,2 meter) så att det går lätt att vända med rullstolen, och att det finns tillräckligt med fritt utrymme (90 centimeter) på båda sidor om toaletten. Personer med barnvagn, gångsvårigheter och hjälpmedel måste kunna nå toaletten utan trappor, enstaka steg eller branta lutningar. Den fria ytan framför toalettdörren behöver vara minst 2 x 2 m för att rullstollsanvändare ska kunna öppna dörren och passera.

Vissa personer är helt beroende av ett långt draghandtag på dörrens insida för att kunna stänga dörren efter sig. Draghandtagets placering ska vara diagonal och syftar till att utesluta klämningsrisk. Dörren ska gå att låsa och låsa upp med endast en hand. Flera handrörelser ska inte behöva utföras samtidigt. Dörren ska också vara lätt att öppna utifrån utan nyckel eller särskilt verktyg.

Toalettstolen behöver vara hög för personer som har svårt att sätta sig och resa sig. Rullstolsanvändare kan behöva plats för att flytta sig över till toalettstolen genom att rullstolen backas in bredvid toalettstolen. Hjulen kräver utrymme baktill liksom en eventuell medhjälpare. Det behövs fritt utrymme på båda sidor om toalettstolen. Personer med exempelvis svagare muskelstyrka i ena sidans arm och ben kan klara att ta sig till och från toalettstolen endast från en sida. Armstöd med nedfällbara ben underlättar överflyttning mellan rullstol och toalettstol. Armstöden ska kunna hanteras lätt med endast en hand. Toalettppapper, lätt att nå och riva av, bör finnas på båda armstöden eftersom styrkan och rörligheten kan vara nedsatt i ena handen.

Handfatet behöver vara stabilt och inte för högt då det ibland fungerar som balansstöd för personer i stående ställning. Det ska med rullstol gå att komma in mitt framför handfatet. Utrymme behövs dels i förhållande till sidoväggen men också för passage mellan handfat och toalettstol. Under handfatet ska det finnas ett fritt utrymme som rymmer rullstolens benstöd och fotplattor. Blandaren behöver ha ett förlängt engrepps-handtag som lätt kan hanteras med hela handen eller armbågen. Det ska gå att sätta på och stänga av vattnet utan att behöva vrida eller använda stor kraft. Tvål och handdukspapper ska vara möjligt att ta med enbart en hand. Placering och utformning av torkmöjligheten ska fungera för både sittande och stående personer liksom spegeln som ska vara placerad ovanför handfatet.

Toalettutrymmet bör ha en brits för de som behöver ligga ned vid hjälp med av- och påklädning. Det kan gälla både barn och vuxna. Skötbord och brits kan kombineras om den är höj- och sänkbar. Klädkrokar ska finnas för både stående, sittande och barn. De ska vara placerade 80 cm och 1,1 m över golv samt minst 1 m från hörn eller annat hinder. Annars finns risk att rullstolens fotplattor är i vägen så det inte går att nå kroken. Dessutom behöver det i toalettutrymmet finnas en sopbehållare med lock som rymmer minst 8 liter. Det för att personer med sjukdomar som fordrar användning av bandage eller andra hjälpmedel på ett bekvämt sätt ska kunna hantera sin situation. Sopbehållaren

är också till stor nytta vid blöjbyte på småbarn. En hylla, torrt placerad, är också till stor hjälp. Hyllan ska tåla belastning då den för en del fungerar som balansstöd vid hantering av hjälpmedel. Om den är fällbar ska den vara lätt att använda med endast en hand.

Den som är inne på toaletten behöver kunna larma om hjälp. All personal ska ha tydliga instruktioner om hur de ska agera vid ett nöd larm. Kontroll av att larmet verkligen fungerar ska ske regelbundet. Personer med nedsatt hörsel har behov av ett synbart utrymningslarm till exempel lampor som blinkar vid brand eller annan fara.

Trappor

Ojämma trappsteg eller utstickande plansteg (trappnosar) gör att personer med begränsad syn- eller rörelseförmåga lätt kan ramla i trappan. Sättsteg förhindrar att foten fastnar under plansteget. Höga trappsteg kräver god rörlighet och styrka i höfter, knän och fötter. Ledstång behövs som balansstöd och gör det möjligt att känna var trappan börjar och slutar. Den som har svårt att röra sig eller se kan behöva en ledsagare bredvid sig som stöd. Två personer som går bredvid varandra behöver en bredd på minst 1,2 meter.

En fribärande trappa innebär att trappan är öppen under. Om inte trappan är inbyggd kan personer med nedsatt syn av misstag gå in under den och slå i huvudet. Hinder som skjuter ut mer än 10 cm från sidan och är placerade på lägre höjd än 2,2 meter till exempel konstverk, skyltar eller grenar kan också orsaka skada. Om trappan är placerad i gångriktningen behöver den en säkerhetsanordning, till exempel en stolpe eller grind.

Trappans nedersta steg och motsvarande yta på trappavsatsen vid översta steget ska vara markerad med färg som kontrasterar i ljushet mot det omgivande underlaget. Ljushetskontrasten ska vara minst 0,40 enligt NCS. Markeringen behöver även vara kännbar, utan risk för snubbling, för den som använder teknikkäpp.

Ytor i utomhustrappor kan hållas snö- och isfria genom ny miljövänlig teknik med mycket låg energiförbrukning.

Trösklar

Trösklar bör undvikas så långt det går. En person med svaga armar kan ha stora problem att lätta rollatorn eller rullstolens framhjul över ens en liten

nivåskillnad. Om det krävs en tröskel på grund av fukt- eller klimatskäl ska den vara låg och avfasad, max 1 cm hög med lutning 1:20.

Uteplatser och balkonger

Ytan på en uteplats eller en balkong behöver vara hårdgjord utan ojämnheter så att den inte utgör en snubbelrisk. Avståndet mellan gliporna i ett trägolv får inte orsaka att hjulen på en rullstol eller rollator hamnar på tvären mellan gliporna eller att en käpp kan fastna mellan dem. Ur säkerhetssynpunkt behöver räcket vara högt men får inte begränsa sikten för barn, kortvuxna och sittande personer. Astma- och allergiförbundet kan ge förslag på lämpliga växter som inte framkallar allergier.

Utrymning

Alla som vistas i lokalen måste självständigt kunna uppfatta ett utrymningslarm. Signalen behöver därför bestå av både ljud och ljus. Utrymmen i publika lokaler där personer med hörselnedsättning kan vistas utan direktkontakt med andra personer ska förses med kompletterande larm så att även de nås av varningssignaler i händelse av brand eller annan fara.

Det ska finnas en utrymningsplan med utrymningsvägar för personer som använder rullstol eller har svårt att röra sig. En förflyttningsväg ska finnas ut ur byggnaden eller till en utrymningsplats som är utan trappor, trappsteg, höga trösklar och liknande. Öppningsanordningen till dörren i utrymningsvägen ska sitta inom räckhåll för rullstolsburna och vara lätt att förstå och hantera.

Utrymningsvägar för rullstolsburna och personer som har svårt att röra sig ska vara tydligt skyltade. Från varje gångstråk ska det tydligt gå att se markeringar (utrymningsskyltar) till två av varandra oberoende utrymningsvägar. Om det inte är möjligt för personer som använder rullstol att själva ta sig ut ska det beroende på lokalens utformning finnas en eller flera utrymningsplatser där man kan vänta på hjälp. Platsen ska vara väl skyddad mot rök och värme.

Visuell

Det som går att uppfatta med hjälp av synen är visuellt.

Vändyta

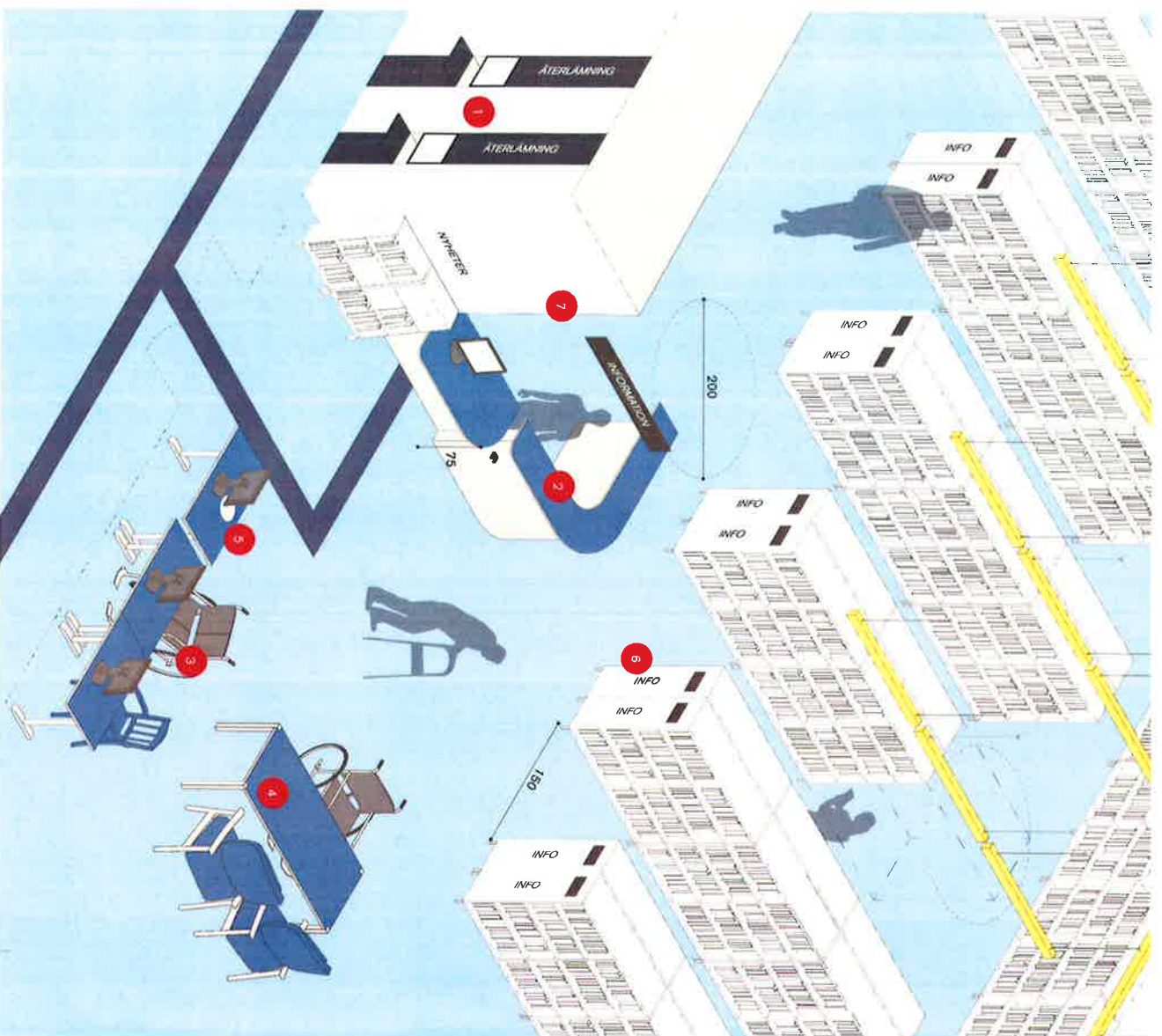
För att vända med en mindre rullstol behövs en fri yta med diametern 1,5 meter. En större utomhusrullstol kräver 2,0 meter.

Övergångsställen

Övergångsställen ska vara tillgänglighetsanpassade. Personer med nedsatt rörelseförmåga blir hindrade av en trottoarkant medan personer med nedsatt syn har hjälp av den. Genom att kombinera en trottoarkant med en avfasning vid sidan kan alla använda passagen. Avfasningen måste mynna ut i en så kallad 0-kant. Även en låg kant kan utgöra ett oöverkomligt hinder. Utjämnningen till noll-nivå ska ha bredden 0,9 -1 meter och lutningen får inte överstiga 1:12. Bredare avfasning försvårar för personer som använder teknikkäpp. Avfasningarna ska placeras mitt för varandra på ömse sidor om gatan. Beläggningen ska vara jämn och halksäker.

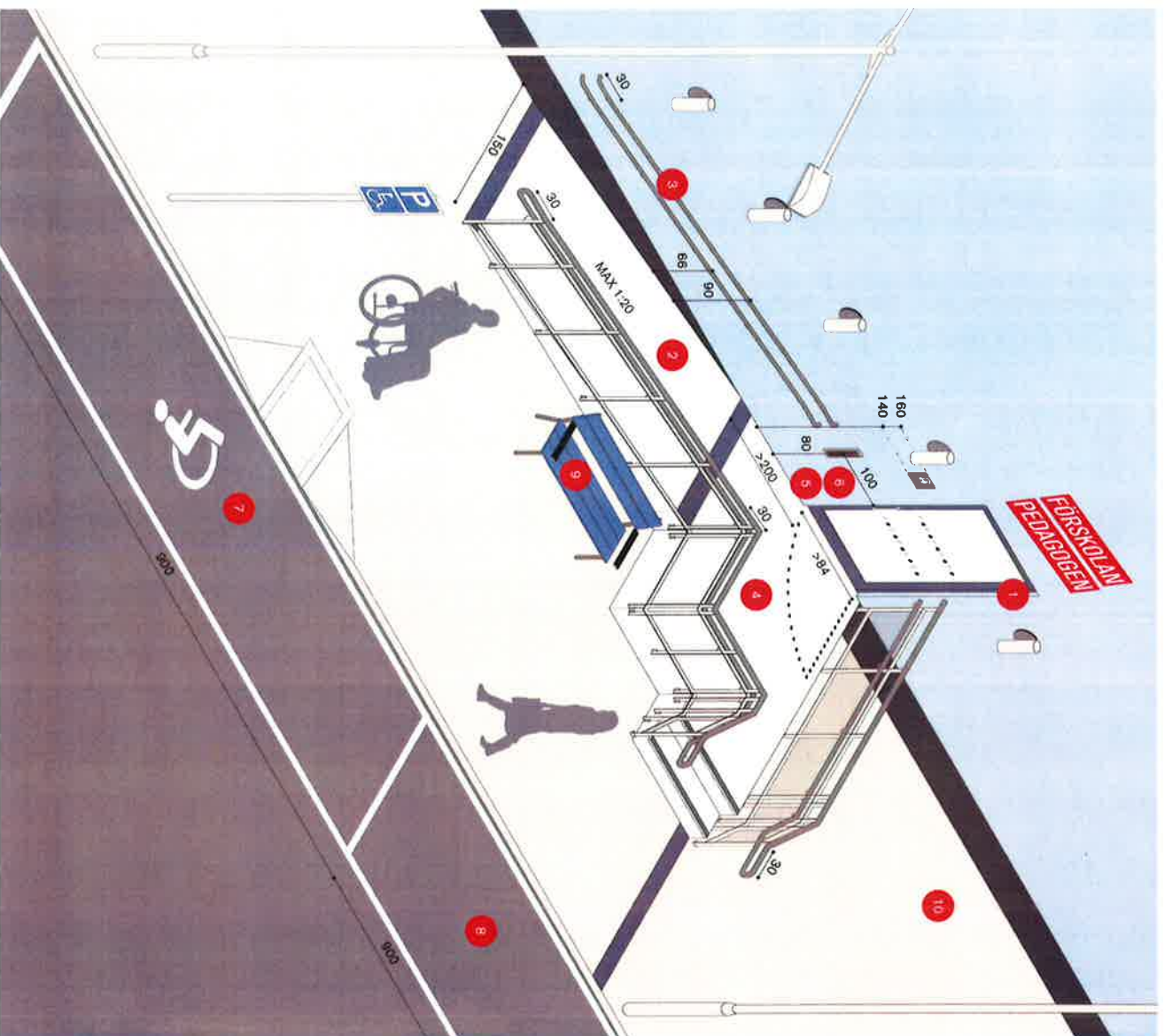
Kantstenar vid övergångsställen ska kontrastmässigt avvika från omgivande beläggning med minst 0,40 enligt NCS-skalan. Övergången blir då lättare att hitta. Markeringen måste även vara kännbar för den som använder teknikkäpp. Beläggningen får dock inte utgöra en snubbelrisk. Kantstenen ska vara 4-6 cm hög, 1 meter bred och placerad vinkelrät mot gångriktningen. Den måste vara rak eftersom personer med nedsatt syn använder kantstenen för att ta ut riktningen över gatan. Akustisk signal vid signalreglerade övergångsställen bör användas för att förstärka ledstråket. Ljudsignalen har tre funktioner för personer med synnedsättning; den underlättar lokalisering av passagen, den informerar om när det är grönt samt vägleder över gatan.

BIBLIOTEK

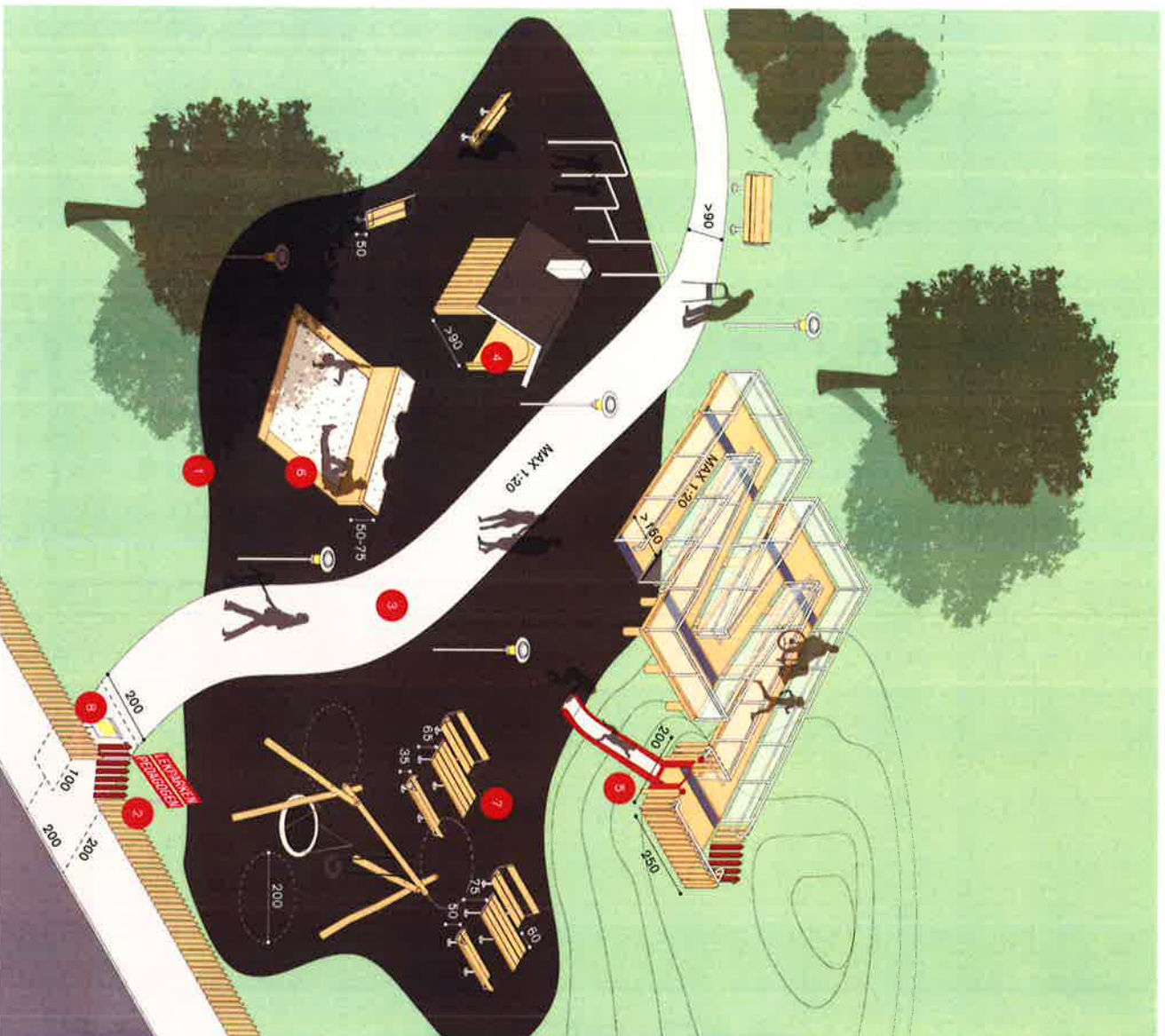
1. Bokinkast är i ljushetskontrast enligt Natural Color System (NCS), med minst 0,40 i skillnad mellan kontrast på bokinkast och vägg. Det är placerat 0,7-1 m från hörn och 80-90 cm över golv. Framför bokinkastet finns en fri yta på 2x2 m och det är lätt att komma intill för en rullstolsburn eller för en person med barnvagn.
2. Informationsdisk är i ljushetskontrast och i ett material som inte reflekterar ljus. Disken har en lägre och utskjutande del. Det finns en hörslinga som förstärker ljudet för personer med nedsatt hörsel.
3. Datorer har rättstavningsprogram, talsyntes och förstoringsprogram. Minst ett databord ska vara hög- och sänkbar.
4. Möbler är i ljushetskontrast till golvet. Stolar har en sitthöjd på 45-50 cm och armstödens längd når förbi stolstolsen. Höjd på bord är 70 cm och bredd är minst 90 cm. För att rullstolens fotplatta ska få plats under bordet, får bordsbena inte hindra den fria ytan.
5. Automat där man själv bokar något eller lånar böcker är i ljushetskontrast och hög- och sänkbar. Den har lättläst text i kontrast med textstorlek minst 5 mm versaler. Korlåsarens knappats är nåbar för alla, har större knappar och sitter inte så tätt. Femman är försedd med en känbar punkt. Den är utan allergiframkallande material.
6. Hyllor är i ljushetskontrast och placerade 0,7-1 m från hörn. Lägsta höjd på hylla är 40 cm och högsta 1,5 m. Bredd mellan hyllor och på strategiska platser är 1,5 m för att kunna mötas. Det finns flera vädradier i lokalen på 2x2m. Belysning riktas mot hyllor.
7. Ljudmiljön är god för personer med nedsatt hörsel. I större mötesrum finns det en hörslinga.

ENTRÉ

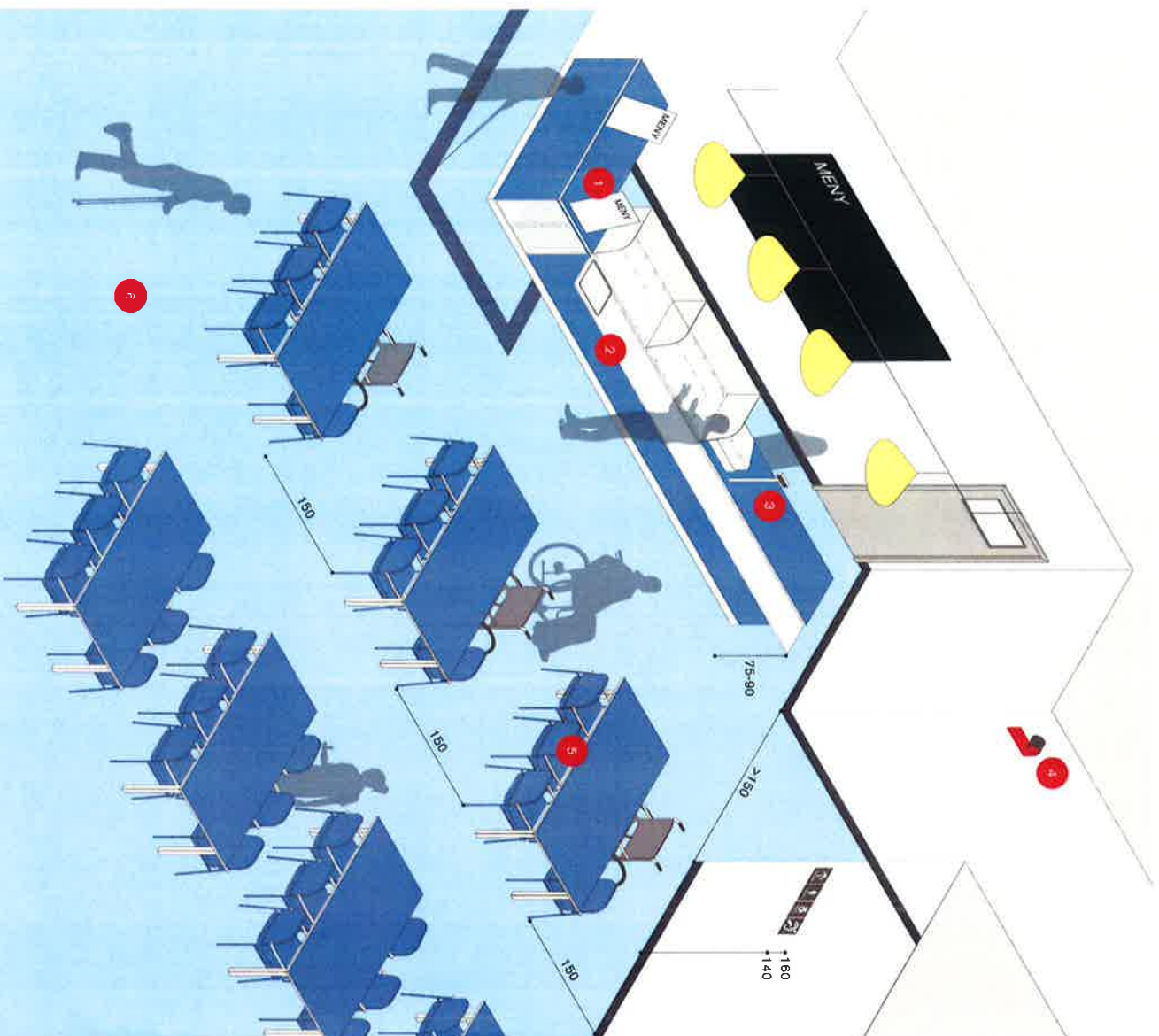
1. Tydlig huvudentré som är målad i färger med en ljushetskontrast enligt Natural Color System (NCS), med minst 0,40 i skillnad mellan kontrast på entré och byggnad. Entrén har en skylt med bildsymbol, taktil text och punktskrift.
2. Ramp ska luta max 1:20, annars finns det risk för att en ekrullstol välter. Innan och efter lutning finns en kännbar markering i ljushetskontrast. Avkänningsskant är minst 4 cm hög.
3. Greppvänliga ledstänger i ljushetskontrast finns på båda sidor om trappa och ramp. De ska avslutas mjukt rundade. Ledstänger ska vara 30 cm längre än ramp och trappa, både där de börjar och slutar. Det för att kunna få stöd med balansen till en plan yta.
4. Ledstänger för vuxna placeras på 90 cm höjd och för barn på 66 cm. Den lägre ledstängen ska skjuta in lite mot rampen eller trappan. Det för att ett barn inte ska fastna med huvudet mellan de båda ledstångerna.
4. Fri yta utanför slagdörr ska vara minst 2,5 m mot nedgående trappa. Saknas en trappa är fri yta 2 m. Är mer än halva dörren i glas ska den kontrastmarkeras i ögonhöjd för vuxna, barn och rullstolsburna.
5. Dörr med dörrstängare ska ha dörrautomatik och säkerhetssensorer. Dörrsväpet är kontrastmarkerat.
6. Dörröppnare i ljushetskontrast, placeras på handtagssidan, 0,7-1 m från hörn och med centrum 80 cm över golv. Det för att kunna nå dörröppnare utan risk att få dörren på sig när den öppnas. Bredvid dörren finns en fri plan yta som rymmer en rullstolsburen.
7. Parkeringsplats för person med särskilt tillstånd ska finnas max 25 m från huvudentré. Umedelbart är parkeringsplatsen 9 m lång med målade kantlinjer och har en skylt med rullstolsymbol. Inom parkeringsytan har trottoarkanten en bredd på 0,9-1 m som är avfärdad och utan nivåskillnad. Det för att slippa tvingas ut i trafiken på väg till entrén.
8. Plats för av- och påstigning är minst 9 m lång. Den finns inom 10 m från huvudentré eller max 25m. Trottoarkantens avfäring ska placeras på en plats så att en person med funktionsnedsättning slipper tvingas ut i trafiken.
9. Bänk har sithöjd 45-50 cm och är i ljushetskontrast till bakgrund. Armstöd når förbi stolsits.
10. Plats för att röka är där rök varken kommer in i byggnad eller vid entrén. Finns det växter vid entrén ska de vara allergivänliga.

LEKPLATSER, SKOLGÅRDAR OCH FÖRSKOLEGÅRDAR

1. Alla aktiviteter erbjuder minst en variant som är användbar för barn med nedsatt funktionsförmåga. En vuxen med en funktionsnedsättning ska kunna hjälpa sitt barn i leken. Lekplatsen ska ha god belysning utan att blända. Tillgängliga lekredskap i ljusetskontrast enligt Natural Color System (NCS), med minst 0,40 i skillnad mellan lekredskap och omgivning. Med kontraster blir det lättare att orientera sig. Lekplatsen har ytor, underlag och utformning för en aktiv lek tillsammans eller breddvid varandra.
2. Grind i ljusetskontrast, med minst 0,40 i skillnad mellan kontrast på grind och omgivning. Utanför- och innanför grinden finns en fri plan yta på 2x2 m. Breddvid grinden på den sida där låset finns är det en plan yta på 0,7-1 m. Låset är lätt att förstå och kan öppnas med en hand.
3. Gångväg finns med ett naturigt ledstråk. Person med ledkäpp ska känna skillnad mellan gångyta och ytan breddvid. Det kan vara gräs, kantsten eller ett räcke.
4. Koja med öppning i ljusetskontrast, dörtrödd 90 cm och tröskelfritt eller max 1 cm avfasad tröskel. En rullstolsburen ska kunna vända i kojan.
5. Rutschkana eller pulkabacke ska ha en alternativ väg med max lutning 1:20. Det ska finnas vipplan mellan lutningar.
6. Sandlåda i ljusetskontrast med en upphöjd del och benutrymme för rullstolsburna barn. Om en ram finns runt sandlådan ska det finnas en öppning på 90 cm utan nivåskillnad.
7. Tillgängliga bänkar och bord i ljusetskontrast för barn och vuxna ska finnas på en plan yta. Det ska finnas plats för rullstolsburna, vara enkelt för personer med balanssvårigheter att sätta sig och ta sig upp från bänken.
8. Skylt finns med symbol, taktill text och punktskrift. Det ska finnas namn på lekplats och gatuadress.

MATSAL

1. Marsedel är i punktskrift och med information om vad det är för livsmedel. Det för att underlätta för personer med allergi. För de som har svårt att se eller läsa underlättar det med en bild eller att visa en maaportion.
2. Vid självbetjäning finns brickbana, som har utrymme för benen. Höjden är 75-90 cm över golv. Personer som har svårt att röra sig, måste kunna ställa ner brickan för att kunna ta bestick med mera.
3. Liknande krav som receptionsdisk. Kassasapparatens display är i ljusstekkontrast och siffror är minst 15 mm. Kortläsarens knapp-sats är lätt att nå för alla och utan allergiframkallande material. Den har större knappar som inte sitter så tätt. Femman är försedd med en kännbar punkt.
4. Utrymningslarm i en matsal har både ljud och blixfljus så att även personer med nedsatt hörsel uppmärksammar larmet. Det är skyltat var en person med funktionsnedsättning ska utrymna vid fara eller brand.
5. Möblera en del av matsalen gläsare. Möblerna har färger i ljusstekkontrast minst 0,40 enligt Natural Color System (NCS) till miljön. Möte mellan en person i utomhusrullstol och en gående kräver minst 1,5 m bredd. För att vända runt med rullstol behövs en yta på 1,5 m och för utomhusrullstol 2 m.
Stolar har en sitthöjd på 45-50 cm och armstödens längd när förbi stolstisen. Höjd på bord är 70 cm och bredd är minst 90 cm. För att rullstolens fötplatta ska få plats under bordet, får bordsböen inte hindra den fria ytan.
6. I matsalen är det god belysning och ljudmiljö.

MÖTES- LOKALER

1. Publik ska kunna se talare och tolk som tecknar, utan att ljuset bländar eller ger mörka skuggor.

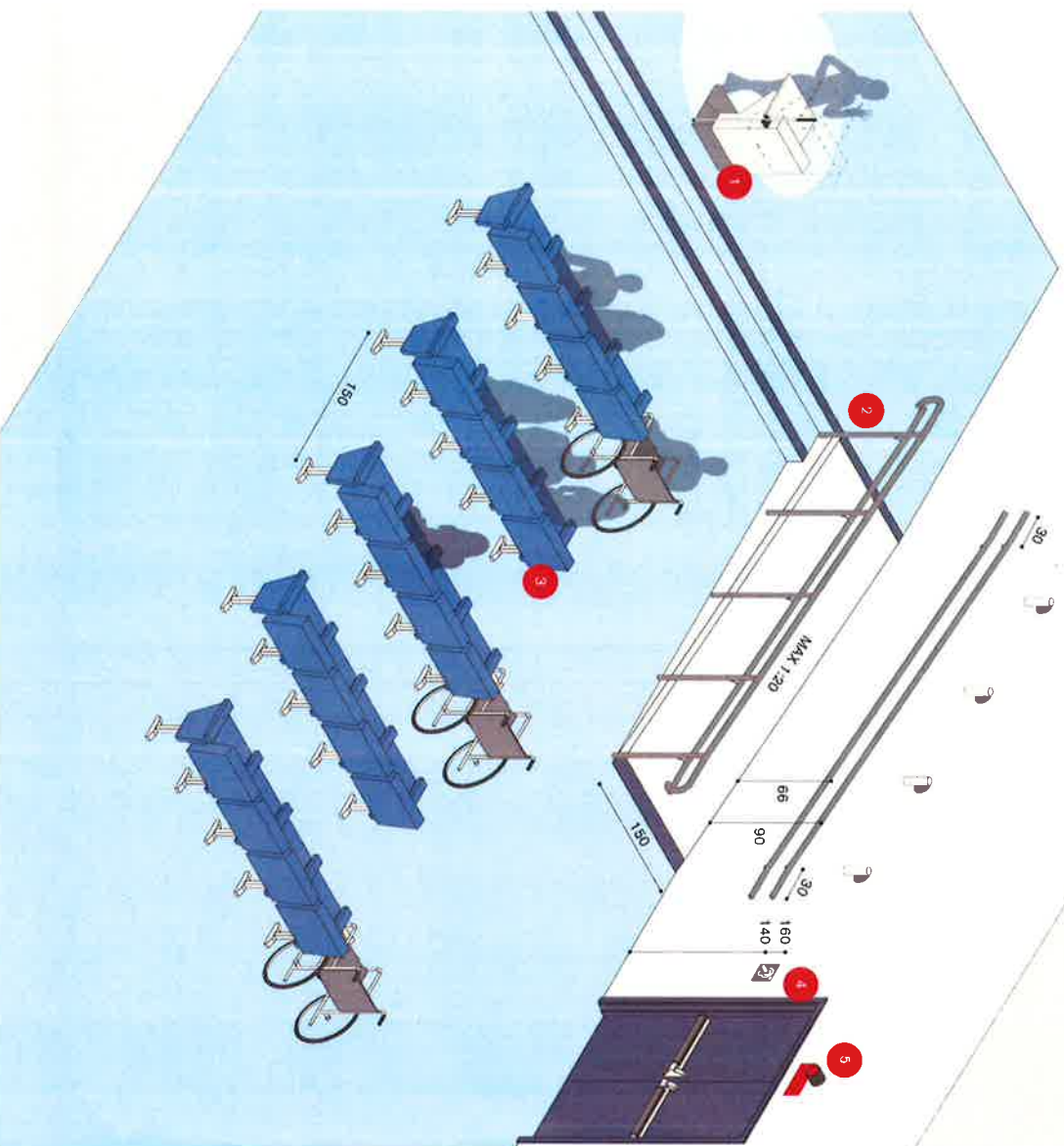
2. Scener och podier ska alltid vara tillgängliga och användbara.

3. Möbler är i ljushetskontrast enligt Natural Color System (NCS), med minst 0,40 i skillnad på kontrast mellan möbler och omgivning. Tillsammans med övriga platser ska det finnas plats för rullstolsburna. Det ska även finnas plats för personer med rullatorer.

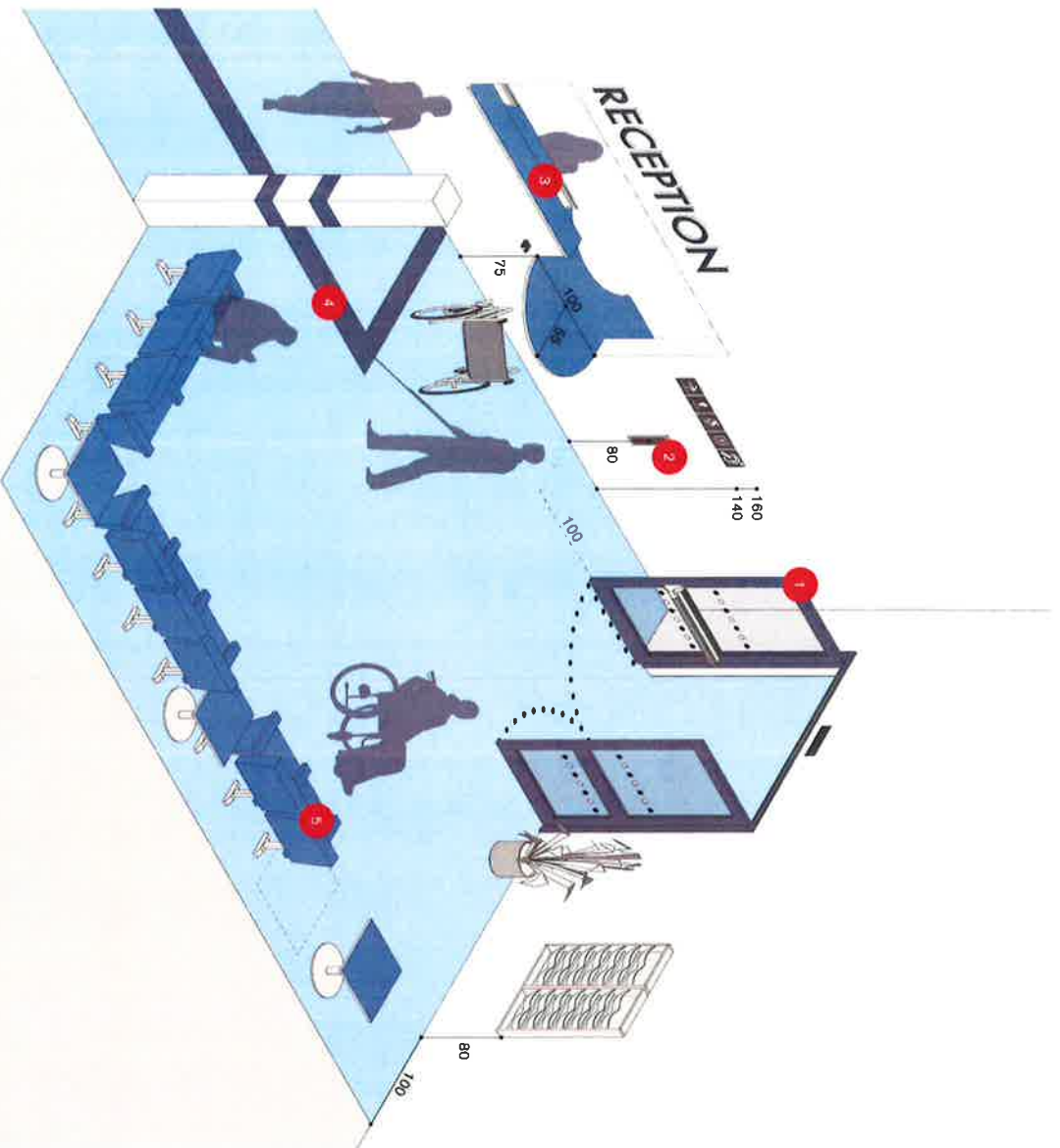
Om det är fasta sittplatser ska fri passage bakom och framför rullstolsplats vara minst 1,5 m. Korta gångar ska vara minst 90 cm breda samt att det ska finnas ytor att kunna vända på.

4. Lokal för minst 50 personer utrustas med en fast hörslinga. Finns en scen har även den en hörslinga. Täckning finns i hela lokalen. Ljudmiljön är anpassad för god hörbarhet.

5. Utrymningslarm har både ljud och blixtljus. Det är tydligt skyltat var en person med funktionsnedsättning ska utrymma vid fara eller brand.

RECEPTION

1. Dörr som är uppställd 90 grader har en fri passage på 84 cm. Ingången är utan tröskel eller är avfasad och max 1 cm hög. Dörkarm eller dörr är i ljushetskontrast enligt Natural Color System (NCS). Det ska vara minst 0,40 i skillnad på kontrast mellan dörr och vägg. När mer än halva dörren är i glas, ska den kontrastmarkeras i ögonhöjd för vuxna, barn och rullstolsburna. Dörr med dörrstängare ska ha dörrautomatik och säkerhetssensorer. Dörrsväp är kontrastmarkerad. Handtagen är altergitrta.

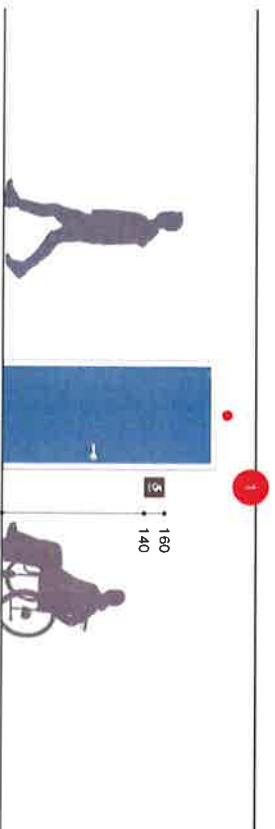
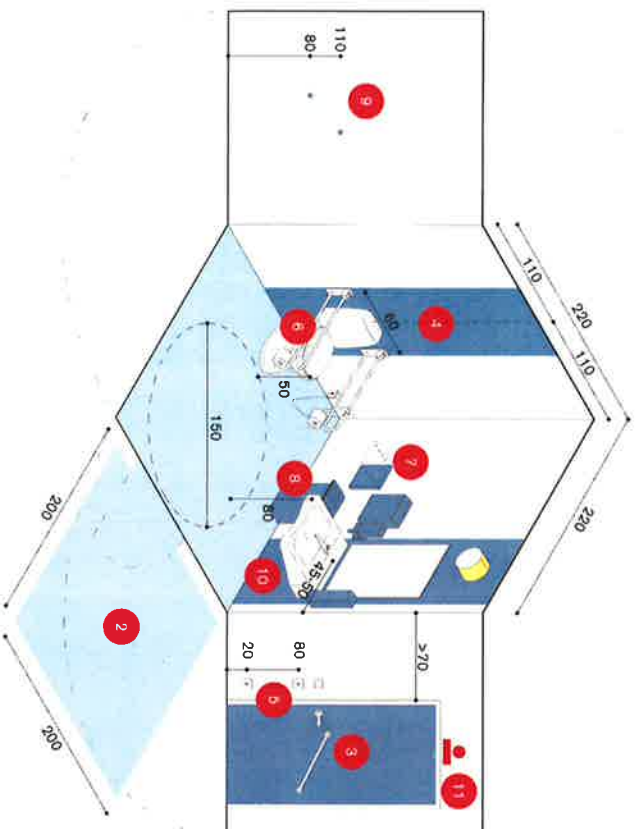
2. Dörröppnarens färg är i ljushetskontrast till vägg. Den placeras lätt att nå med centrum 80 cm över golv. Dörröppnare kan även placeras på dörrrens handtagsida, 0,7-1 m från hörn och dörr. Bredvid dörren finns en fri plan yta där rullstolsburnen får plats. Det får att kunna nå dörröppnare utan risk att få dörren på sig när den öppnas.

3. Receptionsdisk är i ett material som inte reflekterar ljus och har en ljushetskontrast på minst 0,40 NCS. Disken har en högre och en lägre utskjutande del. Det finns en hörslinga som förstärker ljudet för personer med nedsatt hörsel. God belysning för läppavläsning och bra ljudmiljö. Hållare ska finnas för käpp eller krycka.

4. Ledstråk finns från entré fram till reception eller andra viktiga platser. Ledstråket ska vara kännbart och i ljushetskontrast.

5. Möbler har färger som är i ljushetskontrast till miljön. Stolens sitthöjd är 45-50 cm. Armstöd är nickelfrta och når förbi sitsen. Möblera och lämna fri yta till rullstolsburna, tillsammans med övriga sittplatser.

STOR TILLGÄNGLIG TOALETT

1. Där det finns toaletter, finns det minst en stor tillgänglig toalett för barn och vuxna med begränsad rörelseförmåga.
2. Yta framför dörr är minst 2x2m. Fri yta bredvid dörrens handtag är 0,7-1 m, både utanför och i toalettrummet.
3. Dörr är i ljushetskontrast enligt Natural Color System (NCS). Det är minst 0,40 i skillnad mellan kontrast på dörr och vägg. På insidan av dörren finns ett 60 cm långt draghandtag. Dörren har engreppslås.
4. Alla inredningsdetaljer och porlin är i ljushetskontrast till vägg. Bakom toaletten och handfat är väggen i ljushetskontrast. Det är minst 0,40 i skillnad mellan kontrast på porlin och vägg. Ljushetskontrasten är från golvet till tak och 10 cm bredare än spegel och toalett.
5. Nödlarm monteras på flera höjder och det ska finnas en amropsknapp med sladd vid toalettstolen. Anställda har en rutin för åtgärd när det larmar.
6. På toalettstolens armstöd finns det toalettpappershållare på höger och vänster sida. På dem finns det toalettpapper.
7. Avlastningshylla är 40 cm lång och 30 cm djup och i ljushetskontrast. Den ska vara på 80 cm över golvet nära handfat och toalett, men inte i ett hörn.
8. Soppbehållare är i ljushetskontrast. Den rymmer minst 8 liter och har ett lock.
9. Krokar är i ljushetskontrast och på 80 cm och 1,1 m över golvet. De är helst 1 m från hörn.
10. Handfat har vattenlås och rör som är dragna åt sidan eller i vägg.
11. Utrymningslarm har både ljud och blixljus, så att även personer med nedsatt hörsel uppmärksammar larmet. Det är skyllat var en person med funktionsnedsättning ska utrymma vid fara eller brand.

Referens
Ann Bjellert

Mottagare
Kommunledningsförvaltningen:
Biträdande Kommundirektör
Arbetsmarknads- och vuxenutbildnings-
förvaltningen
Kultur- och fritidsförvaltningen
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Socialförvaltningen
Tekniska förvaltningen
Utbildningsförvaltningen
Vård- och omsorgsförvaltningen
Cesam
AB Botkyrkabyggen
Hågelbyparken AB
Upplev Botkyrka AB
Mångkulturellt centrum
Ungdomsfullmäktige
Ungdomsrådet för unga med intellektuell
funktionsnedsättning
Funktionshinderorganisationernas samrådsgrupp
Kommunala pensionärsrådet

Förvaltningsremiss Regler för hållbara och jämlika miljöer

Tjänstepersonyttrande till kommunledningsförvaltningen

Kommunledningsförvaltningen, avdelningen för hållbar samhällsutveckling, önskar tjänstepersonyttrande över förslag till regler för hållbara och jämlika miljöer i Botkyrka kommun senast den 29 november 2019.

Sammanfattning

Regler för hållbara och jämlika miljöer bygger på lagkrav och är ett led i förverkligandet av Strategi för ett jämlikt Botkyrka, där tillgänglighet och funktionsrätt är en av de fem politiskt prioriterade dimensionerna (KS/2016:857). Bristande tillgänglighet leder till diskriminering, utanförskap och ökad ohälsa. Reglerna har medborgarens fokus och består av en checklista som ger helheten i kommunens ansvar.

Syftet med reglerna är att kvalitetssäkra rättigheter och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom kommunens olika verksamhetsområden. Reglerna ska underlätta planeringen så att alla kan använda våra miljöer, säkerställa mänskliga rättigheter och minska oplanerade merkostnader för tillgänglighetsåtgärder i efterhand.

Reglerna ska utgöra grunden vid all upphandling av byggnation, varor och tjänster i Botkyrka. De har betydelse för flera av kommunens verksamheter och för olika medborgarprocesser i arbetet med att åtgärda ojämlikhet.

Fem frågor

Under remissrundan vill vi ha svar från samtliga förvaltningar på frågorna nedan. Kommunens bolag, stiftelse och de lokala råd och aktörer som också är remissinstanser svarar på de frågor de uppfattar som relevanta:

1. Vad anser ni om syftet och innehållet som helhet?
2. Kommer ni ha nytta av reglerna i ert jämlikhetsarbete?
Om ja: Motivera på vilket sätt.
Om nej: Vad behöver justeras?
3. Är reglerna relevanta för era lokalfunktionsprogram?
Motivera svaret.
4. Finns det något i reglerna som ni bedömer bör tas bort alternativt läggas till? Motivera varför.
5. Vilken typ av stöd behöver ni för att komma igång med att använda reglerna?

Sista svarsdatum

Svar på denna remiss önskas senast den 29 november 2019 till kommunledningsförvaltningens registrator klf@botkyrka.se.

Bakgrund

Tillgänglighet innebär en rad olika saker beroende på funktionsnedsättning, vilket gör att somliga upplever tillgänglighetsarbetet som en utmaning. Arbetet kommer an på en rad olika funktioner inom förvaltningsorganisationen, något som trots en rad olika lagar och regler, lätt kan leda till misstag. Ett effektivt, strukturerat och långsiktigt tillgänglighetsarbete kräver kunskap på alla nivåer. Alla aktörer behöver få stöd i hur krav kan ställas, och vilka krav som säkerställer tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning.

Har ni frågor, stora som små, skicka dem med e-post till ann.bjellert@botkyrka.se

Vänliga hälsningar
Ann Bjellert
Funktionshindersstrateg

2

Förslag till beslut om permanenta lokala trafikföreskrifter hösten 2019 (sbf/2019:237)

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att permanenta lokala trafikföreskrifter i enlighet med samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-10.

Sammanfattning

I samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse finns förslag på 22 permanenta lokala trafikföreskrifter. Samtliga LTF:r har testats under minst sex månader och det har inte inkommit några väsentliga Klagomål/synpunkter under de senaste fem månaderna.

Ärendet

Samhällsbyggnadsförvaltningen föreslår en permanentning av lokala trafikföreskrifter i enlighet med tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-10.

Referens
Marianne FernströmMottagare
Samhällsbyggnadsnämnden

Förslag till beslut om permanenta lokala trafikföreskrifter hösten 2019 (sbf/2019:237)

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att permanenta lokala trafikföreskrifter i enlighet med samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-10.

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen föreslår en permanentning av nedanstående lokala trafikföreskrifter.

- **Slagsta gårdsväg - Tillåtelse att parkera**
Fordon parkeras i högst 30 minuter med p-skiva
- **Förlikningsvägen - Tillåtelse att parkera**
Fordon parkeras i högst 1 timma med p-skiva.
- **Trollstigen 1 - Tillåtelse att parkera**
Fordon parkeras i högst 1 timma med p-skiva.
- **Flottiljevägen - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 2 timmar med p-skiva.
- **Friluftsvägen - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 2 timmar med p-skiva.
- **Finkmossvägen 150- Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 3 timmar med p-skiva.
- **Trollstigen 1 - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 3 timmar med p-skiva.

- **Odlingsvägen - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 3 timmar med p-skiva.
- **Bronsgjutarvägen - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 4 timmar med p-skiva.
- **Hirdvägen– Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 4 timmar med p-skiva
- **Trädgårdstorpsvägen– Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 4 timmar med p-skiva
- **Albyvägen 8 - Tillåtelse att parkera**
Fordon får parkeras i högst 8 timmar med p-skiva.
- **Betesvägen - Tillåtelse att parkera**
På parkeringen får fordon parkeras i högst 12 timmar.
- **Lagmansbacken- Tillåtelse att parkera**
På parkeringen får fordon parkeras i högst 12 timmar.
- **Flygarvägen- Ändamålsplats (av och påstigning vid skola)**
För att underlätta för skolskjutsar mm.
- **Munkhättevägen- Ändamålsplats (lastning och lossning av gods)**
För att underlätta vid leverans.
- **Solparksvägen- Förbud att parkera**
Förbudet har lagt för att underlätta framkomligheten och för att det ska vara fri sikt mot lekparken – idrottsplatsen.
- **Brinkvägen - Förbud att parkera i ett område**
Förbudet har lagts för att underlätta framkomligheten och på parkerade fordon.
- **Tullinge Pendeltågstations området - Förbud att parkera i ett område**
Förbudet har lagts för att underlätta framkomligheten och på parkerade fordon.
- **Rikstens Frislutsområde – Förbud att parkera i ett område**
Förbudet har lagts för att underlätta framkomlighet och för att förtydliga skyltningen inom området.

- **Hallunda vägen 35 - Förbud att parkera i ett område**
Förbudet har lagts för att underlätta framkomligheten.
- **Rådjursvägen- Förbud att parkera i ett område**
Förbudet har lagts för att underlätta framkomligheten.

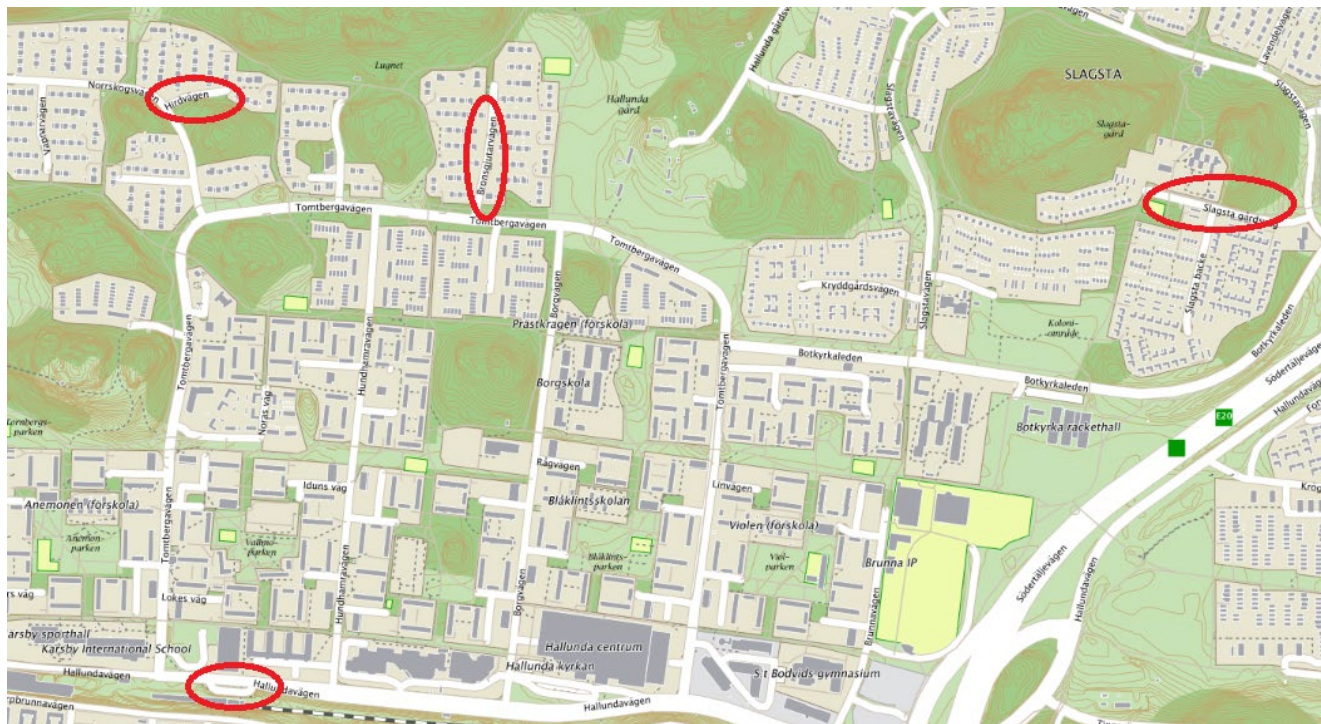
Ärendet

I detta dokument bifogas förslag på 22 permanenta lokala trafikföreskrifter. Samtliga LTF:r har testats under minst 6 månader och det har inte inkommit några väsentliga klagomål/synpunkter under den senaste 5 månaderna.

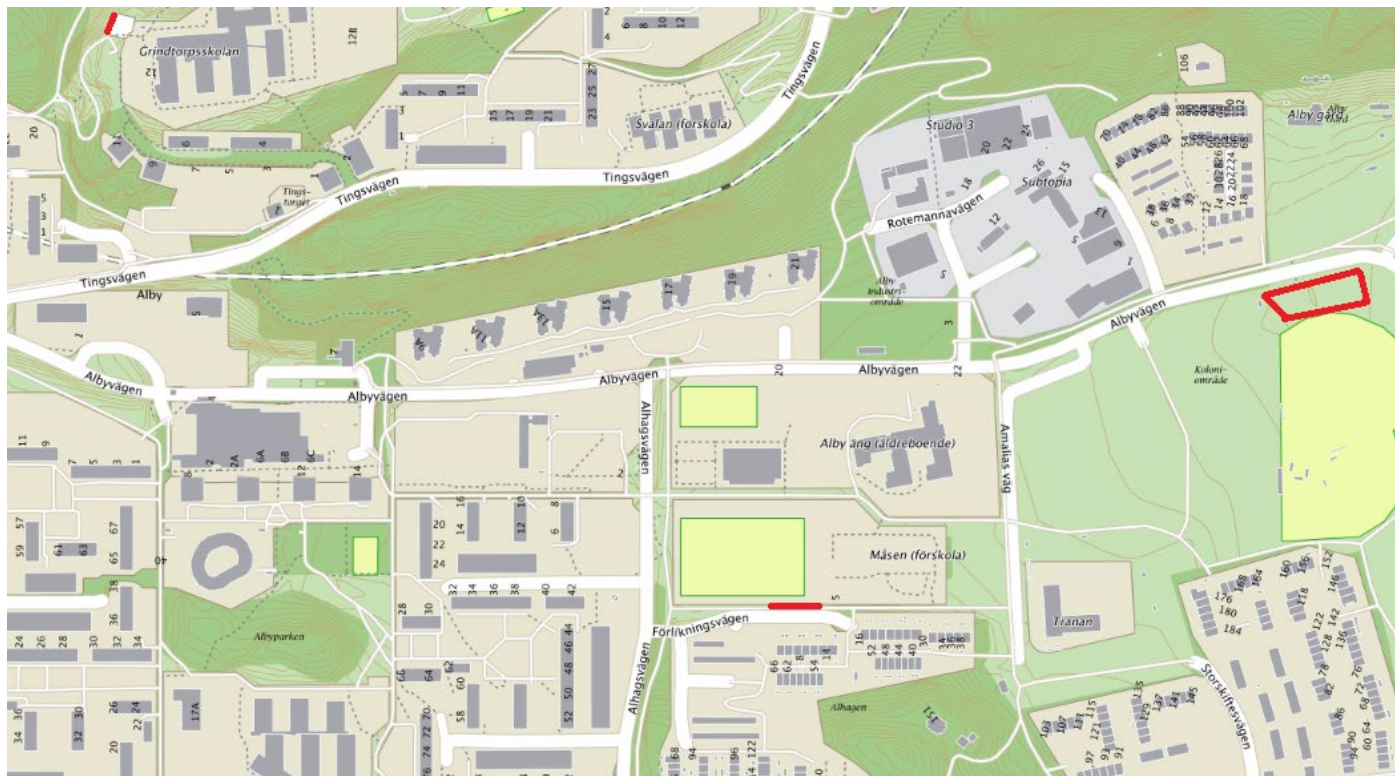
Carina Molin
Samhällsbyggnadsdirektör

Anders Öttenius
Stadsmiljöchef

Hirdvägen, Bronsgjutarvägen, Hallundavägen 35, Slagsta gårdsväg

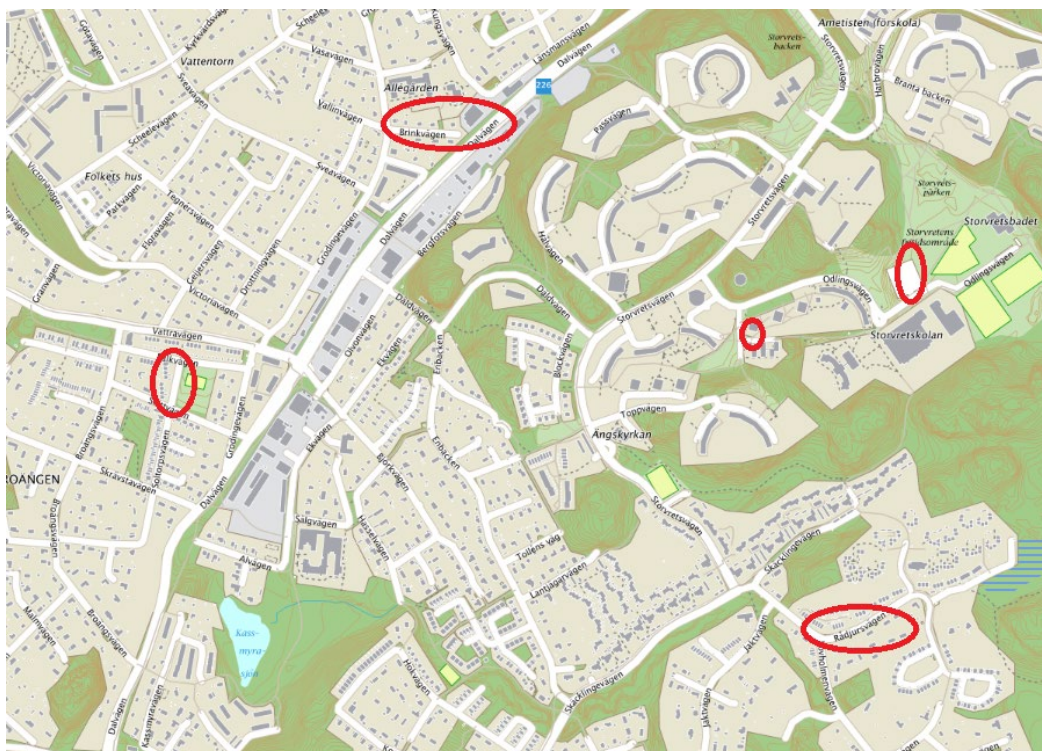
Lagmansbacken, Albyvägen (Hangarens parkering), Förlikningsvägen

Betesvägen och Munkhättevägen

Brinkvägen, Soltorpsvägen, Rådjursvägen

Finkmossvägen 150

Rikstens Friluftstad (områdesförbud), Friluftsvägen 2 tim p skiva

Trädgårdstorsvägen, Flottiljevägen, Huddingevägen Tullinge Pendeltågs parkering

3

Ny rutin, villkor och avgift för båtplatsarrende i Botkyrka kommun (sbf/2019:21)

Förslag till beslut

1. Samhällsbyggnadsnämnden godkänner förslag till ny rutin och villkor för båtplatsarrende i Botkyrka kommun att börja gälla från 2020-01-01.
2. Samhällsbyggnadsnämnden godkänner förslag till ny arrendeavgift avseende båtplats där upplåtelseiden är högst tre år och med en årlig avgift på högst (femtusen) 5000 kronor. Avgiften räknas upp årligen med konsumentprisindex i enlighet med *Riktlinjer för arrendeupplåtelse* Dnr TF/2006:32.

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen har för avsikt att starta en ny rutin med tillståndsgivning för båtplats vid kommunalägd brygga. Beslut om avgift och villkor för ett sådant tillstånd saknas i dagsläget. Tillstånd för båtplats vid kommunalägd brygga är dock inte en markupplåtelse enligt Ordninglagen, då i det fallet förutsätter att man upplåter plats på mark, som är allmän plats enligt detaljplan. Tillstånd måste istället utfärdas i enlighet med arrendelagstiftning då upplåtelse i vatten klassas som ett lägenhetsarrende. En ny avgift tas fram för att möjliggöra båtplatsupplåtelse vid kommunalägd brygga.

För närvarande pågår ett arbete med att rusta upp Uttrans strandpromenad vid sjön Utterkalven. Den ska göras mer tillgänglig för allmänheten som ett promenadstråk. Fler sittplatser, belysning och en sjösättningsramp anordnas. Den gamla bryggan var uttjänt och kommer byggas om i sin helhet och integreras i gångstråket. Ca 113 st båtplatser kommer finnas tillgängliga att upplåta vid kommunens brygga när arbetet står klart. Då anläggningen står klar kommer stadsmiljöenheten överta drift- och underhållsansvar för anläggningen och upplåta båtplatser.

2019-11-12

Dnr sbf/2019:21

Ärendet

Stadsmiljöenheten har för avsikt att upplåta båtplatser vid bryggan då anläggningen kommer att generera kostnader såsom för drift, underhåll och kapitaltjänstkostnader.

Det finns idag ingen tillämpningsbar avgift eller rutin för hantering av frågan och därför skrivs detta ärende fram.

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-16, utgör underlag för beslutet.

Referens
Ewa Lönnkvist

Mottagare
Samhällsbyggnadsnämnden

Ny rutin, villkor och avgift för båtplatsarrende i Botkyrka kommun

Förslag till beslut

1. Samhällsbyggnadsnämnden godkänner förslag till ny rutin och villkor för båtplatsarrende i Botkyrka kommun att börja gälla från 2020-01-01.
2. Samhällsbyggnadsnämnden godkänner förslag till ny arrendeavgift avseende båtplats där upplåtelseiden är högst tre år och med en årlig avgift på högst (femtusen) 5000 kronor. Avgiften räknas upp årligen med konsumentprisindex i enlighet med *Riktlinjer för arrendeupplåtelser Dnr TF/2006:32*.

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen har för avsikt att starta en ny rutin med tillståndsgivning för båtplats vid kommunalägd brygga. Beslut om avgift och villkor för ett sådant tillstånd saknas i dagsläget. Tillstånd för båtplats vid kommunalägd brygga är dock inte en markupplåtelse enligt Ordningsslagen, då i det fallet förutsätter att man upplåter plats på mark, som är allmän plats enligt detaljplan. Tillstånd måste istället utfärdas i enlighet med arrendelagstiftning då upplåtelse i vatten klassas som ett lägenhetsarrende. En ny avgift tas fram för att möjliggöra båtplatsupplåtelser vid kommunalägd brygga.

Bakgrund

För närvarande pågår ett arbete med att rusta upp Uttrans strandpromenad vid sjön Utterkalven. Den ska göras mer tillgänglig för allmänheten som ett promenadstråk. Fler sittplatser, belysning och en sjösättningsramp anordnas. Den gamla bryggan var uttjänt och kommer byggas om i sin helhet och integreras i gångstrå-

2019-07-17

ket. Ca 113 st båtplatser kommer finnas tillgängliga att upplåta vid kommunens brygga när arbetet står klart. Då anläggningen står klar kommer stadsmiljöenheten överta drift- och underhållsansvar för anläggningen och upplåta båtplatser.

Ärendet

Stadsmiljöenheten har för avsikt att upplåta båtplatser vid bryggan då anläggningen kommer att generera kostnader såsom för drift, underhåll och kapitaltjänstkostnader.

Det finns idag ingen tillämpningsbar avgift eller rutin för hantering av frågan och därför skrivs detta ärende fram.

Juridik

Tillstånd för båtplats vid kommunalägd brygga är inte en markupplåtelse enligt Ordningsslagen, då i det fallet förutsätter att man upplåter plats på mark, som är allmän plats enligt detaljplan. Tillstånd måste istället utfärdas i enlighet med arrendelagstiftning då upplåtelse i vatten klassas som ett lägenhetsarrande

Ansökningsförfarande

Ansökan kommer kunna göras på en blankett på www.botkyrka.se.

För att få tillgång till båtplats ska man vara mantalsskriven i Botkyrka kommun. Bild och försäkringsbevis på båten ska redovisas.

Avtalstiden är tre år och därefter löpande 1 år i taget med en uppsägningstid om 3 månader.

Uppställning av båt får endast ske under tidsperioden 1 april till 15 oktober.

En kölista kommer upprättas om det uppstår en kö. Vad gäller bryggan i Uttran så kommer alla tidigare hyresgäster erbjudas företräde om ny plats om de i övrigt följer de villkor som nu ska gälla för upplåtelsen.

Villkor

Villkoren är generella och följer branschriktlinjer, se bilaga. Sökande ska bekräfta villkoren i sin ansökan.

Förslag till ny avgift

Riktlinjer för arrendeupplåtelser Dnr TF/2006:32 behöver justeras med en något lägre taxa som anpassas till just båtplatsupplåtelser.

Förvaltningens förslag är en ny arrendeavgift avseende båtplats där upplåtelsetiden är högst tre år och med en årlig avgift på högst 5000 (femtusen) kronor. Av-

2019-07-17

giften ska fr o m 2021-01-01 och därefter varje år uppräknas med konsumentprisindex (KPI). Uppräkningen ska göras med utgångspunkt från KPI oktober 2019 jämfört med KPI närmast föregående oktober månad.

Avgift för bryggan vid Utterkalven längs Strandvägen i Uttran föreslås till 2000 (tvåusen) kronor per säsong, inklusive moms. Detta i jämförelse med den avgift Salems kommun tar ut för båtplats i samma sjö.

Bilagor

- Ansökan/Avtal om båtplats i Botkyrka kommun
- Villkor för båtplatsarrende i Botkyrka kommun
- Riktlinjer för arrendeupplåtelse

Carina Molin
Samhällsbyggnadsdirektör

Anders Öttenius
Chef Stadsmiljöenheten

Expedieras till
Anders Öttenius
Ewa Lönnkvist
Kerstin Sundberg

Ansökan/Avtal om båtplats i Botkyrka Kommun

Bryggplats/sjö	Sökande, namn
Adress	Postadress
Personnummer	e-postadress
Telefon	Mobiltelefon
Faktura adress (om annan än adressen ovan)	Fakturareferens
Båtens fabrikat/modell	Särskilda kännetecken
Minst en bild och försäkringsbevis på båten ska bifogas ansökan.	
☐ Jag har läst och godkänt Botkyrka kommuns villkor för båtplatsarrende.	
☐ Jag godkänner att personuppgifterna i denna blankett registreras och sparas i kommunens Dataregister enligt dataskyddsförordningen.	
Villkor mall för båtplats www.botkyrka.se	
Datum	Underskrift
.....

Godkännande av Samhällsbyggnadsförvaltningen	
.....	
Datum	Underskrift
.....
Avtalstid (3 år)	
.....	

Ansökan skickas till:
Botkyrka kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Stadsmiljöenheten
Munkhättevägen 45
147 85 Tumba

e-post:
markupplatelse@botkyrka.se

BOTKYRKA
KOMMUN

Villkor för båtplatsarrende i Botkyrka kommun

Användning av båtplatsen:

Båtplatsen får endast användas

- För egen båt som ska ha en gällande försäkring som omfattar båtansvarsförsäkring.
- På i avtalet angiven tid.
- För roddbåtar, mindre motorbåtar och mindre segelbåtar med en högsta tillåtna bredd om 1,65 meter.

Båtplatsen får inte

- Upplåtas eller överlåtas till annan.
- Användas för kommersiell verksamhet.

Säsongsavgift:

- Säsongsavgift för 2020 är 2000 (två tusen) kronor, inklusive moms. Säsongsavgiften ska från 2021-01-01 och därefter varje år uppräknas med konsumentprisindex (KPI). Uppräkningen ska göras med utgångspunkt från KPI oktober 2019 jämfört med KPI närmast föregående oktober månad.
- Säsongsavgiften kan aldrig bli lägre än 2000 (två tusen) kronor, inklusive moms.
- Hela säsongsavgiften ska vara betald senast på fakturans förfallodag.
- Betalning sker årsvis och avser arrendeupplåtelse av angiven båtplats för angiven båt under tidsperioden 1 april till 15 oktober.

Uppsägningstid/förlängning:

- För avtalets upphörande ska skriftlig uppsägning ske.
- Avtalet förlängs automatiskt med ett (1) år i taget om inte uppsägning sker senast 3 månader före avtalstidens utgång.
- Avtalet är inte förenat med något besittningsskydd, dvs bestämmelserna i 11 Kap 5-6a §§ Jordabalken gäller inte för detta avtal.
- Båtplatsen ska vid avtalets upphörande vara väl avstädad och båten flyttad från plats. Avstädnings och bortforsling ska ske inom avtalstiden.
- Vid avtalets upphörande ska gemensam syn hållas.

Det åligger dig därutöver att:

- Inte lägga upp och förvara på bryggan eller i vatten, jollar, kanoter, bensindunkar och annat material.
- Vid användning av båtplats iaktta sådan ordning och sådant skick att andra båtägare och kringboende inte störs.
- Förtöja båten väl och på sådant sätt att den inte inkräktar på utrymmet vid närliggande platser. Observera att förtöjningsutrustning ej ingår i avtalet.
- Snarast möjligt meddela Botkyrka kommun ändring av adress, telefon, e-postadress eller om du inte längre önskar hyra platsen.
- Bortforsla båten, eget förtöjningsgods och annan egen utrustning från båtplatsen senast den 15 oktober varje år eller, om avtalsförhållandet upphör vid annan tidpunkt ska bortforsling ske inom avtalstiden. Sker inte det har kommunen rätt att forsla bort egendomen på din bekostnad.
- I det fall Botkyrka kommun behöver bedriva såväl normala som akuta underhållsåtgärder på brygganläggningen som då inte är brukbar, ska båtplatsen utrymmas på tid som bestäms av kommunen. Kommunen erbjuder endast annan plats om ledig plats finns inom samma brygga.

Övrigt:

- Botkyrka kommun fritar sig från allt ansvar för skador till följd av båtplatsens användning.
- Botkyrka kommun får säga upp avtalet med omedelbar verkan om ovanstående villkor inte efterlevs. Sker detta återbetalas ingen del av säsongsavgiften.
- Du ska vara mantalsskriven i Botkyrka kommun för att få båtplats.
- Området i anslutning till bryggan ska vara tillgängligt för allmänheten och det är inte tillåtet att förvara båtar på land. Sommartid förtöjs båtar vid bryggplats och vintertid ska båtar förvaras på annan plats som båtägaren själv ordnar.
- För båtar som har sin huvudsakliga förtöjningsplats i sötvatten/insjöar får det bara användas båtbottnfärger som är biocidfria.
- Övergiven kvarlämnad båt kommer kommunen forsla bort och skrota på din bekostnad.

Referens
Agneta Engver Lindquist

Mottagare
Samhällsbyggnadsnämnden

Riktlinjer för arrendeupplåtelser

Tekniska nämnden godkände 1994-05-15, § 57, riktlinjer för arrendeupplåtelser. Riktlinjerna är avsedda att fungera som stöd vid förhandling om arrendevillkor. Riktlinjerna innehåller förutom en generell beskrivning av arrendeupplåtelser även uppgifter om miniminivå på arrendeavgiften. Miniminivån fastställdes 1994 till 1500 kronor och har sedan dess årligen räknats upp. Denna nivå behöver nu justeras. Med anledning av att det både är en ny nämnd och en ny mandatperiod presenteras miniminivån tillsammans med riktlinjerna i sin helhet.

Bakgrund

Det finns enligt punkterna nedan flera olika teoretiska utgångspunkter för att fastställa en arrendeavgift.

- Marknadshyra: Priset bestäms utifrån tillgång och efterfrågan på arrendemark. (Alltid en övre gräns – annars uteblir uthyrningen.)
- Kostnadstäckning: Priset bestäms efter vad kommunen har för kostnader, dels för markförvärvet (räntor), dels kostnader för utförda anläggningar, dels för att upprätta och bevaka avtalet.
- Avkastningskrav: Priset bestäms efter en skälig avkastning av markens värde. (Exempel: tomträtter)

Följande riktlinjer innebär att arrenden sätts efter liknande princip som tomträttsavgälder. Arrendeupplåtelseerna har dock ett större förhandlingsutrymme både med avseende på upplåtelseperiod och avgäld.

Tillämpning

Med arrendeupplåtelser menas här upplåtelser som avser minst ett år och som inte görs som en enkel allmän platsmarkupplåtelse (sköts av polisen och samhällsbyggnadsförvaltningen i samråd).

Arrendeavgifter

- Inom allmän platsmark enligt detaljplan skall gällande taxa tillämpas i första hand.
- För övrig mark skall man utgå från normalt marknadsvärde för mark som är avsedd för det ändamål som upplåtelsen avser.
- Till markens marknadsvärde skall läggas värdet av de anläggningar kommunen utfört och som arrendatorn har nytta av.
- Avkastningen av markens och anläggningarnas värde bör vara ca 4-6 % per år.
- Arrendet uppgår åtminstone till ett minimibelopp för att täcka kommunens administrativa kostnader för upplåtelsen. Minimibeloppet skall vara 2000 kr/år för 2007. Beloppet indexuppräknas inför varje årsskifte jämfört med KPI för oktober 2006 och KPI för oktober innevarande år.
- Arrendeavgiften bör uppräknas med KPI årligen.
- För privata anläggningar av permanent servitutsliknande karaktär, exempelvis bullerplank, kan engångsersättning tillämpas. Ersättningen bör då motsvara 5-50 % av markens värde, dock minst 3000 kr för 2007. Minimiersättningen indexuppräknas årligen (i enlighet med punkt 5 ovan).

Upplåtelse tid

- Enligt lag råder följande minimiupplåtelse tider:

Lägenhetsarrende	avtalsfrihet
Bostadsarrende	minst 5 år
Jordbruksarrende	
o gårdsarrende:	minst 5 år
sidoarrende:	avtalsfrihet
Anläggningsarrende	minst 1 år

Som maximal upplåtelse tid föreslås följande:

- Upplåtelser som följer detaljplan upplåts som grundregel på 10 år med 5 års förlängning. Där markanvändningen är mera tillfällig väljs kortare tid. Utom plan = kortare tid.
- Upplåtelsen kan förlängas automatiskt om inte uppsägning sker. Förlängningen sätts vanligen till halva upplåtelse tiden, dock hela år och minst ett år.
- Vid bestämmande av upplåtelse tid skall ske i samverkan med Plan- och byggloven när upplåtelsen avser rätt att utföra åtgärder som förutsätter bygglov eller marklov.

Uppsägningstid

- Enligt lag finns följande uppsägningstider:

Lägenhetsarrende	avtalsfrihet
Bostadsarrende	1 år
Jordbruksarrende	1 år vid avtal om minst 5 år 8 mån vid avtal om minst 1 år
Anläggningsarrende	6 mån dispositivt (annat kan avtalas)

Då de arrendetyper vi normalt sett använder är lägenhets- och anläggningsarrende föreslås följande uppsägningstider:

- Upplåtelser som följer detaljplan ges som grundregel en uppsägning på 1 år. Där markanvändningen är mera tillfällig väljs 3 eller 6 månades uppsägningstid. Utom plan = kortare tid.

Betalningsperioder

- Beroende på arrendeavgiftens storlek och arrendatorns önskemål debiteras arrendeavgiften en eller fyra gånger per år, i första hand en gång. Betalning skall ske i förskott.

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att anta ovanstående förslag till riktlinjer vid tecknande av arrendekontrakt.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Åke Johansson
Tf Teknisk chef

Maja Nilheim
Markchef

2019-11-12

4

Muntlig information om nya cykelplanen

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att nämnden tagit del av den muntliga informationen.

Ärendet

Stadsmiljöchef Anders Öttenius informerar om den nya cykelplanen.

6**Månadsuppföljning oktober (sbf/2019:256)****Förslag till beslut**

Samhällsbyggnadsnämnden godkänner den ekonomiska uppföljningen för perioden januari till och med juni 2019 och överlämnar rapporten till kommunstyrelsen för beslut.

Sammanfattning

Samhällsbyggnadsförvaltningen prognostiserar en helårsprognos med ett överskott mot budget på 2,1 mnkr, ett något försämrat resultat om 0,4 mnkr mot delårsrapport 2.

Prognosen för försäljningsintäkterna inom exploateringsverksamheten ligger kvar på 29 mnkr, ett underskott mot budget med 18,6 mnkr.

Sammantaget på förvaltningen överstiger verksamhetskostnaderna budget med 3,7 mnkr. Underskottet uppvägs bland annat av intäkter från markförsäljningar, handläggning av fler tillsynsärenden med byggsanktionsavgifter samt ökade intäkter för tillfälligt uppdrag från Huddinge kommun. Personalkostnaderna på flera verksamheter understiger budget vilket också uppväger det negativa resultatet på verksamhetskostnaderna.

Ärendet

Oktoberprognosen är en redovisning av nämndens ekonomiska utfall för tiden mellan januari och oktober samt en prognos för helår.

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-29, utgör underlag för beslutet.

2019-10-29

Dnr sbf/2019:256

Referens

Carina Molin

Inger Larsson

Mottagare

Samhällsbyggnadsnämnd

Ekonomisk uppföljning januari-oktober 2019

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden godkänner den ekonomiska uppföljningen för perioden januari till och med juni 2019 och överlämnar rapporten till kommunstyrelsen för beslut.

Sammanfattning

Oktoberprognosen är en redovisning av nämndens ekonomiska utfall för tiden mellan januari och oktober samt en prognos för helår. Förvaltningen prognostiserar en helårsprognos med ett överskott mot budget på 2,1 mnkr, ett något försämrat resultat om 0,4 mnkr mot delårsrapport 2.

Prognosen för försäljningsintäkterna inom exploateringsverksamheten ligger kvar på 29 mnkr, ett underskott mot budget med 18,6 mnkr.

Sammantaget på förvaltningen överstiger verksamhetskostnaderna budget med 3,7 mnkr. Underskottet uppvägs bland annat av intäkter från markförsäljningar, handläggning av fler tillsynsärenden med byggsanktionsavgifter samt ökade intäkter för tillfälligt uppdrag från Huddinge kommun. Personalkostnaderna på flera verksamheter understiger budget vilket också uppväger det negativa resultatet på verksamhetskostnaderna.

Carina Molin
Samhällsbyggnadsdirektör

Inger Larsson
tf chef ekonomienheten

**DET HÄR ÄR
BOTKYRKA**

Månadsuppföljning oktober Samhällsbyggnadsnämnden

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	3
2 Ekonomisk uppföljning och analys	4

1 Sammanfattning

Oktoberprognosen är en redovisning av nämndens ekonomiska utfall för tiden mellan januari och oktober samt en prognos för helår . Förvaltningen prognostiserar en helårsprognos med ett överskott mot budget på 2,1 mnkr, ett något försämrat resultat om 0,4 mnkr mot delårsrapport 2. Prognosen för försäljningsintäkterna inom exploateringsverksamheten ligger kvar på 29 mnkr, ett underskott mot budget med 18,6 mnkr.

Sammantaget på förvaltningen överstiger verksamhetskostnaderna budget med 3,7 mnkr. Underskottet uppvägs bland annat av intäkter från markförsäljningar, handläggning av fler tillsynsärenden med byggsanktionsavgifter samt ökade intäkter för tillfälligt uppdrag från Huddinge kommun. Personalkostnaderna på flera verksamheter understiger budget vilket också uppväger det negativa resultatet på verksamhetskostnaderna.

2 Ekonomisk uppföljning och analys

	Ack. utfall	Budget 2019	Prognos	Avvikelse
Intäkter	54 703	57 729	60 043	2314
Personal	-55 088	-70 472	-66 840	3632
Övriga kostnader	-108 806	-144 581	-148 368	-3787
Total	-109191	-157324	-155165	2159
Investeringar	0	47 600	29 000	-18 600

	Ack. utfall	Budget 2019	Prognos	Avvikelse
Nämndadministration				
Personal	-463	-522	-558	-35
Övriga verksamhetskostnader	-54	-278	-148	130
Netto	-517	-800	-705	95
Förvaltningschef				
Övriga verksamhetskostnader	-2 066	-3 087	-2 925	162
Summa verksamhetens kostnader	-2 066	-3 087	-2 925	162
Netto	-2 066	-3 087	-2 925	162
Personal och administrativa enheten				
Summa verksamhetens intäkter	4 203	5 044	5 044	0
Personal	-8 001	-10 258	-9 604	654
Övriga verksamhetskostnader	-4 635	-7 995	-6 236	1 759
Summa verksamhetens kostnader	-12 636	-18 253	-15 840	2 413
Netto	-8 433	-13 209	-10 796	2 413
Mark och exploateringsenheten				
Summa verksamhetens intäkter	19 113	15 315	16 850	1 535
Personal	-5 381	-9 058	-6 767	2 291
Övriga verksamhetskostnader	-8 716	-6 521	-7 201	-680
Summa verksamhetens kostnader	-14 098	-15 579	-13 968	1 611
Netto	5 015	-264	2 882	3 146

Samhällsbyggnadsnämnd

	Ack. utfall	Budget 2019	Prognos	Avvikelse
Bygglovsenheten				
Summa verksamhetens intäkter	10 249	10 670	12 119	1 449
Personal	-10 226	-12 802	-12 473	329
Övriga verksamhetskostnader	-1 293	-2 454	-2 435	19
Summa verksamhetens kostnader	-11 520	-15 256	-14 909	347
Netto	-1 271	-4 586	-2 790	1 796
Bostadsanpassningsenheten				
Personal	-1 056	-1 523	-1 426	97
Övriga verksamhetskostnader	-6 747	-7 158	-7 858	-700
Summa verksamhetens kostnader	-7 804	-8 681	-9 284	-603
Netto	-7 804	-8 681	-9 284	-603
Planenheten				
Summa verksamhetens intäkter	3 411	5 200	4 440	-760
Personal	-6 928	-9 171	-8 206	965
Övriga verksamhetskostnader	-1 272	-1 739	-1 814	-75
Summa verksamhetens kostnader	-8 200	-10 910	-10 020	890
Netto	-4 789	-5 710	-5 580	130
Enheten för geografisk information				
Summa verksamhetens intäkter	4 240	5 100	5 440	340
Personal	-6 339	-8 428	-7 702	726
Övriga verksamhetskostnader	-2 583	-3 946	-4 046	-100
Summa verksamhetens kostnader	-8 922	-12 374	-11 747	626
Netto	-4 682	-7 274	-6 308	966
Stadsmiljöenheten				
Summa verksamhetens intäkter	13 487	16 400	16 150	-250
Personal	-16 692	-18 711	-20 104	-1 393
Övriga verksamhetskostnader	-81 428	-111 403	-115 705	-4 302

	Ack. utfall	Budget 2019	Prognos	Avvikelse
Summa verksamhetens kostnader	-98 120	-130 114	-135 810	-5 695
Netto	-84 633	-113 714	-119 660	-5 945

Gemensam verksamhet, förvaltningsledning + administrativa enheten

Enheten prognostiserar ett överskott på 2,5 mnkr.

I internbudgetarbetet budgeterades ett för högt belopp för internhyran och städkostnaderna. Enheten visar även på ett överskott på personal då det finns flera vakanta tjänster som inte har besatts. Detta visar på ett större överskott än vid delår två. Vakanta tjänster som var planerad från november kommer inte att tillsättas. Konsultkostnaderna blir också lägre då upphandlingen har tagit längre tid.

Mark- och exploatering

Enheten prognostiserar ett överskott på 3,1 mnkr.

Prognosen visar på lägre personalkostnader då enheten har obesatta tjänster. Tjänster som inte besatts leder till lägre intäkter på grund av färre debiterade timmar i projekten. De tjänster som vi räknade med från november har inte besatts. Försäljning av mark har skett utöver budget.

I nuläget prognostiserar enheten exploateringsintäkter om 29 mnkr i år, dvs ett underskott på 18,6 mnkr jämfört med budget. Försäljningsintäkterna om 9 mnkr kommer från ett genomförandeprojekt som kommer att avslutas innan 2019 års utgång, Torpängen, samt ett markköp om 20 mnkr i Tumba Centrum som kommer att genomföras under 2019 av Botkyrkabyggen.

Bygglov och bostadsanpassning

Enheten går plus 1,1mnkr.

Förklaringen är ökade intäkter och minskade personalkostnader. Bygglovsenheten har handlagt fler tillsynsärenden med byggsanktionsavgifter. Det finns en osäker intäkt gällande byggsanktionsavgift på ca 500 tkr då ärendet ligger hos Kronofogdemyndigheten. Personalkostnaderna ligger lägre än budgeterat. Beror på att en handläggare är föräldraledig och inte har ersätts.

Bostadsanpassningsbidragen kommer överskrida budget.

Planenheten

Enheten har inga större avvikelser jämfört med budget och tidigare prognos. Planenheten har haft lägre personalkostnader till följd av sjukskrivningar och vakanser under del av året. Intäkterna har av samma skäl varit lägre än budgeterat.

Geografisk information

Enhetens helårsprognos visar ett positivt resultat jämfört med budget med 0,9 mnkr. Detta beror på vakanta tjänster delar av året samt ökade intäkter för tillfälligt uppdrag från Huddinge kommun.

Stadsmiljöenheten

Stadsmiljöenheten prognostiserar en negativ budgetavvikelse med 5,9mnr. Detta har sin förklaring i följande händelser;

1. Kommunen har haft en bokförd intäkt om 1,7 mnr sedan år 2012. Denna faktura, utställd till företaget Vattenfall, avser ersättning för ledningsdragningar i kommunens mark. Detta är en felaktig faktura och ska inte betalas av Vattenfall, men intäkten har aldrig blivit avskriven. Ekonomienheten har meddelat att denna faktura måste skrivas av och därmed kostnadsföras på innevarande år.

2. I konkurrens upphandlat driftavtal för grönyteskötsel, renhållning och vinterväghållning i kommunens norra stadsdelar, visar på en kostnadsbild som överstiger budget med ca 1mnr. Detta återspeglar marknadsläget för dessa drift och skötselentreprenader. Inför upphandlingen har revideringar genomförts avseende skötselytor och mängder vilket resulterat i minskade ytor och mängder. Även avtalet med Tekniska förvaltningens egenregi verksamhet avviker negativt trots minskad omfattning och minskad frekvens. Detta ger en kostnad om 1,7 mnr över budget.

3. Enheten har effektiviserat delar inom driften som ger en positiv budgeteffekt samtidigt som personalkostnaden överskrider budgeten något. Detta för att kunna leverera den utbyggnadstakt av infrastrukturen som kommunfullmäktiges beslut om antagna detaljplaner genererar. Detta är en förutsättning för att kunna uppfylla målet om möjliggörandet av 1000 nya hem per år. Sammantaget ger detta en negativ budgetavvikelse om 1 mnr

Totalt summerar ovan beskrivna händelser i en årsprognos på - 5,9 mnr.

7**Rapportering av inkomna synpunkter, samhällsbyggnadsförvaltningen (sbf/2019:261)****Förslag till beslut**

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar godkänna rapporten och presentationen angående inkomna synpunkter under år 2019.

Sammanfattning

Under perioden 2019-01-01 till 2019-10-24 har totalt till kommunen 859 synpunkter inkommit via Medborgarcenter och registrerats i kommunens ärendehanteringssystem, LEX. Av dessa, är 515 stycken, synpunkter som berör samhällsbyggnadsförvaltningens verksamhetsområden.

Ärendet

Enligt kommunens fastslagna rutin kring synpunktshanteringen så ska inkomna synpunkter redovisas för berörd nämnd, minst en gång per år. Denna redovisning avser perioden 2019-01-01 till 2019-10-24 och är att se som en delrapportering.

Totalt har 859 synpunkter inkommit till kommunen, via Medborgarcenter och har registrerats i kommunens ärendehanteringssystem, LEX. En övervägande del, 515 stycken, handlar om synpunkter på samhällsbyggnadsförvaltningens verksamhetsområden. Synpunkter når även kommunen via andra kanaler, vilket kan vara telefonkontakt, direktmail, eller till funktionsbrevlådor. Dessa synpunkter registreras inte i kommunens ärendehanteringssystem, om inte den enskilda synpunkten läggs in manuellt av handläggaren.

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse, daterad 2019-10-31, och muntliga redovisning utgör underlag för beslutet.

2019-10-31

Referens
Anders Öttenius

Mottagare
Samhällsbyggnadsnämnden

Rapportering av inkomna synpunkter, samhällsbyggnadsförvaltningen

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar godkänna rapporten och presentationen angående inkomna synpunkter under år 2019.

Sammanfattning

Under perioden 2019-01-01 till 2019-10-24 har totalt till kommunen 859 synpunkter inkommit via Medborgarcenter och registrerats i kommunens ärendehanteringssystem, LEX. Av dessa, är 515 stycken, synpunkter som berör samhällsbyggnadsförvaltningens verksamhetsområden.

Ärendet

Enligt kommunens fastslagna rutin kring synpunktshanteringen så ska inkomna synpunkter redovisas för berörd nämnd, minst en gång per år. Denna redovisning avser perioden 2019-01-01 till 2019-10-24 och är att se som en delrapportering.

Totalt har 859 synpunkter inkommit till kommunen, via Medborgarcenter och har registrerats i kommunens ärendehanteringssystem, LEX. En övervägande del, 515 stycken, handlar om synpunkter på samhällsbyggnadsförvaltningens verksamhetsområden. Synpunkter når även kommunen via andra kanaler, vilket kan vara telefonkontakt, direktmail, eller till funktionsbrevlådor. Dessa synpunkter registreras inte i kommunens ärendehanteringssystem, om inte den enskilda synpunkten läggs in manuellt av handläggaren.

Av de i kommunens ärendehanteringssystem registrerade synpunkter, så handlar merparten om verksamheter inom stadsmiljöenheten

2019-10-31

Stadsmiljö	90%
Miljö	3,5%
Plan	3%
Bygglov	2%
Geografisk info	0
MEX	1,5%

Även den geografiska uppdelningen mellan kommunens olika stadsdelar är tydlig. Tumba/Grödinge och Tullinge står för det största antalet synpunkter. Förvaltningen har inte gjort någon analys kring detta, men kan konstatera att underhållsnivå, skick, skötsel och renhållning är den samma inom hela kommunen.

Tumba/Grödinge	41%
Tullinge	33%
Hallunda/Norsborg	11%
Fittja	3%
Alby	9%
Hela Botkyrka	3%

Kategorin på inkomna synpunkter kan för vissa delar ses samband med aktuell årstid eller annan aktuell händelse. I samband med vintersäsongen så ökar antalet synpunkter som handlar om framkomlighet. I samband med samrådet för programmet Centrala Tullinge, så ökade antalet synpunkter kring detta.

Inom stadsmiljöenhetens verksamhetsområden fördelar sig inkomna synpunkter enligt nedan.

Trafik/gatuunderhåll	38%
Belysning	4%
Landskap, park, natur	5%
Parkering	8%
Utemiljöskötsel, renhållning	39%
Övrigt	6%

2019-10-31

Kommunen har en målsättning om att inkomna synpunkter ska besvaras inom 10 arbetsdagar. För samhällsbyggnadsförvaltningen har mål satts upp om att 50% av de inkomna synpunkterna ska vara besvarade inom 10 arbetsdagar, för år 2019, och till 70% år 2020. Vid delårsuppföljningen per sista augusti 2019, så var 49% av de inkomna synpunkterna besvarade inom 10 arbetsdagar.

Carina Molin
Samhällsbyggnadsdirektör

Anders Öttenius
Chef Stadsmiljö

2019-11-12

8

Delegationsbeslut

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden godkänner redovisade delegationsbeslut.

Handlingar

Bygglov 2019-10-09 – 2019-10-29

Bostadsanpassningsbidrag och återställningsbidrag
2019-09-11 – 2019-10-07

Delegationsbeslut Mark- och exploatering 2019-08-28 – 2019-09-25

Parkeringstillstånd för rörelsehindrade 2019-04-10 – 2019-10-11

2019-11-12

9

Anmälningsärenden

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden antecknar till protokollet att man tagit del av anmälningsärendena.

Sammanfattning

Minnesanteckningar bygglovsberedningen 2019-10-30.

Kommunfullmäktiges protokollsutdrag 2019-06-18 § 91 – Delårsrapport 2019 - Kommunen.

Kommunfullmäktiges protokollsutdrag 2019-10-24 § 137 – Svar på motion – Ombyggnad av Tumbascenen för att motsvara kommunfullmäktiges krav.

2019-11-12

10

Förvaltningsdirektören informerar